

Eugene O'Neill

ILGOS DIENOS KELIONĖ Į NAKTĮ

Eugene O'Neill. LONG DAY'S JOURNEY INTO NIGHT
New Haven: Yale Univ. Press, 1956

Skiriu Karlotai mūsų sutuoktinių dvyliktųjų metinių proga

Brangioji, aš dovanoju tau rankraštį šios pjesės apie seną širdgėlę, parašytos ašaromis ir krauju. Atrodytų tai liūdna ir netinkama dovana tokia džiaugsminga progą. Bet tu suprasi. Ši dovana — tai padėka už tavo meilę ir švelnumą, kurie įkvėpė man tikėjimą meile, įgalinusia mane pagaliau stoti akistaton su mirusiais artimaisiais ir parašyti šią pjesę — parašyti su giliausiu gailesčiu, supratimu ir atlaidumu visiems keturiems apsėstiesiems Taironams.

Mylimoji mano, tie dvylika metų — tai tebesitęsianti Kelionė į Šviesą — į meilę. Tau žinomas mano dėkingumas. Ir manoji meilė!

Džinas

Tao Hauzas

1941 metų liepos 22-oji

VEIKĖJAI

DZEIMSAS TAIRONAS

MERI KEVAN TAIRON — jo žmona

DZEIMSAS TAIRONAS — jaunesnysis — vyriausias sūnus

EDMUNDAS TAIRONAS — jaunesnysis sūnus

KETLINA — tarnaitė

VEIKSMO VIETA:

PIRMAME VEIKSME — Taironų vasarnamio didysis kambarys 1912 metų rugpjūčio rytą, 8 val. 30 min.

ANTRAME VEIKSME:

I paveiksle — ten pat, apie 12 val. 45 min.

II paveiksle — ten pat, maždaug po pusvalandžio.

TRECIAME VEIKSME — ten pat, apie pusę septynių tą patį vakarą.

KETVIRTAME VEIKSME — ten pat, apie vidurnaktį.

PIRMAS VEIKSMAS

Taironų vasarnamio didysis kambarys. 1912 metų rugpjūtis. Rytas. Scenos gilumoje — dvejios dvipusės durys su portjeromis. Durys dešinėje veda į svetainę, kurioje viskas taip skrupulingai sutvarkyta, jog atrodo, kad niekas čia kojos neįkelia. Kitos durys išeina į tamsų, belangį prieškambarį, per jį tiktai vaikštoma iš bendrojo kambario į valgomąjį. Tarp šių dviejų durų prie sienos pastatyta nedidelė knygų spinta, kurioje sudėti Balzako, Zolia, Stendalio romanai, filosofiniai ir sociologiniai Sopenhauerio, Nyčės, Markso, Engelso, Kropotkino, Makso Šternerio veikalai, Ibseno, Šo, Strindbergo pjesės, Svinburno, Rosečio, Vaildo, Ernesto Dausono, Klplingo poezija ir t. t. Virš spintos kabo Šekspyro portretas. Dešinėje sienoje, scenos gilumoje, suveriamos durys išeina į verandą, kuri juosia pusę namo. Arčiau į žiūrovų pusę — trejetas langų su vaizdu į pievelę priešais namą, į uostą ir krantinę. Prie sienos palei langus pastatytas mažytis pintas stalielis ir paprastas gžuolinis pultas. Kairėje sienoje toks pat trejetas langų žvelgia į sodelį už namo. Po jais — atkalte į kambario gilumą — stovi pinta kušetė su pagalvėlėmis. Toliau už jos — didelė įstiklinta knygų spinta, kurioje sudėti Diuma, Viktoro Hiugo, Šarlio Leverio raštų rinkiniai, trys Šekspyro raštų rinktinės, 50 didžiulių tomų „Pasaulinės literatūros šedevrų“, Hjumo „Anglijos istorija“, Tjero „Konsulato ir imperijos istorija“, Smoletto „Anglijos istorija“, Gibono „Romos imperija“, įvairūs klasikų pjesių, poezijos tomai, keletas Airijos istorijų. Stulbina tai, kad visi šie rinkiniai, visi tomai atrodo taip, lyg būtų jau ne kartą perskaityti ir vėl skaitinėjami iš naujo.

Kietmedžio grindys beveik visos užklotos ramių spalvų ir raštų kilimu. Centre stovi apvalus stalas, ant jo — stalinė lempa žaliu abazūru, kuri įjungta į vieną iš keturių viršuje kabančio sietyno lizdų. Aplink stalą, kiek leidžia krentanti lempos šviesa, sustatyti trys pinti krėslai. Priekyje, stalo dešinėje — palakuota qžuolinė supamoji kėdė su odine sėdyne. Maždaug pusė devynių ryto. Pro langus dešinėje krenta saulės šviesa. Kai uždanga pakyla, Taironų šeima jau papusryčiavus. Iš prieškambario, palikę valgomąjį, pasirodo MERI TAIRON su vyru.

MERI — penkiasdešimt ketverių metų vidutinio ūgio moteris, išlaikiusi jauną grakščią figūrą, kiek apkūnoka, bet nei liemuo, nei šlaunys neišduoda jos amžiaus, nors ji ir nesusiveržusi korsetu. Jos veidas — tipiškai airiškas. Svelnių bruožų, išblyškęs, kaulėtas jis nesiderina prie sveikos figūros. Kažkada tikriausiai buvo nepaprastai gražus, bet ir dabar tebėra įspūdingas. Jos nosis — ilga ir tiesi, burna — didelė su sodriom, jusliom lūpom. Ji nenaudoja skaistalų ir apskritai visai nesidažo. Jos aukšta kakta įreminta tankių visiškai baltų plaukų. Paryškintos veido blyškumo ir baltų plaukų, tamsiai rudos akys atrodo juodos. Jos nepaprastai didelės ir gražios su juodais antakiais ir ilgomis lenktomis blakstienomis. Iš karto krenta į akis jos begalinis nervingumas, nenustygstančios ramybėje rankos. Kažkada rankos buvo labai gražios su ilgais ir plonais pirštais, bet reumatizmas susuko sąnarius, iškraipė pirštus, ir dabar jos atrodo baisios, deformuotos. Vengi į jas žiūrėti, tuo labiau, kad jauti, jog ji pati pergyvena dėl jų išvaizdos ir ją slegia jos nesugebėjimas suvaldyti nervinio drebulio, atkreipiančio į jas dėmesį.

Meri apsirengusi paprastai, bet su aiškia nuovoka, kas jai tinka. Jos plaukai sudėti su pedantišku rūpestingumu. Jos balsas švelnus ir malonus. Linksmumo valandėlėmis jis įgauna airiško dainingumo.

Patraukliausias Meri bruožas — paprastas, betarpiškas drovios jaunutės vienuolyno auklėtinės žavesys, vidinis nežemiškas tyrumas, kurį ji išsaugojo visą gyvenimą.

Džeimsas Taironas — šešiasdešimt penkerių, nors jam duotum dešimt metų mažiau. Tai vidutinio ūgio, plačlapetis,

kresnas vyras. Jis atrodo aukštesnis ir lieknesnis dėl savo kareiviškos laikysenos: galva pakelta aukštyn, krūtinė atstatyta į priekį, pilvas įtrauktas, pečiai tiesūs. Jo veidas jau apsenęs, bet jis pats vis dar nepaprastai dailus: stambi puiki galva, gražus profilis, gilios šviesiai rudos akys. Jo žili plaukai išretėję, prasišviečia plikė lyg vienuolio tonzūra. Iš karto matyti, kad Džeimsas aktorius, nors jis nesimaivo ir nevaidina teatro žvaigždės. Savo prigimtimi ir polinkiais tai paprastas, be pretenzijų žmogus, kurio įpročiai rodo jį kilus iš paprastų airių fermerių ir buvus vargšu pradedančiu aktorėliu. Bet aktorius jame prasiveržia nesąmoningai: kalbėjimo maneroje, judesiuose, gestikuliacijoje, kas atrodo jo išmokta. Tairono balsas — didelis jo pasididžiavimas — be galo subtilus, skambus ir moduluotas.

Jo rūbų tikrai nepavadinsi kokio romantiško personažo kostiumu. Vilki jis nudėvėtą, gatavą, pilką apdribusį kostiumą, marškinius be apykaklės, kurios vietoj — stambi balta nosinė, laisvai užrišta aplink kaklą, ir juodus nenublizgintus batus. Šitas jo apdaras visiškai neatrodo spalvingas ir nerūpestingas, o prastas ir nutriušęs. Jis visada dėvi rūbus tol, kol jie suplyšta. Dabar Džeimsas pasirengęs dirbti sode, ir jam visai vis tiek, kokia jo išvaizda.

Kaip gyvas, Taironas nė karto nėra sirgęs, pasižymi stipriais nervais. Jis turi nemažai grubaus, netašyto valstiečio bruožų, sumišusių su protarpiais pasireiškiančia sentimentalia melancholija ir retkarčiais prasiveržiančiu vidiniu jautrumu.

Taironas, laikydamas žmoną per liemenį, įeina iš prieškambario. Zengdamas į didįjį kambarį, jis žaismingai ją apkabina.

TAIRONAS. Tu dabar tokia apvalutė, Meri, kai priau-gai dar dvidešimt svarų.

MERI (*meiliai šypsodamasi*). Tavo nuomone, mielas, aš perdaug sustorėjau. Iš tikrųjų reikėtų sublogti.

TAIRONAS. Tai jau ne, brangioji! Dabar pats gerumas. Nė nešnekėk apie sublogimą. Gal todėl tiek mažai ir pusryčių valgei?

MERI. Mažai? O aš maniau, kad baisiai daug.

TAIRONAS. Visai nedaug. Siaip ar taip, dėl manęs galėtum ir daugiau.

MERI (*erzindama*). Kurgi! Manai, kad visi gali per pusryčius suryti devynias galybes kaip tu. Niekas kitas šitiek nesudorotų, galą gautų. (*Žengia į priekį ir atsistoja stalo dešinėje*)

TAIRONAS (*sekdamas paskui ją*). Turbūt ne toks jau aš besotis, kaip tu pavaizduoji. (*Be galo patenkintas*) Bet, dėkui dievui, apetitu nesiskundžiu, o ir skrandis — kaip dvidešimtmečio jaunuolio, nors man šešiasdešimt penkeri.

MERI. Šventa tiesa, Džeimsai. Šito neužginčysi. (*Juokdamasi sėdasi į pintą krėslą dešinėje tolimesnėje stalo pusėje*)

Jis apeina ją už nugaros, išsirenka cigarą iš dėžutės ant stalo ir mažomis žirkutėmis nukerpa galiuką. Iš valgomojo girdėti Džeimio ir Edmundo balsai

(*Pasuka galvą ir klausosi*) Idomu, ko gi berniukai pasiliko valgomajame? Ketlina tikriausiai nesulaukia, kol galės sutvarkyti stalą.

TAIRONAS (*jo juokavime jaučiamas užslėptas apmaudas*). Ko gero, šnekučiuojasi slapčia, nenori, kad aš girdėčiau. Galiu lažintis, — vėl rezga kokį planą, kaip iš senio pinigų išspausti.

Ji nieko neatsako. Kaip ir iki šiol sėdi, pasukusi galvą link valgomojo; jos rankos, sudėtos ant stalo, ima nervingai judėti

TAIRONAS (*užsidega cigarą, atsisėda į supamąją pintą kėdę stalo dešinėje — tai jo vieta — ir patenkintas papsi*). Nieko nėra geriau už pirmąją cigarą po pusryčių, žinoma, gerą cigarą. O šitos partijos cigarai kaip reikiant — minkšti, aromatingi. Ir pigiai pirkau, beveik veltui. Makgairas man juos įsiūlė.

MERI (*aštrokai*). Tikiuosi, jis neįsiūlė dar vieno žemės sklypo. Sklypai, kuriuos jis tau įperša, ne taip pigiai atsieina.

TAIRONAS (*teisindamasis*). Nepasakyčiau, Meri. Juk

tai jis patarė man pirkti tą sklypą Česnat Strite, o aš tuoj pat jį pardaviau ir gerai uždirbau.

MERI (*šypsodamasi švelniai erzina jį*). Prisimenu. Tai vienintelis kartas, kai tau pasisekė. Makgairas, be abejo, nè nesapnavo... (*Patapšnoja jo ranką*) Tiek jau to, Džeimsai. Žinau, veltui tik burną aušinčiau, mėgindama įtikinti tave, kad toli gražu nesi apsukrus biznierių, superkantis žemės sklypus.

TAIRONAS (*įsižeidęs*). Aš taip ir nemanau. Bet žemė žeme lieka, ir kur kas patikimiau investuoti pinigus į ją negu į Uol-Strito sukčių akcijas ir obligacijas. (*Įsiteikiančiai*) Na, bet nepradėkim apie reikalus iš pat ankstyvo ryto.

Abu nutyla. Vėl pasigirsta berniukų balsai, vienas jų ima kosėti. Meri susirūpinusi klausosi, pirštais nervingai barbendama į stalą

MERI. Džeimsai, tau reikėtų pabarti Edmundą, kam nevalgo. Nieko jis į burną neėmė, išskyrus kavą. O juk turi valgyti, kad nenusilptų. Aš nuolat jam šitą kartoju, bet jis sakosi neturįs apetito. Žinoma, koks gi čia gali būti apetitas, kai esi stipriai peršalęs.

TAIRONAS. Bet tai ir natūralu. Tad nesijaudink...

MERI (*paskubom*). Aš ir nesijaudinu. Juk po kelių dienų jis pasitaisys, jeigu prisižiūrės. (*Lyg norėtų nebekalbėti apie tai, bet negali*) Visgi apmaudu, kad jis negaluoja kaip tyčia dabar.

TAIRONAS. Taigi, nesiseka. (*Greitomis susirūpinęs žvilgteli į ją*) Na, nesikrimsk, Meri. Atmink, kad ir tau pačiai reikia prisižiūrėti.

MERI (*paskubomis*). Aš juk nesikremtu. Nėra ir ko. Iš kur išsigalvojai, kad aš kremtuosi?

TAIRONAS. Turbūt man pasirodė. Paskutiniu metu pasidarei kažkokia nervinga.

MERI (*per prievartą šypsodamasi*). Nervinga? Nesąmonės, brangusis. Išsigalvoji. (*Ūmai užsiplieskia*) Liaukis amžinai mane persekiojęs, Džeimsai. Man labai nejauku.

TAIRONAS (*uždėda ranką ant jos nervingai judančių pirštų*). Nusiramink, Meri. Taip tik tau pasirodė. Jeigu ir

sekioju tave, tai tik norėdamas pasigėrėti, kokia tu apvalutė ir graži. (*Staiga jo balse prasiveržia gilus jausmas*) Negaliu žodžiais apskyt, brangioji, koks aš laimingas, kad tu ir vėl su mumis, tokia pat šauni, kaip visada. (*Impulso pagautas, pasilenkęs pabučiuoja į skruostą, paskui nusigręžęs priduria kiek varžydamasis*) Taigi, laikykis, Meri.

MERI (*nusigręžusi*). Gerai, brangusis. (*Sunerimus atsisoja ir prieina prie langų dešinėje*) Ačiū dievui, rūkas išsisklaidė. (*Atsigręžia*) Išties prastai šį rytą jaučiuosi. Visą naktį ta sirena baisiai kaukė, aš beveik akių nesudėjau.

TAIRONAS. Tikrai, lyg koks sergantis banginis būtų ūkavęs kieme. Ir man ta sirena neleido miegoti.

MERI (*pralinksmina jo žodžių, švelniai*). Ir tau? Bet tavo nemiga pasireiškė gana keistai. Tu taip knarkei, jog aš sunkiai galėjau atskirti tavo knarkimą nuo sirenos. (*Juokdamasi prieina prie jo ir išdaigaudama paplekšnoja per skruostą*). Tavęs ir dešimt sirenų nepažadintų. Juk tu visai be nervų.

TAIRONAS (*suirzęs, nes užgauta jo savimeilė*). Nesąmonės. Tu amžinai išpūti, kalbėdama apie mano knarkimą.

MERI. Argi įmanoma dar išpūsti? Jeigu tu pats bent kartelį išgirstum...

Iš valgomąjo pasigirsta juokas

(*Šypsodamasi pasuka galvą į tą pusę*) Įdomu, iš ko jie ten kvatojasi?

TAIRONAS (*piktai*). Iš manęs. Galvą guldau. Kaip visada, iš senio.

MERI (*juokaudama*). Žinoma, tiesiog baisu, kaip mes visi tave erzina. Tu gi taip įsižeidi! (*Nusijuokia, paskui vėl tęsia, patenkinta ir apsiramynusi*) Ech, bala nematė, iš ko jie ten šaiposi. Labai jau gerai, kad Edmundas juokiasi. Juk paskutiniu metu jis slankiojo, nosį nukabinęs.

TAIRONAS (*nuleidžia negirdom jos žodžius; pasipiktinęs*). Kertu lažybų, kad tie juokellai — tai vis Džeimio darbas. Jis amžinai ką nors per dantį traukia.

MERI. Tiek to, mielasis, palik tą vargšėlį Džeimį ramybėj. (*Nelabai pati šituo tikėdama*) Jis dar pasitaisys, pamatysi.

TAIRONAS. Laikas jau būtų, trisdešimt ketverių sulaukus.

MERI (*nekreipdama dėmesio į jo žodžius*). Dieve šventas, negi jie taip ir kiurksos valgomajame visą dieną? (*Priėjusi prie prieškambario durų, sušunka*) Džeimil Edmundai! Eikit šen! Leiskit Ketlinai sutvarkyti stalą!

Edmundas atsiliepia: „Tuoj, mama.“ Meri grįžta prie stalo

TAIRONAS (*bambėdamas*). Ką jis beiškrėstų, tu visada jį užstoji.

MERI (*atsisėdusi greta, patapšnoja jo ranką*). Ša-ša.

Iš prieškambario pasirodo jų sūnūs: Džeimsas-jaunesnysis ir Edmundas. Abu jie išsišiepę, iš kažko tebekikena. Eidami priekin, pažvelgia į tėvą ir dar labiau išsišiepia. Vyresnysis, Džeimsas,— trisdešimt trejų. Jis paveldėjęs tėvo sudėjimą: plačiapetis, kresnas. Nors yra coliu aukštesnis ir sveria mažiau, bet atrodo žemesnis ir storesnis už Taironą, nes stokoja tėvo laikysenos ir grakščių manierų. Trūksta jam ir tėvo energingumo. Atrodo jis ne pagal amžių nusivalkiojęs. Jo veidas, paženklintas palaido gyvenimo, tebėra patrauklus, bet jis niekada nebuvo toks gražus, kaip Tairono, nors Džeimis labiau panašus į tėvą negu į motiną. Jo gražios rudos akys tarpinio atspalvio tarp tėvo šviesiai rudų ir motinos tamsių. Plaukai išretėję, ir, kaip Tairono, jau šviečiasi plikė. Džeimio nosis, skirtingai nuo kitų šeimos narių, aiškiai ereliška. Tokia jo nosis kartu su amžinai nutaisyta ciniška mina suteikia veidui mefistofelišką išraišką. Bet tomis retomis progomis, kai jis šypsojosi paprastai, be pajuokos, jo veidas nušvinta žavesiu, būdingu linksmam, romantiškam, nerūpestingam vėjavaiikiškam airių lėbautojui, ir šis žavesys su poetiško sentimentalumo doze patraukia moteris ir palankiai nuteikia vyrus.

Džeimis apstivilkęs seną, apdribusį, bet ne tokį nudėvėtą, kaip tėvo, kostiumą, pasirišęs kaklaraištį, o marškiniai su

apykakle. Jo balta oda nuo saulės pasidariusi rausva ir strazdanota.

Edmundas dešimtą metų jaunesnis už broį, pora colių aukštesnis, plonas ir sudžiūęs. Jeigu Džeimis labiau panašus į tėvą ir tik šiek tiek į motiną, tai Edmundas paveldėjęs abiejų tėvų bruožus, bet daugiausia — motinos. Didelės, tamsios, kaip ir motinos, akys iškart išsiskiria jo palgame siaurame airiško tipo veide. Burna jo tokia pat pernelyg judri ir išraiškinga, kaip jos. Edmundo kakta lygiai kaip motinos, tik dar aukštesnė, kaštoniniai plaukai, iki rausvumo išdeginti saulės, šukuojami atgal nuo kaktos. Bet jo nosis — kaip tėvo, ir iš profilio jis panašus į Taironą. Edmundas paveldėjęs grynai motinos rankas, ir pirštai jo tokie pat nepaprastai ilgi, tik gal kiek mažiau nervingi. Būtent šiuo nerviniu jautrumu Edmundas ir yra labiausiai panašus į motiną. Jis aiškiai nesveikas. Tai liudija ir nenatūralus jo liesumas, karšligiškai blizgančios akys ir įkrintę skruostai. Nors ir smarkiai iki rudumo įdegusi, jo oda nesveikai pageltusi. Jis apsilvilkęs marškiniais su apykakle, pasirišęs kaklaraištį, be švarko, su senomis vilnonėmis kelnėmis ir rudais sportiniais bateliais.

MERI (šypsodamasi atsigręžia į juos, nenatūraliai linksmu tonu). O aš kaip tik erzinu jūsų tėvą, kad jis knarkia. (Taironui) Ir vaikai, Džeimsai, man pritars. Jie tikriausiai girdėjo tave knarkiant. Tik ne tu, Džeimi, nes pats knarki neblogiau už tėvą — iš apačios girdėjau. Gyvas tėvas: vos tik pagalvės prisilieti — iškart užmiegi, ir nė dešimt sirenų tavęs neprikeltų. (Staiga nutyla, sugavusi tiriantį, sunerimusį Džeimio žvilgsnį. Šypsena dingsta, ir visa ji pasidaro tartum sukaustyta) Ko taip į mane žiūri, Džeimi? (Rankomis nervingai paliečia plaukus) Ar plaukai mano išsitaršę? Dabar man sunku juos gražiai susišukuoti. Akys vis silpsta, ir dar akinių amžinai nerandu.

DŽEIMIS (tarsi kaltas nusuka akis į šalį). Tavo plaukai tvarkoj, mama. Aš ir pagalvojau, kaip tu gerai atrodei.

TAIRONAS (nuoširdžiai). Va, ir aš tą patį jai sakau,

Džeimi. Ji tokia žavinga storulė, greit jos ir ranka neapkabinsi.

EDMUNDAS. Mama, tu iš tiesų puikiai atro dai.

Nusiraminusi ji meiliai jam šypsosi

(Tarsi suokalbininkas pamerkia jai ir nusišypso) O dėl tėčio knarkimo tu teisi: nuo jo sienos dreba!

DZEIMIS. Ir aš girdėjau. *(Deklamuoja prasto akto-riaus maniera)* „Tai mauras. Atpažįstu jo trimitą.“¹

Jo motina ir brolis juokiasi

TAIRONAS *(kandžiai)*. Jeigu mano knarkimas padeda tau prisiminti Šekspyrą, o ne žirgų lenktynių biuletenius, tai aš pasistengsiu ir toliau kiek galėdamas knarkti.

MERI. Na jau, Džeimsai. Nereikia taip greit įsižeisti.

Patraukęs pečiais, Džeimis atsisėda į krėslą jos dešinėje

EDMUNDAS *(suiręs)*. Iš tikrųjų! Dėl dievo meilės, tėti, nepradėkim iš labo rytol! Nejaugi negali be šito apsieiti? *(Krenta į krėslą stalo kairėje šalia brolio)*

Tėvas nuleidžia negirdom jo žodžius

MERI *(priekaištingai)*. Juk tėvas tau nė nepriekaištauja. Ir neužsistok visą laiką Džeimio. Galima pagalvoti, kad tai tu dešimčia metų vyresnis.

DZEIMIS *(nutaisęs nuobodžiaujančią miną)*. Ir dėl ko čia mes riejamės? Gana, užmirškim.

TAIRONAS *(paniekinamai)*. Žinoma! Užmirškim! Viską užmirškim, į viską akis užmerkim! Patogi filosofija, kai nieko gyvenime nesieki, tikta!...

MERI. Džeimsai, nusiramink gi. *(Apkabinski jį, meilikaudama)* Tikriausiai šįryt ne ta koja iš lovos išlipai. *(Kreipiasi į sūnus, keisdama pokalbio temą)* O jūs abu ko pirma pasirodėt išsišiepę kaip mėnulis? Iš ko šaipėtės?

TAIRONAS *(smarkiai stengiasi pasirodyti geraširdžiu šaunuoliu)*. Taigi. Pasakykit ir mums, vyručiai, iš ko kri-

¹ V. Šekspyras, Otelas, II veiksmas, I scena *(Vertė A. Churginas)*.

zenote. Po šimts pyptių, aš jau sakiau jūsų motinai, kad greičiausiai iš manęs, na, bet nieko, aš pripratęs.

DŽEIMIS (*sausai*). Į mane nežiūrėk. Čia jau mažylio pasakos.

EDMUNDAS (*vypsodamas*). Vakar vakare, tėti, norėjau tau papasakoti, bet užmiršau. Taigi vakar, išėjęs pasivaikščioti, užsukau į smuklę...

MERI (*susirūpinusi*). Edmundai, dabar tau nereikėtų gerti.

EDMUNDAS (*nekreipia dėmesio į jos žodžius*). Ir ką, gi, tu manai, aš ten sutikau? Ogi patį Šonesį, tos tavo fermos nuomininką — ir dar kaip reikiant prisipylusį į lempą.

MERI (*šypsodamasi*). Tą pabaisą! Bet ir juokingas jis!

TAIRONAS (*rūsčiai*). Menki juokai, kai esi tokio šeimininkas. Sukčius jis ir dar stikliuko mėgėjas. Toks ir prodatos skylutę išlįs. Ir kuo gi jis dabar, Edmundai, skundžiasi? Nes tikriausiai skundžiasi, galvą dedu. Turbūt nori, kad nuomą sumažinčiau. Ir taip jau beveik veltui jam fermą atiduodu, kad tik tuščia nestovėtų, bet dar ir to nesumoka, kol nepagrasinu iškeldinimu.

EDMUNDAS. Ne, dėl nieko jis neverkšleno. Ir buvo toks patenkintas gyvenimu, kad netgi taurele pavaišino — o tai jau negirdėtas dalykas. Jis džiūgavo, nes turėjo susirėmimą su tavo draugu Harkeriu, tuo „Standard Oil“ milijonierium, ir šauniai jį sumovė.

MERI (*prajuokinta, baimingai*). Dieve mano! Džeimsai, tau iš tikro reikės kažko griebtis...

TAIRONAS. Vis dėlto Šonesiui geruoju nesibaigs!

DŽEIMIS (*piktdžiugiškai*). Galvą dedu: dabar, kai, sutikęs klube Harkerį, kaip ir anksčiau pagarbiai jam nusilenksi, jis tavęs nepastebės.

EDMUNDAS. Tikrai. Harkeris pagalvos, koks gi tu džentelmenas, jei priglaudi nuomininką, kuris nesilanksto prieš vieną iš Amerikos karalių.

TAIRONAS. Kas čia per socialistiškai kliedesiai. Nenoriu nė girdėt...

MERI (*taktiškai*). Pasakok toliau, Edmundai.

EDMUNDAS (*iššaukiančiai šypsosi tėvui*). Juk prisimeni, tėti, tas tvenkinys Harkerio valdose, iš kurio ima-

mas ledas, tik per žingsnį nuo fermos. O Sonesis, kaip žinai, laiko kiaules. Tvoroje, pasirodo, yra plyšys, ir kiaulės įsigudrino maudytis tame milijonieriaus tvenkiny. Prižiūrėtojas pasakęs Harkeriui, atseit, Sonesis tyčia pralaužęs tvorą, kad jo kiaulės galėtų laisvai pasivolioti tvenkiny.

MERI (*apstulbusi ir pralinksmina*). Dieve šventasi!

TAIRONAS (*piktokai, bet ir mažumą sužavėtas*). Esu tikras, jog tas bjaurybė liurbis galėjo taip pasielgti.

EDMUNDAS. Tad Harkeris pats atėjo pabarti Sonesio. (*Nusijuokia*) Didesnės kvailystės ir nesugalvos! Jeigu man dar reikėtų įrodyti, kad mūsų valdantieji plutokratai, ypač tie, kurie paveldėjo savo kapitalą, toli gražu nėra proto gigantai, jau vien šito užtektų.

TAIRONAS (*nejučiom pritardamas*). Žinoma, jam su Sonesiu nėra ko nė varžytis. (*Paskui suniurna*) Po velnių, pasilaikyk savo anarchistines mintis sau. Kad savo namuose aš jų daugiau negirdėčiau! (*Bet baisiai nekantraudamas*) Kaip ten toliau buvo?

EDMUNDAS. Harkeris šansų turėjo ne daugiau kaip aš, jeigu sugalvočiau susikibti su Džeku Džonsonu². Sonesis, išlenkęs keletą taurelių dėl drąsos, laukė Harkerio prie vartų. Sakosi, jis neleidęs Harkeriui nė prasižioti. Sonesis ėmęs rekti, kad jis ne vergas ir kad neleisiąs „Standard Oil“ jį trypti. Juk jis, Sonesis,— tikrasis Airijos karalius, o padugnė jo akyse ir liks padugne, nesvarbu, kiek pinigų jis būtų prisiplėšęs iš vargšų.

MERI. O Viešpatie! (*Nors negali susilaikyti nesijukusi*)

EDMUNDAS. Paskui jis apkaltino Harkerį, kad tas liepęs prižiūrėtojui pralaužti tvorą, kad įviliotų jo kiaules į ledinį vandenį ir jas nugalytų. Vargšės kiaulytės, klykė Sonesis, mirtinai peršalo. Daugelis jų dvesia nuo plaučių uždegimo, kitos, prisiriję užnuodyto vandens, gavo cholera. Sonesis pagrasino Harkeriui, kad jis kreipsis į advokatą ir per teismą pareikalaus atlyginti už nuostolius. Užbaigė jis, pareikšdamas, jog ir taip jau savo fer-

² Politinis Amerikos veikėjas (1861—1909), pagarsėjęs aršiom kalbom.

moje turi pakęsti nuodingąją gebenę, erkes, kolorado valalus, gyvates ir skunsus, bet viskam yra riba, ir tebūnie jis prakeiktas, jeigu leisiąs „Standard Oil“ sukčiui įsilaužti į jo, sąžiningo žmogaus, valdas. Tad ar nemalonėtų Harkeris išsinešdinti, kad nė smarvės jo neliktų, kol šunim neužpjudė. Harkeris taip ir padarė! (*Abu su Džeimiu kvatoja*)

MERI (*nors ir priblokšta, bet kikeną*). Dieve, na ir liežuvis to žmogaus!

TAIRONAS (*nepagalvojęs susižavi*). Tai nenaudėlis, velniai rautų! Dievaži, plikom rankom jo nepaimsi! (*Juokiasi, paskui ūmai liaujasi ir apsiniaukia*) Betgi ir niekšas! Pridarys jis man bėdos. Tikiuosi, tu jam pasakei, kad aš perpyksiu...

EDMUNDAS. Aš jam pasakiau, kad tu pasiutusiai apsidžiaugsi, sužinojęs apie tokią didžią airių pergalę, o taip ir yra. Liaukis apsimetinėjęs, tėti.

TAIRONAS. O aš visai nesidžiaugiu.

MERI (*erzindama*). Betgi džiaugies, Džeimsai. Tu tiesiog sužavėtas!

TAIRONAS. Ne, Meri, juokas juokais, tačiau...

EDMUNDAS. Aš ir sakau Sonesiui: reikėjo priminti Harkeriui, jog „Standard Oil“ milijonieriui turėtų patikti kiaule atsiduodantis jo ledinis vanduo — juk tai jo paties kvapas.

TAIRONAS. Ir kaip tu drįsai! (*Susiraukęs*) Velniai griebtų, nepainiok tu savo socializmo ir anarchizmo į mano reikalus!

EDMUNDAS. Sonesis vos žliumbti nepradėjo: ir kaip jam pačiam tai į galvą neatėjo! Bet žadėjo šitą prirašyti laiške Harkeriui, dar kartą jį išplūsdamas, nes kai ką buvo pamiršęs išdėti.

Abu su Džeimiu juokiasi

TAIRONAS. Ko dantis rodot? Nieko čia juokingo. Na ir sūnelis! Tavo dėka šitas niekšas mane į bylą įvels.

MERI. Liaukis, Džeimsai, nesikarščiuok.

TAIRONAS (*atsigręžia į Džeimį*). O tu ir už jį blogesnis — vis jį kurstai. Turbūt gailiesi, kad nebuvai kartu.

Būtum pasufleravęs Sonesiui dar bjauresnių įžeidinėjimų.
Kam jau kam, o šitam gabumų nestokoji.

MERI. Džeimsai! Ko tu be reikalo Džeimį barai!

Džėmis jau buvo pašaipiai beatsikertęs tėvui, bet tik patraukia pečiais

EDMUNDAS (*staiga jo nervai neišlaiko*). Susimildamas, tėti! Jeigu ir vėl pradedi savo dainelę, aš dingstu. (*Pašoka iš krėslo*) Vis tiek viršuje knygą palikau. (*Žengia link svetainės, su pasibjaurėjimu sakydamas*) Ir kalp tau, tėti, pačiam neįsipyksta tos tavo šnekos... (*Pasišalina*)

Taironas piktai žvelgia jam įkandin

MERI. Nepyk ant Edmundo, Džeimsai. Jis gi nesveikas.

Girdėti, kaip Edmundas kosti, lipdamas viršun

(*Nervingai priduria*) Vasarą peršalęs kiekvienas pasidaro irzlus.

DŽEIMIS (*nuoširdžiai susirūpinęs*). Jis ne tik peršalęs. Mažylis rimtai serga.

Tėvas meta jam iškaltą perspėjantį žvilgsnį, bet tas jo nemato

MERI (*pasipiktinusi atsigręžia į sūnų*). Ką čia šneki? Tai paprasčiausias peršalimas! Kiekvienam aišku! Tu amžinai kažką išgalvojil

TAIRONAS (*dar kartą perspėjančiai pažvelgia į Džeimį; nerūpestingai*). Džėmis tenorėjo pasakyti, jog Edmundui gal dar šiaip kas prisimetė, o nuo to ir peršalimas paaštrėjo.

DŽEIMIS. Žinoma, mama. Tą aš ir turėjau omeny.

TAIRONAS. Daktaras Hardis mano, kad gal jis karščiuoja nuo maliarijos, kurią pasigavo tropikuose. O jeigu taip, chininas jį kaip mat išgydys.

MERI (*jos veidas įgauna niekinančią priešišką išraišką*). Ak daktaras Hardis! Aš nepatikėčiau nė vienu jo žo-

džiu, net jeigu jis ir visais šventaisiais prisiektų. Pažįstu daktarus. Visi jie tokie. Gali bet ką sugalvoti, kad tik pas juos eitų ir eitų. (*Susigriebusi, kad abu į ją akis įsmeigę žiūri, ūmai sutrinka ir nutyla. Skubotai ir nervingai pasi- taiso plaukus, per prievartą nusišypso*) Kas yra? Ko žiūrite? Ar mano plaukai? . .

TAIRONAS (*apkabina ją, žaismingai priglausdamas prie savęs; draugišku tonu, lyg būtų nusikaltęs*). Tavo plaukai tvarkoj. Kuo sveikesnė ir apvalesnė tu daraisi, tuo labiau rūpiniesi savo išvaizda. Greit visą dieną prieš veidrodį staipsies.

MERI (*šiek tiek nusiraminusi*). Man išties reikėtų naujų akinių. Akys pasidarė visai niekam tikę.

TAIRONAS (*su airišku galantiškumu*). Tavo akys nuostabios, ir tu pati šitą puikiai žinai. (*Pabučiuoja ją*)

Iš sumišimo jos veidas nušvinta, pasidaro žavus. Pažvelgęs į ją, staiga nustembi, išvydęs joje mergaitę, kokia ji kažkada buvo,— ir ši jos savybė tebėra būdinga jai ir dabar, o ne šmėkšteli kaip kažkas praėjusio negrįžtamai

MERI. Negalima šitaip kvailioti. Ir dar Džeimio aki-vaizdoj!

TAIRONAS. Jis irgi tave perpratęs. Žino, kad visos tos dejonės dėl akių ir plaukų — tai tik komplimentų prašymasis. Ar ne, Džeimi?

DŽEIMIS (*jo veidas irgi prašviesėja, ir meili šypsena, su kuria jis žvelgia į motiną, kupina berniokiško žavesio*) Žinoma. Mūsų, mama, neapgausi.

MERI (*juokiasi; su airišku dainingumu*). Ką jūs čia abu tauškiat! (*Paskui prabyla rimtai, it mergaitė*) Bet kažkada aš iš tiesų turėjau gražius plaukus, ar ne, Džeimsai?

TAIRONAS. Gražiausius pasaulyje!

MERI. Kaštoninius, reto atspalvio ir tokius ilgus, kad kelius dengė. Tu, Džeimi, irgi turėtum prisiminti. Iki Edmundo gimimo neturėjau nė vieno žilo plauko. O paskui jie pradėjo žilti. (*Vaikiška veido išraiška išnyksta*)

TAIRONAS (*paskubom*). Ir pasidarė dar gražesni negu lig tol.

MERI (*vėl sumišusi ir patenkinta*). Na tu tik paklausyk, Džeimi, ką šneka tavo tėvas — ir praėjus trisdešimt

penkeriems metams po vedybų. Ne, neveltui jis didelis aktorius. Kas čia tau užėjo, Džeimsai? Ar nori man šitaip atsilyginti už tai, kad erzinau tave dėl knarkimo? Tuomet atsiimu savo žodžius. Tikriausiai sireną aš ir girdėjau.

Visi trys juokiasi

(*Pasidaro veikli, dalykiška*). Bet negaliu daugiau su jumis užtrukti, nors ir smagu klausytis komplimentų. Reikia susitarti su virėja dėl pietų ir produktų pirkimo. (*Atsisotą, juokaudama sunkiai atsidūsta*). Bridžita baisi tinginė. Ir dar tokia gudragalvė: kai pradės pasakoti apie savo giminaičius, tai ir žodžio negaliu įterpti, ją pabarti. Na, bet ką gi padarysi. (*Eina link prieškambario durų, paskui atsigręžia, jos veidas vėl susirūpinęs*) Žiūrėk, Džeimsai, neversk Edmundo dirbti su jumis sode. (*Vėl su keistu užsispyrimu veide*) Jėgų tai jam užtektų, bet jis gali suprakaituoti ir dar labiau persišaldyti. (*Išeina per prieškambarį*)

TAIRONAS (*užsipuola Džeimį*). Na ir mulkis tu. Kur tavo protas? Juk kaip tik prie motinos reikia vengti kalbėti apie Edmundo ligą. Ji dar labiau susikrims.

DŽEIMIS (*patraukęs pečiais*). Gerai. Tegul bus kaip tu sakai. O aš manau, kad mes neturime padėti mamai apgaudinėti save. Didesnis bus jai smūgis, kai turės pažvelgti tiesai į akis. Juk pats matai, kad visos tos kalbos apie peršalimą vasarą — sąmoningas savęs apgaudinėjimas. Ji gi puikiai žino, kaip yra.

TAIRONAS. Žino? Kol kas šito niekas nežino.

DŽEIMIS. O aš žinau. Pirmadienį kartu su Edmundu buvau pas daktarą Hardį. Girdėjau, kaip jis dėstė apie maliariją. Miglą į akis pūtė. Ir jis pats jau šituo nebetiki. Tu už mane neblogiau šitą žinai. Juk kalbėjai su juo, kai vakar mieste buvai?

TAIRONAS. Nieko tikro jis dar negalėjo pasakyti. Turi man šiandien paskambinti, prieš atsilankant pas jį Edmundui.

DŽEIMIS (*lėtai*). Jis mano, kad Edmundui džiova, ar ne, tėti?

TAIRONAS (*nenorom*). Jo nuomone, visko gali būt.

DZEIMIS (*sujaudintas; išryškėja jo meilė broliui*). Vargšas vaikas. Velniai griebtų. (*Puola kaltinti tėvą*) Šito niekada nebūtų atsitikę, jeigu būtum jį nuvežęs pas tikrą daktarą, kai pirmą kartą susirgo.

TAIRONAS. O kuo gi blogas Hardis? Jis čia visada mus gydė.

DZEIMIS. Kuo blogas?! Viskuo! Netgi šitam užkampy jis trečiaeilis daktariūkštis! Pigiai imantis senas šarlata-nas!

TAIRONAS. Gerai, gerai! Drabstyk jį purvais! Visus drabstyk! Visi tau sukčiai!

DZEIMIS (*su panieka*). Hardis ima tik dolerį. Štai kodėl tu jį laikai geru gydytoju!

TAIRONAS (*įgeltas*). Gana. Dabar tu negirtas. Ir ne-pasiteisinsi... (*Susitvardo, lyg ir teisindamasis tėsia*) Jeigu tu nori pasakyti, kad kokios madingos garsenybės, medžiojančios turtingus poilsiautojus, paslaugos man ne pagal kišenę...

DZEIMIS. Ne pagal kišenę? Bet tu gi vienas iš stambiausių žemės savininkų šiose apylinkėse.

TAIRONAS. Tai visiškai nereiškia, jog aš turtingas. Visa mano žemė įkeista...

DZEIMIS. Nes tu vis perki naujus sklypus, užuot išmokėjęs už senuosius. Jeigu kalba eitų ne apie Edmundą, o apie kokį nors tavo nusižiūrėtą nusususį žemės lopą, visus pinigų, kiek turi, sukištum!

TAIRONAS. Nesąmonės! Ir tavo patyčios iš daktaro Hardžio irgi iš piršto išlaužtos! Jis nesipučia kaip gaidys, nesiverčia praktika prašmatniame rajone ir nevažinėja brangiu automobiliu. Kaip tik už tai, o ne už išmanymą moka visokiems apsišaukėliams, kurie lupa po penkis dolerius, kad apžiūri liežuvį.

DZEIMIS (*paniekinančiai trūkteli pečiais*). Na, tiek to. Kvailystė su tavim ginčytis. Kuprotą tik karstas ištiesins.

TAIRONAS (*vis labiau pykdamas*). Be abejo. Tu man savo pavyzdžiu šitą puikiai įrodei. Argi tave kas ištiesins? Seniai viltį praradau. Dar drįsti mane mokyti, kur pinigų išleisti? Niekada tu nežinojai ir nežinosi pinigų vertės! Kaip gyvas nė dolerio nesi sutaupęs! Kiekvieno se-

zono pabaigoj tavo kišenėse vėjai švilpia. Visą savo atlyginimą išmėtai šliundroms ir viskiui.

DŽEIMIS. Savo atlyginimą! O Dieve!

TAIRONAS. Gauni daugiau negu esi vertas, ir tai tik mano dėka. Nebūtum tu mano sūnus, nė joks režisierius neduotų tau vaidmens — tokia bloga tavo reputacija. Man tenka žemintis ir kaulyti dėl tavęs, įtikinėti, jog pradėjai gyvenimą iš naujo, nors pats žinau, kad tai melas.

DŽEIMIS. Aš niekada nenorėjau būti aktorium. Tu mane varu nuvarei į sceną.

TAIRONAS. Melas! Tu nė piršto nepajudina, kad susirastum kokį darbą. Šitą man užkrovei. O aš turiu ryšių tik teatro sferoje. Varu jį nuvariau! Betgi tu niekada nieko daryti nenorėjai, tik po barus šlaistytis. Tau būtų labai patikę valkiotis kaip bukalgalviui slunkiui ir iki gyvenimo galo sėdėti man ant sprando. Kai šitiek pinigų į tavo išsimokslinimą sukišau! O tu tesugebėdavai gėdingai išlėkti iš kiekvieno koledžo, į kurį tik įstodavai.

DŽEIMIS. Dėl Dievo meilės, palik ramybę tą supelijusią istoriją!

TAIRONAS. O tai, kad kiekvieną vasarą tau tenka grįžti namo ir gyventi mano sąskaita, irgi supelijusi istorija?

DŽEIMIS. Aš užsipelnau sau duoną, dirbdamas sode. O tau nereikia samdyti darbininko.

TAIRONAS. Cha! Juk net ir prie tokio menkniekio esi varu nuvaromas. (*Jo pyktis išgaruoja, lieka tik pavargusio žmogaus nusiskundimai*) Viskas dar būtų pakenčiama, jeigu bent kada parodytum nors menkiausią dėkingumą. Tačiau vienintelė tavo padėka — apšaukti mane bjauriu šykštuoliu, išjuokti mano profesiją, iš visko pasaulyje išsityčioti, išskyrus, aišku, save.

DŽEIMIS (*nutaisęs rūgščią miną*). Klysti, tėti. Kad tu pasiklausytum, kaip aš pats su savim kalbu.

TAIRONAS (*sutrikęs pažvelgia į jį, paskui mechaniškai deklamuoja*). „Nedėkingumas — iš visų ydų blogiausia.“

DŽEIMIS. Taip ir maniau, kad šitą išgirsiu. Dieve, jau šimtus kartų. . . (*Nebaigia, nes jam įgriso kibirėytis; pa-*

traukia pečiais) Gerai, tėti. Tegul aš būsiu liurbis, kas tik nori — tik baikime šitą ginčą.

TAIRONAS (*pasipiktinęs ima pamokslauti*). Vėjai tau galvoj! Jei bent kokį tikslą turėtum, galėtum ir sublizgėti. Esi dar jaunas. Su tokiu talentu galėjai tapti geru aktorium. Ir dabar nevėlu. Visgi esi mano sūnus.

DZEIMIS (*nuobodžiaujančia mina*). Gana šnekėt apie mane. Šita tema manęs visai nedomina. Tavęs irgi.

Taironas nusileidžia

(*Atsainiai*). Nuo ko čia įsiliepsnojo mūsų ginčas? A, nuo daktaro Hardžio. Kada jis žadėjo tau paskambinti dėl Edmundo?

TAIRONAS. Apie pietus. (*Nutyla, paskui teisindamasis*) Aš ir nebūčiau galėjęs nuvežti Edmundo pas geresnį gydytoją. Juk Hardis jį nuo mažų dienų gydė, kai tas tik susirgdavo. Jis žino visas Edmundo ligas, kaip joks kitas daktaras. Taigi esmė ne mano šykštume, nors tu ir norėtum šitaip viską pavaizduoti. (*Su kartėliu*) Ir kuo galėtų Edmundui padėti net ir geriausi Amerikos specialistai po to, kai jis pats sąmoningai suardė savo sveikatą? Juk nuo tada, kai jį išmetė iš koledžo, jis gyveno palaidą gyvenimą. Dar mokyklos suole sėdėdamas, jau pradėjo lėbauti ir vaidinti Brodvėjaus frantą, mėgdžiodamas tave. O jo organizmas tai ne tavo, neatlaikė. Tu gi esi sveikas žaliūkas, kaip ir aš — bent jau toks buvai jo amžiuje. O jis į motiną — grynas nervų kamuolys. Aš nuolat jam kartodavau, jog sugadins sveikatą, bet jis į galvą neėmė, o dabar per vėlu.

DZEIMIS (*aštriai*). Per vėlu? Ką tu turi omeny? Kalbi, lyg manytum...

TAIRONAS (*jausdamasis kaltas, ima plyšoti*). Neapsimesk kvailiu! Aš turėjau omeny tik tai, kas kiekvienam aišku! Jo sveikata suardyta, ir galbūt dar ilgai jis bus rimtas ligonis.

DZEIMIS (*spokso į tėvą, nepaisydamas jo žodžių*). Žinau, airių valstiečiai įsitikinę, jog džiova — mirtina liga. Tikriausiai taip ir yra, kai žmonės gyvena lūšnoj pelkėse, bet čia, turint moderniausią gydymą...

TAIRONAS. Ir be tavęs žinaul Nesuprantu, ką tu čia tauški? Verčiau prikąsk liežuvį ir nedrabstyk purvais Arijos. Liaukis tyčiotis iš jos valstiečių, pelkių ir lūšnų! (*Kaltinančiu tonu*) Kuo mažiau šnekėsi apie Edmundo ligą, tuo ramesnė bus tavo sąžinė. Juk tu didžiausias kaltininkas!

DZEIMIS (*igeltas*). Melas! Aš šito nepakėsiu, tėti!

TAIRONAS. Tai gryna tiesa! Tu darei jam labai blogą įtaką. Jis augo, žavėdamasis tavimi! Tu jam buvai dievaitis. Nieko sau pavyzdį jam rodei! Jeigu ir patardavai, tai tik ką dar bjauraus iškrėsti! Tavo dėka jis be laiko paseno, pripumpuotas to, ką tu laikai didžiausia išmintimi! O jis buvo per jaunas, užtat nesuprato, kad tavo protas apnuodytas gyvenimo nesėkmių ir kad tu įsikalęs sau į galvą, jog kiekvienas vyras — niekšas ir parsišavėlis, o kiekviena moteris — arba šliundra, arba kvailė!

DZEIMIS (*vėl teisinasi, nutaisęs nuobodžiaujančią abejingą miną*). Tebūnie taip. Aš išvedžiau Edmundą iš kelio, bet tik tada, kai pamačiau, kad jis pats ėmė siausti ir tik pasijuoktų iš manęs, jeigu mėginčiau piršti jam gerus patarimus, vaidindamas vyresnįjį brolių. Vienintelė mano kaltė — kad pasidariau jo draugu ir buvau su juo visiškai atviras, leisdamas pasimokyti iš mano klaidų, kad... (*Patraukęs pečiais, ciniškai*) Na, kad jeigu negali būti doras, būk bent jau atsargus.

Tėvas paniekinančiai suprunksčia

(*Omiai rimtai susijaudinęs*) Nesimėtyk tokiais bjauriais kaltinimais, tėti. Juk žinai, kiek daug mažylis man reiškia ir kaip mes vienas prie kito prisirišę — ne taip kaip visi broliai. Viską dėl jo padaryčiau.

TAIRONAS (*sujaudintas, ramindamas*). Suprantu, Džeimi, tu gal turėjai geriausių ketinimų. Nesakau, jog tyčia tai darei, mėgindamas jam pakenkti.

DZEIMIS. Ir apskritai visa tai nesąmonės! Norėčiau pamatyti žmogų, kuris paveiktų Edmundą prieš jo valią. Jo tylumas suklaidina: žmonės mano galį daryti su juo, ką nori. Bet širdyje jis užsispyręs kaip ožys ir elgiasi taip, kaip jam patinka, o į kitus nusišpjaunt! Argi aš turė-

jau ką nors bendro su paskutinėm jo paikybėm, kai jis, parsisamdęs jūreiviu, bastėsi po pasaulį skersai ir išilgai? Mano supratimu, tai buvo idiotiškas sumanymas, taip jam ir pasakiau. Juk ar gali įsivaizduoti, kad aš alpčiau iš laimės, vartydamasis paplūdimy Pietų Amerikoje, gyven-damas kokioj purvinoj skylėj ir lakdamas visokias šlykš-tynes? Ne jau, dėkui! Man labiau prie širdies Brodvėjus, kambarys su vonia ir barai, kur gali išgerti tikro viskio.

TAIRONAS. Tik pamanyk — Brodvėjus! Jis tave ir pra-žudėl (*Ne be pasididžiavimo*) Kad ir ką Edmundas ištaisė, visgi jam užteko ištvermės pačiam vienam trenktis į pa-saulio kraštą, iš kur jis negalėjo verkšlendamas atbėgti pas mane, vos tik pinigų pritrūkęs.

DZEIMIS (*įgeltas, pašiepiančiai ir su pavydu*). Bet galų gale vis tiek grįždavo namo be dolerio kišenėj, ar ne? Ir ką jis tuo savo bastymusi pasiekė? Užtenka tik į jį pa-sižiūrėti! (*Staiga susigėdęs*) Dieve mano, ką aš čia pais-tau! Juk ne tai norėjau pasakyti.

TAIRONAS (*nusprendęs nekreipti dėmesio į šiuos žo-džius*). Jam visai neblogai sekasi redakcijoje. Noriu tikėt, kad pagaliau susirado sau tinkamą darbą.

DZEIMIS (*vėl pašiepiančiai ir su pavydu*). Menkame provincijos laikraštपालािक्य! Nežinau, iš kur tu ištraukei tokius niekus, nes aš girdėjau, kad jis gana prastas repor-teris. Ir jeigu nebūtų tavo sūnus... (*Vėl susigėdęs*) Ne, netiesa! Jie patenkinti jo darbu, tik kai kurie specialūs straipsniai jam sunkiau sekasi. Jis gi sukūrė pasiutusiai gerų eilėraščių ir parodijų. (*Vėl neprielankiai*) Aišku, to-kius rašydamas, niekuomet nepagarsės. (*Paskubomis*) Nors, žinoma, pradėjo jis pašėlusiai šauniai.

TAIRONAS. Jis tai bent pradėjo. Tu irgi pašnekėdavai, kad norėtum tapti žurnalistu, bet iš tolo vengei pradėti nuo žemiausios pakopos. Tikėjaisi...

DZEIMIS. Na dėl Dievo meilės, tėteli! Palik tu mane ramybėj!

TAIRONAS (*įsispokso į jį, paskui nusigręžia; po pau-zės prabyla*). Jau kad nesiseka, tai nesiseka: ir reikėjo Edmundui susirgti dabar, tokiu jam nepalankiu metu. (*Priduria, nepajėgdamas nuslopinti jį graužiančio neri-mo*) Motinai irgi. Tiesiog prakeikimas: dabar, kai jai taip

reikia ramybės ir visiško atsipalaidavimo nuo rūpesčių, ji turi dėl to jaudintis. O juk taip puikiai jautėsi šituos du mėnesius, kai grįžo namo. (*Dusliu, kiek drebančiu balsu*) Ir aš pasijutau lyg rojui. Vėl pasidarė jaukus namų židinys. Bet kam aš čia tau šneku, Džeimi.

Pirmą kartą sūnus pažvelgia į tėvą suprantančiai ir su užuojauta. Susidaro įspūdis, lyg tarp jų netikėtai būtų užsimezgęs stiprus jausminis ryšys, privertęs juos užmiršti savo priešišumą

DZEIMIS (*beveik švelniai*). Ir aš jaučiu lygiai tą patį, tėti.

TAIRONAS. Taigi. Juk šį kartą matyti, kokia stipri ir savim pasitikinti ji pasidarė. Visiškai kita moteris negu buvo. Ir nesinervino — bent jau valdėsi, kol Edmundas nesusirgo. O dabar pastebimai visa įsitempusi, nuogąstauja. Dieve, kad nors galėtume nuslėpti nuo jos tiesą. Bet kaip, jeigu reikės išsiųsti jį į sanatoriją. Lyg tyčia jos tėvas mirė džiova. Ji dievino tėvą ir niekada šito neužmiršo. Tad jai bus labai sunku. Bet ji ištvers! Ir neprietrūs valios! Džeimi, mes turime kuo galėdami jai padėti!

DZEIMIS (*susijaudinęs*). Žinoma, tėti. (*Dvejodamas*) Šįryt ji, regis, šauniai laikėsi, gal tik kiek nervinosi.

TAIRONAS (*nuoširdžiai tuo įsitikinęs*). Šauniai kaip niekada. Trykštanti išdaigom ir linksmybe. (*Ūmai susiraukęs įtariai pažvelgia į Džeimį*) Kodėl tu sakai „regis“? Ir kodėl ji turėtų kitaip laikytis? Kokios, po velnių, čia užuominos?

DZEIMIS. Nesikabinėk prie kiekvieno mano žodžio, tėti! Dieve, jau bent apie tai mes galėtume pasikalbėti ramiai ir be rietenų.

TAIRONAS. Atleisk man, Džeimi. (*Įsitempęs*) Bet vis dėlto pasakyk man...

DZEIMIS. Nėra ko sakyti. Aš apsirikau. Tiktai šiąnakt... Tu juk žinai: aš negaliu užmiršti praeities. Tebesu įtarus kaip ir tu. (*Su kartėliu*) O kur visa velniava. Ir mamai tai gryna kankynė. Ji pastebi, kaip mes ją sekam...

TAIRONAS (*liūdnai*). Žinau. (*Įsitempęs*) Bet kas gi įvyko? Na, kalbėk.

DZEIMIS. Sakau tau — nieko. Tai vis mano nelemtas kvailumas kaltas. Prabudęs apie trečią nakties, išgirdau ją vaikstant tame tuščiame kambaryje. Paskui ji nuėjo į vonią. Aš apsimečiau miegąs. Koridoriuje ji stabtelėjo pasiklausyti, lyg norėdama įsitikinti, ar aš miegu.

TAIRONAS (*su dirbtine panieka*). Dėl Dievo, ir tai viskas? Ji pati man sakė, jog visą naktį sirena neleido jai užmigti; be to, kai Edmundas susirgo, kas naktį keliai ir eina į jo miegamąjį pasižiūrėti, ar jam ne blogiau.

DZEIMIS (*karštai*). Taip, iš tikrųjų, ji sustojo pasiklausyti ir prie jo kambario. (*Vėl abejodamas*) Mane išgąsdino būtent jos vaikščiojimas tame tuščiame kambaryje. Vis negaliu užmiršti, kad visada, kai tik ji įsitaisto ten atskirai miegoti, tai ženklas...

TAIRONAS. Tik ne šį kartą! Dabar tai lengva paaiškinti. Juk kur kitur jai pasidėti, kad negirdėtų mano knarkimo? (*Jo pyktis prasiveržia*) Dievaži, man galvoj netelpa, kaip tu gali gyventi, visur įžiūrėdamas vien tai, kas blogiausia.

DZEIMIS (*ižeistas*). Liaukis kabinėtis! Aš gi ką tik sakiau, jog man tik pasirodė. Ir man pačiam tokios mintys nemalonios.

TAIRONAS (*atlyžęs*). Tikiu, Džeimi. (*Pauzė. Jo veidas apsiniukia. Kalba lėtai, su prietaringa baimė*) Tai būtų lyg koks nelemtas prakeikimas, jei rūpestis dėl Edmundo ją... Juk būtent tada, kai po Edmundo gimimo ilgai sirgo, ji pirmąkart...

DZEIMIS. Ji čia niekuo dėta.

TAIRONAS. Aš jos ir nekaltinu.

DZEIMIS (*kandžiai*). Ką gi tuomet kaltini? Edmundą, kad gimė?

TAIRONAS. Kvaily tu prakeiktas! Niekas čia nekaltas.

DZEIMIS. Tik šunsnukis daktaras! Sprendžiant iš to, ką pasakojo mama, jis irgi buvo pigus šarlatanai, toks pats kaip Hardis. Nes geram tu pinigų pagailėjai...

TAIRONAS. Melas! (*Isiutęs*) Tai aš kaltas?! Va kurlink tu suki, tu nevidone dykaduoni!

DZEIMIS (*išgirdęs motiną vaikstant valgomajame, perspėja*). Ššš!

*Taironas skubiai atsistoja ir priėjęs pažvelgia pro langus
dešinėje*

*(Prabyla visiškai pasikeitusiu tonu) Ką gi, laikas mums
imtis darbo, jeigu norime šiandien apkarpyti gyvatvorę.*

*Iš priekambario įeina Meri. Jos laikysena nervinga, su-
kaustyta. Paskubom ji įitariai žvilgteli čia į vieną, paskui
į kitą*

TAIRONAS *(atsigręžęs nuo lango, nenatūraliai pagy-
vėjęs)*. Tikrai, nusikaltimas būtų sėdėti tokį rytą kambarį
ir ginčytis. Pažvelk pro langą, Meri. Virš uosto rūkas iš-
sisklaidė. Neabejoju, kad rūkų periodas jau baigėsi.

MERI *(eidama link jo)*. Tikėkimės, brangusis. *(Džei-
miui, šypsodamasi per prievartą)* Ar aš gerai nugirdau?
Tu, Džeimi, siūleisi apkarpyti gyvatvorę? Nėr galo ste-
buklams. Turbūt tau mirtinai reikia kišenpinigių.

DŽEIMIS *(juokaudamas)*. O kada man jų nereikia?
(Pamerkęs jai, meta pašaipų žvilgsnį į tėvą) Savaitės pa-
baigoj turėčiau gauti atlyginimą — bent jau vieną tikrą
dolerį. Tai kad paūšiu!

MERI *(nepitaria jo sąmojui, jos pirštai nervingai bė-
gioja suknelės priekiu)*. Dėl ko jūs abu ginčijotės?

DŽEIMIS *(patraukęs pečius)*. Vis dėl to paties.

MERI. Aš girdėjau, kaip tu kažką pasakei apie daktarą,
o tėvas apšaukė tave nevidonu.

DŽEIMIS *(paskubom)*. A, štai kas. Aš vėl bandžiau
įrodyti, kad daktaras Hardis — toli gražu ne geriausias
medikas pasauly.

MERI *(suvokia, kad jis meluoja; abejingai)*. Aha. Zi-
noma, ne geriausias. *(Pakeičia pokalbio temą; per prie-
vartą šypsodamasi)* O jau ta Bridžita! Maniau, kad neiš-
trūksiu. Viską man išklojo apie savo antros eilės pusbrolių,
Sent Luiso policininką. *(Staiga pasidaro nervinga, irzli)*
Tai ko gi stovite, jei ruošiatės gyvatvorę karpyti? *(Pasku-
bom)* Tad naudokitės proga, kol saulė šviečia, kol vėl
neužėjo rūkas. *(Keistu tonu, lyg garsiai kalbėtųsi pati su
savimi)* Nes žinau, kad užeis. *(Ūmai sutrinka, pajutusi,
kad abiejų akys išmeigtos į ją. Nervingai, pakeldama ran-
kas)* Tiksliau pasakius, reumato susuktos mano rankos

jaučia. Jos geriau išpranašauja orą už tave, Džeimsai. *(Tarsi pakerėta su pasibjaurėjimu žiūri į savo rankas)* Fuil Kokios jos bjaurios! Ir kas patikėtų, jog kažkada buvo gražios?

Jie abu žiūri į ją, vis labiau nerimaudami

TAIRONAS *(suima jos rankas ir švelniai jas nuleidžia)*. Na jau, na, Meri. Nekalbėk kvailysčių. Tavo žaiviausios rankos pasauly.

Jos veidas nušvinta, ji nusišypso ir atsidėkodama pabučiuoja vyrą

(Grįžta prie sūnaus) Eikš, Džeimi. Ne be reikalo motina mus bara. Jeigu jau pradėt darbą — tai pradėt dabar. Nuo karštos saulės ir lašiniai tau ant pilvo ištirps, kuriuos girotokliaudamas užsiauginai.

Jis atidaro suveriamas duris, išeina į verandą ir laipteliais nusileidžia į sodą. Džeimis atsikelia iš krėslo ir, nusivilkdamas švarką, eina link durų. Prie durų jis atsigrežia, bet vengia žiūrėti į motiną, o ji irgi nežiūri į jį

DŽEIMIS *(varžydamasis, su nerangiu švelnumu)*. Mes visi taip didžiujamės tavimi, mama, taip džiaugiamės.

Ji sustingsta ir išsigandusi iššaukiančiai žiūri į jį

(Sunkiai traukdamas iš savęs žodžius) Bet visgi tau dar reikėtų pasisaugoti. Nesijaudink per daug dėl Edmundo. Jis pasveiks.

MERI *(užsispyrusi, smarkiai pasipiktinusi)*. Žinoma, pasveiks. Ir ko man pasisaugoti? Ką reiškia tavo perspėjimas?

DŽEIMIS *(jos atskirtimo įžeistas, patraukia pečiais)*. Tiek to, mama. Be reikalo prasižiojau. *(Išeina į verandą)*

Meri stovi nejudėdama ir laukia, kol Džeimis nusileis laipteliais ir išnyks. Paskui krenta į krėslą, kuriame jis anksčiau sėdėjo. Jos veide atsispindi baimė ir slepiama desperacija, rankos klajoja po stalą, nesąmoningai persta-

tinėdamos daiktus iš vienos vietos į kitą. Ji suklūsta, išgirdusi kaip Edmundas leidžiasi laiptais į holą. Belikus keliems laipteliams iki apačios, jis ima smarkiai kosėti. Ji pašoka, lyg norėtų pabėgti nuo šito kosėjimo, ir skubiai prieina prie langų dešinėje. Kai Edmundas su knyga rankoj įžengia iš svetainės, ji, iš pažiūros rami, žvelgia pro langą

MERI (*atsigręžia į jį, su šilta motiniška šypsena*). Štai ir tu. O aš jau ketinau lipti viršun pasižiūrėti, kur esi.

EDMUNDAS. Aš laukiau, kol jie išeis. Nenoriu veltis į jokių ginčus. Baisiai šlykščiai jaučiuos.

MERI (*beveik pasipiktinusi*). O man atrodo, kad tu daugiau apsimitinėji negu iš tikrųjų negaluoji. Lyg koks mažylis. Nori, kad mes rūpintumės ir šokinėtume apie tavę. (*Paskubom*) Žinoma, vaikelį, aš juokauju. Suprantu, tu, vargšeli, turbūt prastai jautiesi. Bet šiandien tau geriau, ar ne? (*Susirūpinusi paima jo ranką*) Visgi pernelyg jau tu suliesėjai. Tau reikia kuo daugiau ilsėtis. Na, eikš, aš tavę patogiai pasodinsiu.

Jis atsisėda į supamąją kėdę

(*Pakiša jam po nugara pagalvę*) Va. Na, kaip dabar?

EDMUNDAS. Puiku. Ačiū, mama.

MERI (*pabučiuoja jį; švelniai*). Motinos globos — va, ko tau reikia. Žinai, nors tu ir didelis užaugai, bet man tebesi mano mažylis.

EDMUNDAS (*paima jos ranką; be galo rimtai*). Dėl manęs tu nesijaudink. Prisižiūrėk save. Tai svarbiausia.

MERI (*vengia jo žvilgsnio*). Betgi aš, vaikelį, prisižiūriu. (*Per prievartą nusijuokia*) Viešpatie, nejaugi nematai, kaip aš sustorėjau? Visas sukneles reikės pertaisyti. (*Nusigręžia ir prieina prie langų dešinėje. Stengiasi kalbėti linksmu nerūpestingu balsu*) O, jie jau karmo gyvatvorę. Vargšas Džeimis! Jam tokia kančia dirbti priešais namą, kur kiekvienas praeivis jį mato. Va ir Cetfildai važiuoja savo naujuoju „Mersedesu“. Graži mašina, ar ne? Tai ne mūsų pavažinėtas „Pakardas“. Vargšelis Džeimis. Dvilinkas už gyvatvorės pasislėpė, kad tik jo nepastebėtų. Jie linktelėjo tėvui, o šis ėmė taip lankstyti, lyg artistas,

išbėgęs dar kartą nusilenkti publikai. Ir dar su tuo purvinu senu kostiumu, kurį veltui mėginau išmesti. (*Jos balse pasigirsta kartėlis*) Padaryti iš savęs šitokį spektaklį! Iš tiesų, jam trūksta savigarbos.

EDMUNDAS. Jam nusišpjauti į tai, ką kiti galvoja,— ir teisingai. O Džeimis kvailys, kad jaudinasi dėl Četfildų. Juk už šitos provincijos ribų niekas apie juos nė girdėt negirdėjęs.

MERI (*su pasitenkinimu*). Aišku, niekas. Tu teisus, Edmundai. Tai didelės žuvys mažam tvenkinui. Neprotingai elgiasi Džeimis. (*Nutilus žvelgia pro langą, paskui jos balse pasigirsta vienišo žmogaus ilgesys*) Vis dėlto tokie žmonės kaip Četfildai šį tą reiškia. Na, jie gyvena padoriuose namuose, kuriuos negėda ir žmogui parodyti. Jie turi draugų, pas kuriuos eina į svečius ir kurie atsilanko pas juos. Jie nelindi nuo visų atsiskyre. (*Atsigręžia nuo lango*). Tai visiškai nereiškia, jog aš norėčiau sukinėtis jų tarpe. Aš niekada nemėgau nei šito miestelio, nei jo gyventojų. Tu pats žinai. Niekada netroškau jame įsikurti. Bet tavo tėvui čia iškart patiko, ir jis nutarė būtinai pasistatyti namą. Tai ir tenka kiekvieną vasarą čia atvažiuoti.

EDMUNDAS. Bet vis dėlto geriau negu tupėti vasarą kokiam Niujorko viešbuty, ar ne? Ir miestelis ne toks jau blogas. Man jis visai patinka. Turbūt dėl to, kad čia vietiniai tikrieji mūsų namai.

MERI. Aš nejaučiu, kad čia būtų mano namai. Jau iš pat pradžių buvo nei šis, nei tas. Viskas buvo daroma kuo pigiau. Geram namų sutvarkymui tavo tėvas pinigų pagailėjo. Dėkui Dievui, kad draugų čia neturime. O tai iš gėdos sudegčiau, juos priiminėdama. Bet Džeimsui šeimos draugai niekuomet nebuvo reikalingi. Užėiti pas ką į svečius arba pasikviesti pas save — jam gryna kančia. Geriausia jam tai išgerti su draugais klube ar bare. Ir jūs su Džeimiu ne ką geresni, bet čia ne jūsų kaltė. Juk niekada neturėjote progos susipažinti su padoriais žmonėmis. Žinoma, būtumėt visai kitokie, jei būtumėt bendravę su gerom mergaitėmis, o ne... Ir nebūtumėt tokios gėdos užsitraukę. Dabar gi jokie save gerbiantys tėvai neleis savo dukterims su jumis susitikinėti.

EDMUNDAS (*suirzęs*). Oi, mama, tiek jau to. Argi tai svarbu? Mes su Džeimiu numirtumėm iš nuobodumo. O senio vis tiek nepakeisi, kalbėk nekalbėjusi.

MERI (*iš įpročio papriekaištauja jam*). Nevadink tėvo seniu. Turėtum labiau jį gerbti. (*Liūdnai*). Žinau, kad beviltiška kalbėti. Bet kartais pasijuntu be galo vieniša. (*Jos lūpos suvirpa, ji stengiasi nežiūrėti į Edmundą*)

EDMUNDAS. Be to, mama, reikia būt sąžiningai. Iš pradžių gal ir tėvo kaltė buvo, bet tu juk žinai, kad paskui mes negalėjome pasikviesti pas save žmonių, net jeigu jis ir būtų norėjęs. . . (*Painiodamasis, kaltai*) Na, supranti, tu pati nebūtum panorėjusi jų priiminėti. . .

MERI (*krūpteli, jos lūpos gailiai virpa*). Nereikia! Neprimink man! Aš to neištversiu!

EDMUNDAS. Prašau tave, mama, suprask mane teisingai. Aš tik bandau tau padėti. Bus blogai, jei užmirši. Reikia, kad visada prisimintum. Tuomet būsi atsargi. Juk žinai, kaip atsitikdavo kitais kartais. (*Kentėdamas*) Viešpatie patikėk, mama, man kančia priminti tau. Bet aš darau tai iš džiaugsmo, jog tu vėl namie su mumis, tokia kaip dabar, ir būtų siaubinga. . .

MERI (*palūžusi*). Prašau tavęs, vaikeli. Žinau, kad tu ne iš blogos valios, tačiau. . . (*Jos balse vėl pasigirsta nerimas, ji bando gintis*) Nesuprantu, kodėl staiga nei iš šio, nei iš to ėmei šnekėti tokius dalykus. Ir kas čia tau šįryt užėjo?

EDMUNDAS (*išsisukinėdamas*). Nieko. Tiesiog prastai jaučiuosi, ir nuotaika subjurus.

MERI. Sakyk man tiesą: kodėl staiga pasidarei toks įtarus?

EDMUNDAS. Aš visai neįtarus.

MERI. Ne, įtarus. Aš gi jaučiu. Tėvas su Džeimiu irgi mane įtarinėja, ypač Džeimis.

EDMUNDAS. Neišsigalvok niekų, mama.

MERI (*jos rankos nervingai virpa*). Jau ir taip sunku, o dar kai gyvenimiškos įtarinėjimų atmosferoj ir žinai, jog visi tave šnipinėja, ir nė vienas žmogus tavim nei tiki, nei pasitiki.

EDMUNDAS. Ką čia kliedi, mama. Mes juk tavim pasitikim.

MERI. Tai kad pavyktų kur nors ištrūkti bent vienai dienai ar popietei pas kokią draugę, su kuria galėčiau paplepėti, ne, ne apie rimtus dalykus, o tiesiog paliežuvauti, pasijuokti ir šiek tiek užsimiršti. Žinoma, ne su tarnaitėmis, ne su ta kvaile Ketlina!

EDMUNDAS (*susirūpinęs atsistoja ir apkabina ją*). Nusiramink, mama. Kam grauži save dėl niekų.

MERI. Tavo tėvas nesėdi namie. Jis susitinka su draugais baruose arba klube. Jūs su Džeimiu turite savus draugelius. Namie irgi nesėdit. O aš lieku viena, vienai viena.

EDMUNDAS (*ramindamas*). Na jau. Pati žinai, kad tai prasimanymas. Kas nors iš mūsų visada pasilieka namie palaikyti tau kompaniją arba važiuoja su tavim automobiliu, kai tu sugalvoji pasivažinėti.

MERI (*su kartėliu*). Nes jūs nepasitikit, bijot palikti mane vieną. (*Netikėtai užsipuola, aštriai*) Gal teiksies paaiškinti man, kodėl šlyri tu taip keistai elgies?.. Kodėl sugalvojai priminti man?..

EDMUNDAS (*dvejoja, paskui, jausdamasis kaltas, iškloja*). Žinoma, tai kvaila. Tačiau aš nemiegojau, kai šiąnakt tu atėjai į mano kambarį. Tu juk negrįžai į jūsų su tėvu miegamąjį, o atsigulei tuščiam kambariui ir ten pasilikai iki ryto.

MERI. Kadangi tėvas taip knarkė, jog vos iš proto neišsikrausčiau! Dėl Dievo meilės, argi pirmą kartą aš miegu šitam tuščiam kambariui? (*Su kartėliu*) Bet suprantu, ką tu pagalvojai. Taip būdavo, kai... .

EDMUNDAS (*pernelyg smarkiai*). Nieko aš nepagalvojau.

MERI. Ak tai tu apsimetei miegąs, kad galėtum mane šnipinėti!

EDMUNDAS. Visai ne! O todėl, kad tu nesijaudintum, pamačiusi, jog aš karščiuoju ir negaliu užmigti.

MERI. Garantuoju, kad ir Džeimis apsimetė miegąs, turbūt ir tėvas...

EDMUNDAS. Liaukis, mama!

MERI. Betgi tai nepakenčiama, kai net ir tu, Edmunda... (*Ji nervingai kilsteli rankas ir šiaip sau, be reikalo, priglosto plaukus. Ūmai jos balse pasigirsta kažko-*

kios kerštingumo gaidelės) Taip jums ir reikia, jeigu šitie jūsų įtarimai pasitvirtintų.

EDMUNDAS. Mama! Nešnekėk taip! Juk tokiu tonu kalbi, kai. . .

MERI. Neįtarinėk manęs. Prašau tavęs, vaikeli! Man taip skaudu. Aš akių nesudėjau, nes visą naktį apie tave galvojau. Štai tikroji priežastis! Nuo to laiko, kai tu susirgai, aš vietos sau nerandu. (*Apkabinusi jį, švelniai priglaudžia prie savęs, tarsi baimintusi dėl jo ir norėtų jį nuo kažko apsaugoti*).

EDMUNDAS (*nuramina*). Be reikalo tu jaudinies. Juk žinai, kad tai viso labo stiprus peršalimas, ir tiek.

MERI. Taip, iš tiesų, žinau!

EDMUNDAS. O dabar paklausk, mama. Net jeigu ir paaiškėtų, jog man kažkas rimtesnio, žinok, aš vis tiek greit pasveiksiu. Ir prižadėk man, kad nesikrimsi ir toliau rūpinsies savim. . .

MERI (*išgąstingai*). Nenoriu nė klausyti tokių paikysčių! Visiškai nėra jokio pagrindo kalbėti taip, lyg nujausčiau kažką baisaus! Žinoma, aš tau prižadu. Duodu garbės žodį! (*Paskui liūdnai ir su kartėliu*) Bet tikriausiai tu vėl prisimeni, kad aš ir anksčiau duodavau garbės žodį.

EDMUNDAS. Ne!

MERI (*jos kartėlis pavirsta bejėgiškumu ir resignacija*). Aš tavęs, vaikeli, nekaltinu. Kaip tu gali neprisiminti? Ar gi bent vienas iš mūsų gali tai užmiršti? (*Keistu tonu*) Užtat visiems mums taip sunku. Kad negalime užmiršti.

EDMUNDAS (*stveria ją už peties*). Mama! Liaukis!

MERI (*per prievartą šypsodamasi*). Gerai, vaikeli. Pati to nenorėdama, niūriai pašnekėjau. Bet nekreipk dėmesio. Na, duokš, paliesiu tavo kaktą. O, kokia vėsi. Puiku. Dabar tu tikrai nekarščiuoji.

EDMUNDAS. Nesirūpink. Tu apie save. . .

MERI. Betgi aš visai sveika, brangusis. (*Paskubom meta į jį keistą žvilgsnį, lyg sumaniusi kokią klastą*) Tiesa, šįryt jaučiausi pavargusi ir nervinga, tačiau natūralu — po tokios bemiegės nakties. Turbūt reikėtų užlipti į viršų ir atsigulti, gal nusūsiu iki pietų.

*Jis instinktyviai su įtarimu pažvelgia į ją, paskui susigėdęs
tuoį pat nusisuka*

(Paskubom ir nervingai). O ką tu veiksi? Skaitysi čia? Verčiau išeitum į gryną orą ir pasišildytum saulėje. Bet, žiūrėk, nepersikaitink. Būtinai užsidėk skrybėlę. (Nutyla, žvelgdama tiesiai jam į akis)

Jis vengia jos žvilgsnio. Įtampos kupina pauzė

(Prabyla pašaipiai). O gal nepasitiki? Bijai palikti mane vieną?

EDMUNDAS *(kentėdamas)*. Visai ne. Ir prašau, nekalbėk šitaip. Matyt, tau reikėtų nusnūsti. *(Eina link suveriamų durų; nenatūraliai juokaujančiu tonu)*. Einu pas Džeimį, jam bus linksmiau. Baisiai mėgstu drybsoti pavėsyje ir žiūrėti, kaip jis dirba. *(Dirbtinai nusijuokia)*

Ji irgi prisiverčia nusijuokti. Edmundas išeina į verandą ir nusileidžia laipteliais žemyn. Jai iškart palengvėja. Ji, regis, atsipalaiduoja. Susmukusi į vieną iš pintų krėslų, stovinčių tolimesnėje nuo žiūrovų stalo pusėje, atmeta galvą ir užsimerkia. Bet ūmai ją ir vėl sukausto baisi įtampa. Ji atsimerkia ir palinksta į priekį, apimta nervinės panikos. Pradedą desperatišką kovą su savim. Jos ilgi, reumatizmo iškraipyti pirštai, tarsi genami savo vidinės energijos ir nepakludami jos valiai, barbena į krėslo ranktūrius

U Z D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Pirmas paveikslas

Ten pat. Maždaug be ketvirčio pirma. Saulės spinduliai nebepatenka į kambarį pro langus dešinėje. Diena tebėra graži, bet kaitra didėja ir pakilusi migla šiek tiek prislopina saulės ryškumą.

Edmundas sėdi krėslė kairėje stalo pusėje ir skaito knygą. Tiksliau sakant, bando įsigilinti į ją, bet jam nesiseka. Matyt, jis įsiklauso, ar nepasigirs žingsniai iš antro aukšto. Jo laikysena aiškiai nervinga, ir jis atrodo dar labiau nesveikas negu anksčiau.

Ketlina, tarnaitė, įžengia iš prieškambario. Ji laiko padėklą, ant kurio viskio butelis, keli stiklai viskiui ir grafinas su šaltu vandeniu. Tai sveikata trykštanti, kokių dvidešimties metų raudonskruostė, juodaplaukė, mėlynakė airių kaimietė — geraširdė, neišsilavinusi, nerangi ir, nežiūrint jos nuoširdumo, beviltiškai kvaila. Ji padeda padėklą ant stalo. Edmundas dedasi taip įnikęs į skaitymą, kad jos nepastebi, bet Ketlinai tai nesvarbu

KETLINA (su nevaržomu plepumu). Viskis paduotas. Greit jau ir pietauti metas. Pakviesti jūsų tėvą ir misterį Džeimį ar jūs pats pakviesite?

EDMUNDAS (nepakeldamas akių nuo knygos). Pakvieskit jūs.

KETLINA. Kažkodėl jūsų tėvas nė nežvilgteli į laikrodį. Visada per jį pietūs vėluoja, o paskui Bridžita rėkia ant manęs, lyg aš būčiau kalta. Tačiau kaip šauniai jis atrodo, nors jau metelių jam gerokai. Nei jums, nei misteriiui Džeimiui niekada su juo nesusilyginti. (Kikena) Galui

lažintis, kad misteris Džeimis tikrai laiku mestų darbą ir išmauktų viskio, jeigu tik turėtų laikrodį.

EDMUNDAS. Ką ir sakyti — šias lažybas laimėtumėt.

KETLINA. Ir kitas laimėčiau. Jūs siunčiat mane jų pakviesti, kad tuo metu galėtumėt sau viskio patraukti.

EDMUNDAS. Na, aš apie tai negalvojuau...

KETLINA. Ne, žinoma, kur jau čia. Jūs gi toks gerutis, — nors prie žaizdos dėk.

EDMUNDAS. Bet jeigu jūs pakišot šitą mintį...

KETLINA (*ūmai tapusi perdėtai dorybinga*). Nei vyrui, nei moteriai aš niekad nesiūlau išgerti, misterį Edmundai. Juk mano dėdė Airioj nuo to galą gavo. (*Sušvelnėjusi*) Tačiau vienas kitas lašelį dar niekam nepakenkė, ypač jei esi blogai nusiteikęs arba smarkiai persišaldęs.

EDMUNDAS. Ačiū, kad duodat man gerą pasiteisinimą. (*Su dirbtinu abejingumu*) Reikėtų ir mamą pakviesti.

KETLINA. Kam? Ji ir be kvietimo visada būna laiku. Padėk jai Dieve, ji tarnaitė tai jau dėmesinga.

EDMUNDAS. Ji nutarė truputį snūstelėti.

KETLINA. Ji nemiegojo, kai aš viršuje baigiau tvarkyti. Gulėjo tuščiam miegamajam plačiai atmerktom akim. Sakė, kad jai baisiai skauda galvą.

EDMUNDAS (*su dar didesniu tariamu abejingumu*). Ką gi, tada pakviesk tėvą.

KETLINA (*eina verandos durų link, geraširdiškai marmėdama*). Ko čia stebėtis, kad man kasnakt kojas maudžia. Na, bet aš jau nelįsiu į tą pragarišką karštį. Saulės smūgio tik ir betrūko. Pašauksiu iš verandos. (*Išeina į šoninę verandą, užtrenkdama paskui save duris ir nutolsta priekinės verandos link. Po valandėlės pasigirsta jos garsus balsas*) Misteri Taironai! Misteri Džeimil! Laikas pietauti!

Edmundas, kuris iki šiol išgąstingai žvelgė į vieną tašką, užmiršęs knygą nervingai pašoka

EDMUNDAS. Viešpatie, kas per vėplai! (*Čiumpa butelį, prisipila viskio, atskiedžia vandeniu su ledu ir išgeria. Tuo pat metu išgirsta kažką prie svetainės durų. Jis skubiai pastato stiklą ant padėklo ir vėl atsisėda, atsiversdamas knygą*)

Užsimetęs ant rankos švarką, pro svetainės duris įžengia Džeimis. Jis be prisegamos apykaklės ir kaklaryšio. Visa tai laiko rankoje. Nosine šluostosi nuo kaktos prakaitą. Edmundas pakelia akis nuo knygos taip, tarsi jam būtų sutrukdę skaityti. Džeimis žvilgteli į butelį ir stiklus, ciniškai šypsodamasis

DZEIMIS. Tai jau maktelėjai, ką? Tik neapsimetinėk, mažyli. Tau blogiau sekasi suvaidinti negu man.

EDMUNDAS (*špyteli*). Taip, praskalavau gerkle, pakol niekas ant uodegos neužmynė.

DZEIMIS (*draugiškai uždeda jam ant peties ranką*). Čia jau kita kalba. Kam dūmus į akis pūsti? Juk mudu draugeliai, ar ne?

EDMUNDAS. Aš nebuvaу tikras, kad čia tu.

DZEIMIS. Priverčiau senį žvilgtelėti į laikrodį. Buvaу jau beeinas, kai Ketlina paleido gerkle. Mūsų airiškasis vyturėlis. Jai tikų stotyse pranešinėti apie traukinių atvykimą-išvykimą.

EDMUNDAS. Užtat aš ir išmečiau burnelę neištvėręs. O kodėl ir tau nemauktelėjus, kol niekas netrukdo?

DZEIMIS. Po teisybei, aš apie buteliuką jau galvojau. (*Greit žengia prie lango dešinėje*) Senis plepėjo su kapitonu Terneriu. Antai jis dar tebeulba. (*Grižta atgal ir išgeria*) O dabar pasistengsim viską paslėpti nuo jo ereliško žvilgsnio. (*Po kiekvieno gurkšnio jis įsidėmi, kiek dar lieka butelyje. Atseikėja atitinkamai vandens, įpila į viskio butelį ir supurto*). Na štai. Tvarkelė. (*Įpila į stiklą ir pastato ant stalo šalia Edmundo*) O čia vanduo, kurį tu, atseit, gėrei.

EDMUNDAS. Šaunul! Bet nejaugi manai, kad jį apmausi?

DZEIMIS. Gal ir ne, bet ką jis įrodys. (*Prisisėga apykaklę ir pasiriša kaklaryšį*). Tikiuos, jis neužmirš pietų, besiklausydamas savo paties gražbylostės. Aš peralkau. (*Atsisėda priešais Edmundą prie stalo; susierzinęs*). Velniskai nemėgstu dirbti su juo sode priešais namą. Jis suorganizuoja spektaklį kiekvienam mulkiui, einančiam pro šalį.

EDMUNDAS (*niūrokai*). Tau gerai, kad taip nori valgyti. O mano tokia savijauta, kad man valgis buvęs nebuvęs.

DZEIMIS (*susirūpinęs žvilgteli į jį*). Klausyk, mažyli. Tu mane juk pažįsti. Aš nesu praręs tau pamokslauti, bet daktaras Hardis buvo teisus, sakydamas, kad tau reikia mesti lakimą.

EDMUNDAS. Aš jau tam pasiruošęs, kai tik jis šiandien man praneš blogas naujienas. O kol kas nieko baisaus, jeigu ir išlenksiu keletą taurelių.

DZEIMIS (*šiek tiek suabejojęs, paskui lėtai*). Ką gi, puiku, kad nusiteikei blogoms naujienoms. Užtat nebus toks skaudus smūgis. (*Pajutęs įdėmų Edmundo žvilgsnį*) Aš manau, kad tavo liga nekelia abejonių, ir būtų kvailystė save apgaudinėti.

EDMUNDAS (*sutrikęs*). Bet aš ir nekuriu iliuzijų. Savijauta kuo šlykščiausia, o karščiavimas ir drebulys naktimis visai ne juokai. Manau, kad paskutinį sykį daktaras Hardis tikrai neklydo. Matyt, mane vėl krečia ta prakeikta maliarija.

DZEIMIS. Galbūt, tačiau perdaug tuo netikėk.

EDMUNDAS. Kodėl gi? Tad kas, tavo nuomone, čia yra?

DZEIMIS. Po velnių, iš kur aš galiu žinoti? Aš juk ne daktaras. (*Ūmai*) O kur mama?

EDMUNDAS. Viršuje.

DZEIMIS (*įdėmiai į jį žiūrėdamas*). Ar seniai ji tenai?

EDMUNDAS. Nagi maždaug nuo to laiko, kai aš atėjau pas jus į sodą. Sakė nori nusnūsti.

DZEIMIS. Ir tu man nieko nesakei. . .

EDMUNDAS (*teisindamasis*). Kodėl gi turėjau sakyti? Kas čia tokio? Ji buvo pavargus, nes nemiegojo praėjusią naktį.

DZEIMIS. Žinau tai.

Pauzė. Broliai vengia pažvelgti vienas į kitą

EDMUNDAS. Ta prakeikta sirena trukdė ir man miegoti.

Vėl pauzė

DZEIMIS. Vadinasi, ji visą rytą praleido viena? Tu nebuvai pas ją?

EDMUNDAS. Ne. Aš čia skaičiau. Norėjau, kad ji pamiegotų.

DŽEIMIS. O pietauti ji nusileis?

EDMUNDAS. Žinoma.

DŽEIMIS (*sausai*). Nesu dėl to tikras. Ji gal visai nenorės pietauti. Arba gal ji valgys ten viena. Argi taip nėra buvę?

EDMUNDAS (*su išgąstingu pasipiktinimu*). Baik tu šitą giesmelę, Džeimil! Nieko geresnio nesugalvoji, kaip tiktai... (*Mėgindamas ją įtikinti*) Tu klysti, vis bandydama kažką įtarti. Ketlina neseniai ją matė. Mama nesakė, kad neateis pietauti.

DŽEIMIS. Vadinasi, ji nemiegojo?

EDMUNDAS. Tuo metu ne, bet Ketlina sakė, kad ji gulėjo.

DŽEIMIS. Tame tuščiame kambary?

EDMUNDAS. Taip. Dėl Dievo meilės, o kas iš to?

DŽEIMIS (*pratrūksta*). Na ir mulkis tu! Kodėl taip ilgai palikai ją vieną? Kodėl nebuvai šalia jos?

EDMUNDAS. Todėl, kad ji kaltina mane, taip pat tavę ir tėvą, kad nuolat ją sekam ir ja nepasitikim. Man pasidarė gėda. Nesunku įsivaizduoti, kaip jai nesmagu. Ir ji davė garbės žodį...

DŽEIMIS (*su karčiu nepasitenkinimu*). Atrodo, turėtum žinoti, kad tai nieko nereiškia.

EDMUNDAS. Šį kartą reiškia.

DŽEIMIS. Taip mes galvojom ir anksčiau. (*Palinkęs virš stalo, draugiškai paliečia brolio ranką*) Klausyk, maži, aš žinau, tu mane laikai ciniku ir šunsnukiu, bet neužmiršk, kad mano patyrimas šiuose reikaluose kur kas didesnis. Juk tu nieko nežinojai apie tą velniavą iki pat įstojimo į parengiamąją mokyklą. Mes su tėvu slėpėme tai nuo tavęs. Bet aš jau dešimt su viršum metų buvau viską perpratęs, kai teko tau papasakoti. Aš gerai žinau viso to pradžią. Ir šiandien rytą man nedavė ramybės mintis, kaip įtartinau ji elgėsi praėjusią naktį, manydama, kad mes miegam. O dabar aš išgirstu, kad ji atsikratė tavęs ir visą rytą viršų buvo viena.

EDMUNDAS. Ji nesistengė atsikratyti! Tau vaidenasi!

DŽEIMIS (*atleidžiai*). Tiek to, maži. Nesipykim. Ir

aš norėčiau patikėti, ne mažiau už tave, kad man tik vaidenas. Aš gi šokinėjau iš džiaugsmo, kai buvau bepatikįs, kad jau ši kartą... (*Nutyla, skubiai prislopindamas balsą ir žiūrėdamas per svetainę holą link*) Ji lipa žemyn. Tu buvai teisus. Aš, matyt, tikrai esu įtari velnio išpera.

Abu įsitempę laukia, kupini baimės ir vilties

(*Sumurma*) Po perkūnais! Reikėjo man dar stiklėlį išmaukti.

EDMUNDAS. Man irgi būtų pravertę. (*Kosteli, o pasakui jau ima smarkiai kosėti*)

Džėmis žvelgia į jį susirūpinęs ir užjausdamas. Iš svetainės įžengia Meri. Iš pirmo žvilgsnio ji lyg ir nepasikeitusi, išskyrus tai, kad atrodo mažiau nervinga ir tokioj būklėj, kokioj buvo tuoj po pusryčių. Bet netrukus galima pastebėti, jog jos akys smarkiau blizga, o balse ir manierose daugiau išsiblaškymo, ji užsidariusi savyje ir gana abejinga savo žodžiams ir poelgiams

MERI (susirūpinusi žengia prie Edmundo ir jį apkabina). Kodėl tu taip baisiai kosti? Tai juk kenkia gerklei. Negana peršalimo, betrūksta, kad imtų dar ir gerklę skaudėti. (*Pabučiuoja jį*)

Edmundas suvaldo kosulį ir greit žvilgteli į motiną neramiu žvilgsniu, bet jos švelnumas slopina įtarimą, ir jis vėl patiki tuo, kuo norėtų patikėti. Tuo tarpu Džėmis, įdėmiai pažvelgęs į motiną, įsitikina, kad jo įtarimas pagrįstas. Jis nudelbia žvilgsnį į grindis, jo veide sustingsta niūroka ciniška išraiška

(*Kalba toliau, prisėdusi ant Edmundo kėdės ranktūrio ir taip apkabinusi jį, kad jis neįstengia pažvelgti jai į akis*) Na, bet aš turbūt per daug prie tavęs kabinėjusi, vis su tais savo pamokymais, ką tu privalai daryti ir ko ne. Atleisk man, vaikeli. Aš juk tik gero tau linkiu.

EDMUNDAS. Žinau, mama. Kaip tu jauties? Ar bent truputį pailsėjai?

MERI. Taip, dabar man žymiai geriau. Kai tik tu išėjai, aš atsiguliau. Po tokios bemiegės nakties man būtinai reikėjo poilsio. Dabar ir nervai jau ramesni.

EDMUNDAS. Na ir puiku. (*Švelniai patapšnoja jai ranką, gulinčią ant jo peties*)

Džėmis žvilgteli į jį keistu, beveik paniekinančiu žvilgsniu, lyg negalėdamas patikėti, kad brolis tikrai taip mano.
Motina tai pastebi, bet Edmundas ne

MERI (*dirbtinai pašaipiu tonu*). Dievuliau brangus, Džėimi, tu atrodai baisiai surūgęs. Kas tave šįkart slegia?

DŽEIMIS (*nežiūrėdamas į ją*). Niekas.

MERI. Taigi aš buvau visai užmiršusi, kad tu karpei gyvatvarę. Ar tik ne šitai smarkiai sugadino tau ūpą?

DŽEIMIS. Tebūnie taip, mama, kaip tu manai.

MERI (*tuo pačiu tonu*). Juk kiekvieną kartą tau dėl to sugenda ūpas, argi ne? Tu stačiai didelis vaikas! Juk taip, Edmundai?

EDMUNDAS. Jis tikrai paikas, jei paiso, ką kiti pagalvos.

MERI (*su keistoka intonacija*). Taip, vienintelė išeitis — tai pasistengti nekreipti dėmesio. (*Pastebėjusi kartėlio kupiną Džėimio žvilgsnį, ji keičia temą*) O kur tėvas? Aš girdėjau, kaip Ketlina jį šaukė.

EDMUNDAS. Džėmis sako, kad plepa su senuoju kapitonu Terneriu. Pasivėlins kaip visada.

Džėmis atsistoja ir žengia prie lango dešinėje, pasinaudodamas proga atsukti nugarą

MERI. Kiek sykių aš kaliau Ketlinai į galvą, kad ir kur jis būtų, reikia prieiti prie jo ir pakviesti. O ne rėkau ti tarsi kokiame pigiame pensione!

DŽEIMIS (*žvelgdamas pro langą*). Antai ji ir eina. (*Pašaipiai*) Ir išdrįsk tu man pertraukti šitokį nuostabų jo čiulbėjimą! Daugiau pagarbos ji turėtų jam rodyti.

MERI (*šiurkštokai, nebesuvaldydama susikaupusio jam susierzinimo*). Būtent tu privalėtum parodyti daugiau pagarbos! Liaukis šaipęsis iš tėvo! Aš tau draudžiu! Turėtum tik didžiulotis, kad esi jo sūnus! Kas be ko, jis nestokoja trūkumų. O kuris jų neturi? Tačiau jis sunkiai triūsė visą gyvenimą. Iš vargo ir tamsos jis sugebėjo iškopti į savo profesijos aukštumas! Visi, išskyrus tave, juo žavisi,

ir tik jau ne tau iš jo šaipytis, tuo labiau, kad, dėka jo, tau niekada neteko sunkiai plūktis.

Užgautas Džeimis atsisuka ir spokso į ją su kaltinančiu priešišku

(Pasijutusi kalta, nugręžia akis ir priduria jau taikingesniu tonu) Neužmiršk, Džeimi, kad tėvas sensta. Tu iš tiesų turėtum labiau su juo skaitytis.

DŽEIMIS. Ar tai aš turėčiau skaitytis?

EDMUNDAS *(sunerimęs)*. Na, nutilk, Džeimi!

Džeimis vėl žiūri pro langą

Susimildama, mama, kodėl tu nei iš šio, nei iš to užsipuoli Džeimį?

MERI *(su kartėliu)*. Todėl, kad jis nuolat iš ko nors šaiposi ir vis taikosi užgauti kiekvieno silpniausią vietą. *(Umai jos tonas keistai persimaino, įgaudamas atsainumo ir beasmeniškumo atspalvį)* Tačiau, matyt, gyvenimas jį tokiu padarė, ir jis kitaip negali. Gyvenimas sudarko mus visus, ir to neišvengsi. Dar nespėjus šito nė suvokti, mes jau būnam pasikeitę, o syki pasikeitę, mes ir elgiamės kitaip, kol pagaliau tarp to, kokie esame ir kokie norėtume būti, atsiranda praraja, ir mes visam laikui prarandam savo tikrąjį „aš“.

Tas keistas jos tonas priverčia Edmundą sunerimti. Jis bando pažvelgti į akis, bet ji vengia jo žvilgsnio. Džeimis atsigręžia į ją, o paskui staigiai žvilgteli pro langą

DŽEIMIS *(niūrokai)*. Aš valgyti noriu. Senis galėtų pasiskubinti. Kas per šlykštus įprotis priversti visus laukti, o paskui bambėti, kad pietūs ataušę.

MERI *(su išviršiniu ir netikru pasipiktinimu, kai tuo tarpu sieloje lieka abejinga)*. Taip, Džeimi, tai iš tiesų baisiai nervina. Ką ir sakyti. Gryna bėda, kai samdai tarnaitės tik vasarai. Jos viską daro betkaip, kadangi jų darbas laikinas. Tikrai geri tarnai vertina savo vietą pas žmones, kurie gyvena čia pastoviai, o ne vasarnamiuose. Be to, tavo tėvas nenori mokėti net tiek, kiek prašo patyrusios sezoninės tarnaitės. Taigi metai iš metų aš esu

priversta kamuotis su dar žaliom tinginėm ir vėplom. Bet aš jau tūkstantį kartų tau apie tai kalbėjau. Kaip ir tavo tėvui, bet jam pro vieną ausį įeina, pro kitą išeina. Jo mąnymu, išleisti pinigų namų sutvarkymui — tas pats, kas juos veltui išmesti. Mat per ilgai jis viešbučiuose gyveno. Žinoma, niekada pačiuose geriausiuose neapsistodavo. Tik antraeiluose. Užtat jis ir nesupranta, ką reiškia šeimos židiny. Jis jame smagiai nesijaučia. Ir vis tik jam norisi turėti savo namus. Jis netgi didžiuojasi šita aptriūšusia pastoge. Jam čia patinka. (*Nusijuokia — beviltiškai ir nepiktai*) Tikrai juokinga, apie tai pagalvojus. Keistuolis jis, ir gana.

EDMUNDAS (*sunerimęs vėl bando pažvelgti jai į akis*). Kodėl tu taip padrikai šneki, mama? Kas yra?

MERI (*tuoj pat dalykišku tonu, patapšnodama jam skruostą*). Nieko baisaus, vaikelį. Kaip visa tai kvaila.

Jai bekalbant, iš prieškambario įžengia Ketlina

KETLINA (*šnekliai*). Pietūs gatavi, mem. Aš nuėjau pas miterį Taironą, kaip jūs liepėt, ir jis pasakė, kad tuoj ateis, bet tebešneka su tuo vyriškiu, pasakodamas jam apie tuos laikus, kai...

MERI (*abejingai*). Gerai, Ketlina. Pasakyk Bridžitai, kad gaila, bet teks lukterėti keletą minučių, kol ateis miteris Taironas.

Ketlina burbteli „Klausau, mem“ ir išeina per prieškambarį, kažką sau murmeldama

DZEIMIS. Velniai rautų! Kodėl mums nepradėjus pietauti be jo? Juk jis pats yra sakęs, kad nelauktumėm.

MERI (*su blankia ironiška šypsena*). Ką sakė — tai dar ne viskas. Nejaugi tu dar savo tėvo nepažįsti? Jis gi baisiausiai įsižeistų.

EDMUNDAS (*pašoka, tarsi džiaugdamasis proga pasišalinti*). Einu jo paraginti. (*Išeina į šoninę verandą. Netrukus iš ten pasigirsta jo riksmas*). Ei, tėti! Pasiskubink! Mes juk negalim tavęs kiaurą dieną laukti!

Meri tuo tarpu pakilo nuo krėslų ranktūrio. Jos rankos neramiai klaidžioja stalo paviršium. Ji vengia žiūrėti į

Džeimį, bet jaučia jo cinišką ir tyrinėjančią žvilgsnį, nukreiptą į jos veidą ir rankas

MERI. Ko tu taip spoksai į mane?

DŽEIMIS. Pati žinai. (*Nusigręžia į langą*)

MERI. Ne, nežinau.

DŽEIMIS. Susimildama, mama, nejaugi tu manai, kad aš nieko nepastebiu? Juk nesu aklas.

MERI (*įdėmiai žvelgia į jį su atkaklaus neigimo išraiška veide*). Nesuprantu, ką tu turi omeny.

DŽEIMIS. Nejaugi? Tad pažvelk sau į akis veidrodyje!

EDMUNDAS (*įžengdamas iš verandos*). Pagaliau prišaukiau tėvą. Tuoj ateis. (*Paeiliui žvilgteli čia į vieną, čia į kitą, kai tuo tarpu motina stengiasi išvengti jo žvilgsnio. Susirūpinęs*) Kas atsitiko? Kas yra, mama?

MERI. Tavo brolis visai prarado gėdą. Mėtosi balažin kokiom užuominom.

EDMUNDAS (*atsigręžia į Džeimį*). Perkūnas tave trenktų! (*Grėsmingai žengia link jo*)

Džeimis, trūktelejęs pečiais, nusigręžia į langą

MERI (*dar labiau susijaudinusi, stveria Edmundą už rankos*). Tuoj pat liaukis, girdi, ką sakau? Kaip tu drįsti šitaip šnekėti mano akivaizdoje! (*Ūmai jos tonas ir elgesys pasikeičia, ją užplūsta ankstyvesnis keistas abejingumas*) Tu be reikalo užsipuoli savo brolių. Ne jis, o gyvenimas kaltas, kad jis negali būti kitoks. Lygiai kaip ir tavo tėvas. Arba tu. Arba aš.

EDMUNDAS (*išsigandęs, bet vis dar, nepaisant visko, stengdamasis neprarasti vilties*). Jis meluoja. Juk tai melas, mama, ar ne?

MERI (*vengdama pažvelgti į akis*). Kas gi melas? Dabar ir tu, kaip Džeimis, kalbi mįslėmis. (*Susitinka su jo nykiu kaltinančiu žvilgsniu. Užsikirsdama*) Edmundai. Ne-reikia. (*Nukreipia akis, ir jos laikysenoje vėl atsiranda tas keistas abejingumas. Ramiai*) Štai ir tėvas jau lipa laiptais. Einu pasakyti Bridžitai. (*Išeina per prieškambarį*)

Edmundas lėtai juda link savo kėdės. Jis atrodo nesveikas ir sugniuždytas

DŽEIMIS (*stovėdamas prie lango ir neatsigręždamas*).
Na?

EDMUNDAS (*vis dar nenori pripažinti, kad brolis tei-
sus, ir bando prieštarauti*). Kas gi na? Sumelavai — ir vis-
kas.

*Džeimis vėl trūkteli pečiais. Girdisi verandos durų
trinktelėjimas*

Per svetainę, vilkdamasis švarką, įeina Taironas

TAIRONAS. Atleiskit, kad užtrukau. Kapitonas Ter-
neris stabtelėjo paplepėti, o jis kai pradeda tarškėti, tai
jau galo nėra.

DŽEIMIS (*neatsigręždamas, sausai*). Turbūt tu norėjai
pasakyti, kai jis pradeda klausytis.

*Tėvas dėbteli į jį su nepasitenkinimu, prieina prie stalo,
žvilgsniu matuodamas viskio kiekį butelyje. Džeimis ins-
tinktyviai tai pajunta*

(*Neatsigręždamas*). Viskas kaip buvę. Butelyje nė lašu
ne mažiau.

TAIRONAS. Aš tuo ir nesidomėjau. (*Kandžiai priduria*)
Tai dar ne įrodymas, ypač, kai tu čia sukinėjies. Žinau
tuos tavo fokusus.

EDMUNDAS (*niūrokai*). Jei neklystu, tu, rodos, siūlei
mums išgerti?

TAIRONAS (*jam, susiraukęs*). Džeimiui priklauso už
jo sunkų rytmetinį triūsą, bet tau aš nesiūlau. Daktaras
Hardis...

EDMUNDAS. Velnio p daktarą Hardį! Vienas gurkšnis
nepakenks. Man prastai, tėti, visai prastai.

TAIRONAS (*susirūpinęs žvilgteli į jį, su apsimestiniu
nuoširdumu*). Na, jeigu taip, tada įsipilk. Saikingai išger-
ti prieš valgį — kas kita. Gero viskio lašelis apetitui suža-
dinti tikrai ne pro šalį.

*Edmundas atsistoja ir paima iš tėvo butelį. Daugokai sau
įsipila*

(*Susiraukia įspėdamas*) Aš juk sakiau, kad saikingai.
(*Įsipila sau ir murmėdamas paduoda butelį Džeimiui*)
Matyt, kalbėti tau apie saikingumą — tai tik veltui burną
aušinti.

*Nepaisydamas pastabos, Džeimis prisipila didelę porciją.
Tėvo veidas persikreipia*

(*Netrukus prabyla su tariamu nuoširdumu*) Taigi į
sveikatą ir už laimę!

Edmundas karčiai nusijuokia

EDMUNDAS. Tai bent juokeliai!

TAIRONAS. Kaip tai suprasti?

EDMUNDAS. Nesvarbu. Na, būk sveikas.

Jie išgeria

TAIRONAS (*pajunta, kokia nuotaika kambary*). Kas gi
atsitiko? Iš kur čia ta nykuma? (*Apmaudžiai, Džeimiui*).
Tu juk gavai išgerti, ar ne? Tai ko dabar toks surūgęs?

DŽEIMIS (*trūktelėjęs pečiais*). Greit ir tau nebus labai
linksma.

EDMUNDAS. Užsičiaupk, Džeimi.

TAIRONAS (*dabar jau sunerimęs, keisdamas temą*). O
aš maniau, kad pietūs jau gatavi. Aš alkanas kaip vilkas.
Kurgi mama?

MERI (*grįžta per prieškambarį*). Aš čia. (*Įeina. Ji su-
sijaudinusi ir kartu sumišusi. Kalbėdama vengia žiūrėti
jiems į akis*) Turėjau nuraminti Bridžitą. Ji baisiai siun-
ta, kad tu vėl pasivėlinai, ir aš ją suprantu. Jeigu patie-
kalai nueis perniek belaukiant,— taip, sako, jums ir reik,
galit valgyti, galit mest lauk. (*Vis labiau jaudindamasi*)
Man iki gyvo kaulo įgriso apsimetinėti, kad čia tikri na-
mai! Tu man niekuo nepadedi! Nė piršto nepajudini! Bet-
gi tu ir nežinai, kaip tvarkytis namuose! Tiesą pasakius,
tu nė nenori turėti namų! Ir niekada nenorėjai — nuo pat
tos dienos, kai mes susituokėm! Tau reikėjo likti viengun-
giu, gyventi antraeiluose viešbučiuose ir baruose linksminti
savo draugelius! (*Priduria keistoku tonu, tarsį kalbėtų*

ne Taironui, bet sau) Tada niekuomet nieko nebūtų atsitikę!

Visi trys spokso į ją. Taironas jau suprato. Jis iš karto tampa senu ir suvargusiu žmogum. Edmundas, pažvelgęs į tėvą, suvokia, kad šis jau viską žino, bet vis tiek stengiasi perspėti motiną

EDMUNDAS. Mama! Gana tų šnekų. Kada gi pagaliau mes pietausim?

MERI (*krūpteli, ir tuoj pat jos veide atsiranda ankstyvesnė nenatūralaus išsiblašymo išraiška. Ji net šypsosi kiek ironiškai iš savęs*). Dievaži, negražu iš mano pusės kapstyti praeity, kai žinau, kad tavo tėvas ir Džeimis tikrai alkani. (*Uždeda Edmundui ant peties ranką. Su švelniu rūpestingumu, bet kartu vidiniai nutolusi*) Tikiuos, vaikeli, kad tavo apetitas geras. Tau iš tiesų reikėtų daugiau valgyti. (*Pastebėjusi ant stalo šalia Edmundo viskio stiklą, griežtai*) Kodėl čia stovi tas stiklas? Nejaugi tu gėrei? Na kaip tu gali išdarinėti tokias kvailystes? Argi nežinai, kad tau tai baisiai žalinga? (*Užsipuola Taironą*) Tai tu kaltas, Džeimsai. Kodėl jam leidai? Nori jį nugalėti, ar ką? Gal jau užmiršai mano tėvą? Jis nesiliovė gėręs, net ir tada kai jį sugriebė liga. Vis skelbdavo, kad visi daktarai — kvailiai! Jis, kaip ir tu, laikė viską gera stiprinančia priemone! (*Jos akyse šmėkšteli siaubas, balsas suvirpa*) Žinoma, čia nėra ko lyginti. Nesuprantu, kodėl aš... Atleisk man, Džeimsai, kad baru tave. Lašelis kitas Edmundui nepakenks. Gal net į naudą jam išeis, jei sužadins apetitą. (*Juokaudama patapšnoja Edmundui per skruostą, o jos veide vėl atsiranda ta keista vidinio nutolimo išraiška*)

Edmundas smarkiai atšoka. Atrodo, kad ji to nepastebi, bet instinktyviai pasitraukia į šalį

DZEIMIS (*grubiai, stengdamasis neparodyti, kad nervai jo įtempti*). Dėl Dievo meilės, valgykim pagaliau. Aš visą rytą knaisiojauš tame nelemtame purvyne prie gyvatvorės, taigi užsidirbau sau kąsnį. (*Užėina tėvui už nugaros, net nepažvelgęs į motiną, ir paploja Edmundui per petį*) Eime, mažyli. Laikas pilvą prikimšti.

Camundas atsistoja, vengdamas pažvelgti į motiną. Abu žengia pro ją prieškambario link

TAIRONAS (*niūrokai*). Na, tai eikit su mama. Aš irgi tuoj ateisiu.

Bet jie nepalaukia motinos. Ji žvelgia į jų nugaras su nuoskauda ir, jiems išėjus į prieškambarį, nuseka iš pas-kos. Taironas palydi jų smerkiančiu liūdnoku žvilgsniu. Tai pajutusi, ji greit atsisuka, nežiūrėdama jam į akis

MERI. Ko taip spoksai į mane? (*Nervingu judesiu pasitaiso plaukus*) Ar mano plaukai išsidraikė? Aš buvau baisiai nusikamavus po bemiegės nakties, todėl truputiuką priguliau. Snūstelėjau valandėlę ir puikiausiai atkūtau. Bet nubudusi, regis, susitvarkiau plaukus. (*Prisiverstinai nusijuokusi*) Tačiau, kaip visada, negalėjau rasti akinių. (*Šiurkščiai*) Liaukis spoksojęs! Galima pagalvoti, kad tu kaltini mane... (*Paskui maldaujančiai*) Džeimsai! Suprask tu pagaliau!

TAIRONAS (*su nuožmiu pykčiu*). Kurgi nesuprasi, kad buvau visiškas mulkis, patikėjęs tavim! (*Žengia prie stalo ir prisipila didoką viskio porciją*)

MERI (*jos veidas vėl įgauna atkaklaus neigimo išraišką*). Norėčiau žinoti, ką reiškia tas „patikėjęs tavim“. Visą laiką tik ir jaučiu aplink save įtarumą, nepasitikėjimą ir šnipinėjimą. (*Paskui kaltinančiai*) Kodėl dar įsi-pylei? Juk niekada priešpiet daugiau negerdavai. (*Su kar-lėliu*) Žinau, kas manęs laukia. Prisilaksi vakare. Ką gi, ne pirmą kartą, tikrai ne, gal jau tūkstantąjį? (*Vėl maldaujančiai*) Na Džeimsai, liaukis! Kaip gi tu nesupranti! Man labai neramu dėl Edmundo! Aš taip bijau, kad jis...

TAIRONAS. Nenoriu klausytis tavo pasiteisinimų, Me-ri.

MERI (*priblokšta*). Pasiteisinimų? Tu nori pasakyti?.. Kaip tu gali taip apie mane galvoti! Netikėk tuo, Džeim-sai! (*Vėl pasiduoda keistokam išsiblaškimui, dalykišku to-nu*) Nejaugi šiandien nebepietausim, brangusis? Aš tai visai valgyt nenoriu, bet tu juk išalkęs.

Jis lėtai žengia link jos, stovinčios tarpdury. Juda taip, lyg būtų visiškai susenęs. Kai prieina, ji gailiai suaimanuoja

Džeimsai! Aš taip stengiaus! Taip stengiaus! Patikėk!..

TAIRONAS (*nejužiom sujaudintas; bejėgiškai*). Taip, tu stengeis, Meri. (*Su širdgėla*) Dėl dievo meilės, kodėl tau neužteko jėgų atsisipirt pagundai?

MERI (*jos veide ir vėl atkaklaus neigimo išraiška*). Nesuprantu, apie ką tu čia kalbi? Kokiai pagundai?

TAIRONAS (*beviltiškai*). Nesvarbu. Dabar jau vistiek. (*Eina sau toliau*)

Ji eina greta jo. Abu dingsta priėškambaryje

U Z D A N G A

Antras paveikslas

Ten pat, praslinkus maždaug pusvalandžiui. Ant stalo nebėra padėklo su viskio buteliu. Uždangai kylant, šeima grįžta papietavus. Meri pirmoji pasirodo iš priėškambario. Iš paskos Taironas. Jis atsilikęs nuo jos,— ne taip, kaip pirmame veiksmė, kai įžengia drauge po pusryčių. Jis vengia ją paliesti ir pažvelgti į ją. Šįkart jo veide aiškiai smerkianti išraiška, sumišusi su seniokiška beviltiška rezignacija. Džeimis ir Edmundas žengia paskui tėvą. Bejausmiame Džeimio veide sustingęs atkarus cinizmas. Edmundas stengiasi nestokoti to cinizmo, bet nesėkmingai. Iš sykio aišku, kad jį kamuoja ne tik fizinė, bet ir dvasinė negalia.

Meri vėl bausiai nervinga, matyti, kad pietūs kartu su jais buvo jai per didelė įtampa. Tačiau tuo pat metu, kaip priešybė tam nervingumui, jos laikysenoje dar daugiau to keisto vidinio nusišalinimo, kuris turbūt padeda jai atsisiriboti nuo išgyvenimų ir juos sukeliančių nuogastavimų.

[leidama ji gyvai kalba, nes tęsia prie stalo pradėtą įprastinį šeimyninį pokalbį. Atrodo, ji abejinga tam, kad jie tuo metu galvoja apie ką kita. Bekalbėdama ji prieina prie kairiojo stalo krašto ir sustoja veidu į salę. Viena ranka pešioja suknelę ant krūtinės, kita žaidžia virš stalo. Tai-ronas užsidega cigaretę, žengia prie verandos durų ir žvelgia į lauką. Džeimis prisikemša pypkę, paėmęs tabako dėžutę nuo knygų spintos kambario gilumoje. Jis užsidega pypkę, žengdamas pažvelgti pro langą dešinėje. Edmundas atsisėda į krėslą prie stalo, pusiau nusigręžęs nuo motinos, kad ji nebūtų jam prieš akis

MERI. Bark nebaręs Bridžitą — jokios iš to naudos. Ji net nesiklauso. Pagąsdinti aš jos negaliu — bematant pagrasins, kad išeina. O visgi kartais ji iš tikrųjų puikiai pagamina. Visa bėda, kad kaip tik tada, tu, Džeimsai, pasivėlini. Taigi belieka tokia paguoda: iš jos pagaminto valgio sunku spręsti, ar labai ji stengėsi, ar ne kiek. (*Nusijuokia su ta pačia nusišalinimo išraiška veide. Abejingu tonu*) Na, bet tiek to. Vasara, ačiū Dievui, jau greit pasibaigs. Prasidės teatrinis sezonas, vėl trankysimės po ant-raeilius viešbučius ir traukinius. Viso to aš negaliu pakęsti, bet tenai nors nereikia apsimesti, kad tai tavo namai, ar rūpintis jų priežiūra. Taigi neverta ir tikėtis, kad Bridžita arba Ketlina darytų viską lyg tikruose namuose. Jos, kaip ir mes, žino, kad tai ne namai. Niekada nebuvo namais ir nebus.

TAIRONAS (*apmaudžiai, neatsigręždamas*). Taip, dabar jau niekada nebebus. Bet anksčiau buvo, kol tu...

MERI (*veide šmėstelėjus nedrąsaus neigimo išraiškai*). Kol aš ką?

Stoja visiška tyla

(*Tęsia su ankstyvesnio vidinio nusišalinimo gaida*) Ne, ne. Tai ne tiesa, ką tu turi omeny, brangusis. Mes niekuomet nesijautėm kaip savo namuose. Tu visuomet teikdavai pirmenybę klubui arba barams. O aš amžinai čia būdavau tokia vieniša, kaip kokiam nusususiam viešbučio kambariui. Tuo tarpu šeimos židiny niekada nesijauti vienišas. Tu užmiršti, kad aš žinau, ką tai reiškia. Juk aš turėjau na-

mus, savo tėvų namus, kol neištekėjau už tavęs. (*Kažkokių asociacijų paveikta, ūmai atsigręžia į Edmundą. Jos laikysenoje ir balso tone atsiranda švelnus rūpestingumas, bet išlieka tas pats nusišalinimo atspalvis*) Man neramu dėl tavęs Edmundai. Per pietus tu beveik nieko nevalgei. Kaipgi šitaip savim nesirūpinti. Kas kita, jei aš neturiu apetito. Jau ir taip sustorėjau. Bet tau reikia valgyti. (*Su motinišku meilėkavimu*) Prižadėk, vaikeli, kad valgysi, pasistenk dėl manęs.

EDMUNDAS (*vangiai*). Gerai, mama.

MERI (*patapšnoja jam per skruostą, o jis vos susilauko neloštelėjęs atgal*). Šaunuolis tu.

Vėl įsivyrauja mirtina tylą. Tuo metu hole sučirškia telefonas. Visi krūptelėję sustingsta

TAIRONAS. Aš atsiliepsiu. Makgairas žadėjo man pakambinti. (*Išėina per svetainę*)

MERI (*abejingai*). Makgairas. Turbūt vėl nori jam įsiūlyti kokį nors sklypą, kurio niekas, išskyrus jūsų tėvą, nė už ką nepirktų. Dabar tai jau neturi reikšmės, bet man visada keistokai atrodė, kad jūsų tėvas išgali pirkinėti sklypus, bet neišgalėjo įruošti man tikrą namų. (*Nutyla, išgirdusi Tairono balsą iš holo*)

TAIRONAS. Alio. (*Su dirbtiniu nuoširdumu*) A, tai jūs, kaip laikotės, daktare?

Džėmis atsigręžia nuo lango. Meri pirštai ima greičiau barbenti į stalą. Tairono balsas išduoda, kad naujienos prastos, nors jis ir stengiasi tai nuslėpti

Suprantama... (*Skubiai*) Taigi jūs ir paaiškinsit viską, kai šiandien su juo susitiksit. Taip, jis būtinai ateis. Ketvirtą. Prieš tai aš užsuksiu pas jus, ir mes šnektelėsime. Man vistiek reikia vykti į miestą su reikalais. Iki pasimatymo, daktare.

EDMUNDAS (*niūriai*). Atrodo, kad naujienos ne iš maloniųjų.

Džėmis žvilgteli į jį su užuojauta ir vėl nusigręžia į langą. Meri veide siaubo išraiška, ir jos pirštai pašėlusiai

barbena į stalą. Įžengia Taironas. Įtampa, nors ir slepiama po nerūpestingumu, akivaizdi, kai jis kreipiasi į Edmundą

TAIRONAS. Skambino daktaras Hardis. Jis primena, kad lauks tavęs ketvirtą.

EDMUNDAS (*vangiai*). Ką jis pasakė? Nors dabar man tik nusispjaut.

MERI (*labai susijaudinusi*). Aš nepatikėčiau nė vienu jo žodžiu, net jeigu jis ir visais šventaisiais prisiektų. Neimk į galvą, Edmundai, kad ir ką jis tau sakytų.

TAIRONAS (*griežtai*). Meri!

MERI (*dar labiau susijaudinusi*). Betgi mes visi suprantam, kodėl jis tau patinka, Džeimsai! Jis ne brangininkas! Ir malonėk man neprieštarauti! Gerai pažįstu tą daktarą Hardį. Ir kaip nepažinti po tiekos metų. Jis gi visiškai mulkis! Reikėtų įstatymo, draudžiančio tokiems žmonėms iš viso verstis praktika. Jis neturi nė menkiausio supratimo... Kai tu kamuojies ir kraustais iš proto nuo skausmo, jis sėdi greta, čiupinėja tavo pulsą ir pamokslauja apie valios tvirtybę! (*Vien nuo šito prisiminimo jos veidą perkreipia kančios grimasa. Akimirksniui ji praranda savitvardą. Su karčia neapykanta*) Jis sąmoningai stengiasi tave pažeminti! Priverčia tave prašinėti ir maldauti! Traktuoja lyg kokią nusikaltėlę! Jis nieko neišmano! Va tokie pigiai imantys šarlatanai ir pripratina prie atitinkamų vaistų. Ir nė nenumanai, kas tai yra, o kai pagaliau susivoki, jau būna per vėlu! (*Su užsidegimu*) Nekenčiau daktarų! Jie viską padarys, taip, viską, kad tik tai eitum pas juos. Jie net savo sielą velniui parduos! Ir kas dar blogiau — jie ir tavąją parduos, o tu šito net nežinosi, kol vieną gražią dieną neatsidursi pragare!

EDMUNDAS. Mama! Susimildama, liaukis.

TAIRONAS (*sumišęs*). Taip, Meri, dabar ne laikas...

MERI (*ūmai sutrinka ir užsikerta, pasiūtusi kalta*). Aš... Atleisk, brangusis. Tu teisus. Dabar beprasmiška pykti.

Vėl įsivyrąja mirtina tyla

(Vėl prabyla nusiminusiu veidu, o balse ir elgsenoje slypi ankstyvesnis nusišalinimas) Jums leidus, aš valandėlei

užlipsiu į viršų. Turiu plaukus susitvarkyti. (*Sypsodamasi priduria*) Žinoma, jeigu tik susirasiu akinius. Netrukus vėl nusileisiu.

TAIRONAS (*jai žengiant pro duris, maldaujančiai ir priekaištingai*). Meril

MERI (*atsigręžusi meta ramų žvilgsnį*). Ką, brangusis? Kas gi yra?

TAIRONAS (*beviltiškai*). Nieko.

MERI (*su keistoka ironiška šypsenėle*). Eime drauge, galėsi pasergėti, jeigu jau esi toks įtarus.

TAIRONAS. Tarsi tai ką nors pakeistų! Tu juk palaukusi kitos progos. O aš neketinu būti tavo prižiūrėtoju. Čia ne kalėjimas.

MERI. Taigi. Aišku, tu vis dar įsivaizduoji, kad čia namai. (*Greitai priduria apgailestaudama*) Atleisk, brangusis. Aš nenorėjau tavęs užgauti. Tai ne tavo kaltė. (*Pasiskususi išeina per prieškambarį*)

Visi trys, likę kambarį, tyli. Atrodo, jie laukia, kol ji užkops, kad galėtų prabilti

DZEIMIS (*grubiai, ciniškai*). Na štai — susivarys dar vieną dozę!

EDMUNDAS (*piktai*). Baik tokias šnekas!

TAIRONAS. Taip! Prikąsk savo nešvankų liežuvį ir mesk tą šlykštų Brodvėjaus plevėsos žargoną! Ką, gal jau nebeturi nė lašo gailėsčio ar padorumo? (*Praradęs savi-tvardą*) Reikėtų vyt tave velniop! Bet jeigu taip padaryčiau, tu puikiai žinai, kas verks ir aimanuos dėl tavęs, kas viską dovanos ir nenurims, kol neleisiu tau sugrįžti.

DZEIMIS (*jo veide šmėkšteli dvasinis skausmas*). Vajėzau, nejaugi aš to nesuprantu? Ir neturiu gailėsčio? Bet aš juk kupinas jai begalinės užuojautos. Man aišku, kaip nežmoniškai sunkiai jai tenka grumtis — niekam iš mūsų taip nėra buvę! Mano žargonas dar nereiškia, kad aš bejausmis. Aš tik tiesiai šviesiai išdrožiau tai, ką mes visi žinom ir su kuo mums vėl teks susitaikyti. (*Su kartėliu*) Gydymas, velniai jį rautų, neilgam tepadedu. O tiesa yra tokia: tai nepagydoma, ir mes tikri pusgalviai, kad tikėjomės... (*Ciniškai*) Kas jau įprato, tas niekad nebemes!

EDMUNDAS (*pašiepdamas parodijuoja brolio cinizmą*). Kas jau įprato, tas niekad nebemes! Nuo likimo nepabėgsi! Viskas tik apgaulė! Visi mes atpirkimo ožiai ir mulčiai, ir beviltiškos tos mūsų grumtynės! (*Paniekinančiai*) Viešpatie, jeigu ir aš taip manyčiau...

DZEIMIS (*nutyla akimirksniui, paskui trūkтели pečiais; sausiai*). Juk taip, matyt, ir galvoji: tavo eilės ne per linkmiausios. O ką jau kalbėt apie tas, kurias skaitai neva susižavėjęs. (*Mosteli į nedidelę knygų spintą kambario gilumoj*) Na, pagaliau kad ir tas tavo stabas su neištariama pavarde.

EDMUNDAS. Nyčė. Bet geriau nežneki ko neišmanai. Tu juk neskaitei jo.

DZEIMIS. Pakankamai prisiskaičiau, ir galiu pasakyti, kad tai grynai klaidės!

TAIRONAS. Užsičiaupkit jūs abu! Menkas skirtumas tarp tos išminties, kurią vienas gavo iš Brodvėjaus valkatų, o kitas iš savo knygų. Visa tai grynai puvėsiai. Abu praradot tą tikėjimą, su kuriuo gimėt ir buvot išauklėti — vienintelį tikrą katalikiškąjį tikėjimą. Užtat ir pražudėt save!

Sūnūs pažvelgia į jį su panieka. Užmiršę savo kivirčą, jie kartu užsipuola tėvą

EDMUNDAS. Kas per nesąmonės, tėti!

DZEIMIS. Siaip ar taip, mudu bent nepasimetinėjam. (*Pašaiptai*) Kažkodėl nepastebėjau, kad pats būtum kelių kelius pratrynęs, besimelsdamas bažnyčioje.

TAIRONAS. Tiesa, iš pažiūros aš blogas katalikas, atleisk man Viešpatie. Bet aš tikintis! (*Piktai*) O štai tu melagis. Tegu aš ir neinu į bažnyčią, bet nebuvo ryto ar vakaro, kad atsiklaupęs nesimelsčiau!

EDMUNDAS (*kandžiai*). Tai gal už mamą meldies?

TAIRONAS. Ir už ją. Metų metais aš prašiau Dievo jai pagalbos.

EDMUNDAS. Tada, matyt, Nyčė teisus. (*Pacituoja iš „Ir taip kalbėjo Zaratustra“*.) „Dievas miręs: iš gallesčio žmogui Dievas mirė.“

TAIRONAS (*ignoruoja tai*). Jeigu ir jūsų motina būtų meldusis... Ji neatsisakė tikėjimo, bet tiktai jį užmiršo,

štai kodėl nebeturi dvasinių jėgų kovoti prieš savo prakeikimą. (*Paskui su visišku nuolankumu*) Tačiau kokia nauda iš tų šnekų? Kaip anksčiau buvom priversti kamuotis, taip reikės ir toliau. Čia jau niekas nebeпадės. (*Su kartėliu*) Geriau ji būtų škart nė vilčių nesužadinus. Dievaži, dabar tai jau niekada nebetikėsiu!

EDMUNDAS. Tėti, nevalia šitaip kalbėti! (*Iššaukiančiai*) O aš vis dėlto tikėsiu. Ji neseniai pradėjo. Tai dar negalėjo tapti įpročiu. Ji dar gali liautis. Aš su ja pasišnekėsiu.

DZEIMIS (*trūkteli pečiais*). Tik jau ne dabar. Ji klausysis, bet negirdės. Ji bus šalia tavęs, bet kartu kažkur toli. Juk žinai, kokia ji pasidaro.

TAIRONAS. Taip, tie nuodai visada ją taip veikia. Dabar kiekvieną dieną ji vis tols nuo mūsų, o paryčiui...

EDMUNDAS (*su širdgėla*). Liaukis tėti! (*Pašoka nuo kėdės*) Einu apsirengsiu. (*Eidamas, su kartėliu*) Pasis-tengsiu kuo triukšmingiau, kad ji neįtartų manęs šnipinė-jimu. (*Dingsta svetainėje*)

Ant laiptų pasigirsta jo garsūs žingsniai

DZEIMIS (*po pauzės*). Ką pasakė daktaras Hardis dėl mažylio?

TAIRONAS (*niūriai*). Būtent tai, ką tu manei. Jam džiova.

DZEIMIS. Prakeikimas!

TAIRONAS. Nelioka jokių abejonių, sako jis.

DZEIMIS. Jam reikės važiuoti į sanatoriją.

TAIRONAS. Taip, ir kuo greičiau, tuo geriau, anot Hardžio. Tiek jam pačiam, tiek mums. Jo nuomone, per pusmetį Edmundas pasveiks, jeigu laikysis nurodymų. (*Atsidūsta; prislėgtas ir kartu pasipiktinęs*) Ko jau tikrai nesitikėjau, tai kad mano sūnus... Zinoma, tai persidavė ne iš mano giminės. Visi mūsų giminėj turėjo jaučio plaučius.

DZEIMIS. Nusispjaut į tai! Kur Hardis ketina jį pasiųsti?

TAIRONAS. Apie tai ir noriu su juo pasikalbėti.

DZEIMIS. Susimildamas, pasirink gerą sanatoriją, o ne kokią nusususią pigią skylę!

TAIRONAS (*užgautas*). Pasiųsiu jį ten, kur tik Hardis rekomenduos!

DZEIMIS. Gerai, tik jau nepradėk Hardžiui suokti savo senos giesmelės apie mokesčius ir įkeistus sklypus, ir kaip turėsi užbaigti dienas prieglaudoj.

TAIRONAS. Aš ne milijonierius, kad galėčiau švaisytis pinigais! Kodėl gi nepasakyti Hardžiui visos tiesos?

DZEIMIS. Ogi todėl, kad jam iškart bus aišku, kad tu pageidauji kokios nors pigios landynės. Ir dar todėl, kad jis perpras visą tą akių dūmimą dėl pinigų, ypač kai išgirs apie susitikimą su tuo saldžiaburniu sukčium Makgairu, kuris ir vėl apmulkins tavo, įkišęs tau dar vieną dyklaukį!

TAIRONAS (*įdūkęs*). Nekišk nosies į mano reikalus!

DZEIMIS. Čia juk Edmundo reikalai. Ir štai dėl ko man neramu — juk tu nuo seno, kaip ir tarp pelkių užaugę tavo protėviai airiai, galvoji, kad džiova nepagydoma liga, taigi, ko gero, gydymą laikysi tik bereikalingu pinigų mėtymu.

TAIRONAS. Netiesa!

DZEIMIS. Ką gi, puiku. Įrodyk, kad netiesa. To ir tetrokštu. Tam ir pradėjau šitą kalbą.

TAIRONAS (*vis dar nirsdamas*). Aš įsitikinęs, kad Edmundą išgydys. Ir nedrįsk teršti Airijos savo purvinu liežuviu! Tik jau ne tau iš jos šaipytis, kai airiška kilmė ant fizionomijos parašyta!

DZEIMIS. Tik pakol būnu nesiprausęs. (*Tėvui dar nepėjus reaguoti į senosios tėvynės įžeidimą, jis, trūktelėjęs pečiais, sausai priduria*) Ką gi, aš pasakiau viską, ką turėjau pasakyti. Dabar daryk, kaip išmanai. (*Ūmai*) Ar turi man dar kokio darbo šiandien? Juk bene ruošies į miestą. Prie gyvatvorės nėra daugiau ką veikti, kol tu jos nepalyginsi. Tikriausiai nelabai norėtum, kad ją už tavo aplyginčiau.

TAIRONAS. Tai jau ne. Tau išeis nei šis, nei tas, kaip su viskuo.

DZEIMIS. Tuomet aš verčiau eisiu su Edmundu. Jis smarkiai prislėgtas dėl mamos, o čia dar jo laukia visai prastos naujienos.

TAIRONAS (*užmiršęs kivirčą*). Žinoma, Džeimi, pabūk su juo drauge. Palaikyk jį, jei tik gali. (*Priduria sarkastiškai*) Jeigu tik, žinoma, gali apsieit neprisigėręs!

DŽEIMIS. O už ką gi aš gersiu? Kiek žinau, alkoholis pardavinėjamas, o ne veltui dalinamas. (*Žengia svetainės durų link*) Einu apsirengti.

Tarpdury jis pasitraukia į šalį, praleisdamas iš holo įeinančių motiną. Jos akys dar labiau blizga, o visoje laikysenoje dar daugiau nusišalinimo. Veiksmo eigoje tai vis smarkiau išryškėja

MERI (*išsiblaškiusi*). Tu niekur nematei mano akinių, Džeimi? (*Nežiūri į sūnų*)

Džeimis nusuka akis į šalį, nuleisdamas negirdom jos klausimą, bet ji, matyt, ir nesitikė atsakymo

(*Žengtelėjusi priekin, to paties klausia ir vyro, nežiūrėdama į jį*) O gal tu matei mano akinius, Džeimsai?

Džeimis pasišalina per svetainę

TAIRONAS (*nusigręžęs žiūri pro suveriamas duris*). Ne, Meri.

MERI. Kas gi yra Džeimiui? Ar vėl jį užsipuolei? Ne-reikėtų visą laiką jį šitaip niekinti. Jis gi nekaltas. Jeigu būtų užaugęs tikruose namuose, neabejoju, kad šiandien būtų kitoks. (*Prieina prie langų dešinėje; nerūpestingai*) Iš tavęs nekoks oro pranašautojas, mielas. Žiūrėk, ir vėl migla tirštėja. Aš vos įžiūriu kitą krantą.

TAIRONAS (*stengdamasis kalbėti natūraliu tonu*). Taip, pasiskubinau su gera prognoze. Ko gero, ir ši naktis bus ūkanota.

MERI. A, šįvakar man vistiek.

TAIRONAS. Ir aš taip manau, Meri.

MERI (*greitomis žvilgteli į jį; po pauzės*). Kodėl gi Džeimis neina padirbėti prie gyvatvorės? Kur jis dingo?

TAIRONAS. Jis susiruošė kartu su Edmundu pas daktarą. Nuėjo persirengti. (*Apsidžiaugęs proga pasišalinti*) Laikas ir man persivilkti, o tai dar pavėluosiu į susitikimą klube. (*Žengtelė svetainės durų link*)

Meri staigiu impulsyviu judesiu sulaiko jį už rankos

MERI (*su maldaujančia gaidėle balse*). Kol kas neik, brangusis. Nesinori likti vienai. (*Skubiai*) Man regis, tu dar turi daug laiko. Juk pats giries, kad gali apsirengti dešimtsyk greičiau negu berniukai. (*Išsiblaškiusi*) Kąką dar norėjau pasakyti. Bet ką? Užmiršau. Gerai, kad Džeimis eis į miestą. Tikiuosi, tu jam nedavei pinigų?

TAIRONAS. Nedaviau.

MERI. Tiktai pragertų juos, o tu gi žinai, koks jis bjaurus nepraustaburnis, kai prisilaka. Aš tai neimu į galvą jo pliauškalų, bet tave jis visada sugeba įsiutinti, ypač kai tu pats irgi esi įkaušęs, o šiandien juk prisigersi.

TAIRONAS (*pasipiktinęs*). Na jau ne. Aš niekuomet neprisigeriu.

MERI (*pašiepdama*). Be abejo, tu stengsies vaizduoti blaivą. Sugebi tai. Pašalinis žmogus nieko ir nesuprastų, bet po trisdešimt penkerių vedybinio gyvenimo metų...

TAIRONAS. Betgi per visą savo gyvenimą aš nepraleidau nė vieno spektaklio. Stai kur įrodymas. (*Su kartėliu*) Jeigu ir prisilakčiau, ne tau mane smerkti. Kas jau kas, o aš tam turiu pakankamai rimtą priežastį.

MERI. Priežastį? Kokią priežastį? Visada, kai tik nueini į klubą, tu padaugini. Gal, sakysi, ne? Ypač susitikęs Makgairą. Jis jau tuo pasirūpina. Bet, nemanyk, mielasis, kad aš priekaištauju. Elkis kaip išmanai. Aš nieko prieš.

TAIRONAS (*pasisuka eiti svetainės link, trokšdamas kuo greičiau pasprukti*). Žinau, kad tu nieko prieš. Na, laikas man persirengti.

MERI (*vėl staigiu judesiu sulaiko jį už rankos, maldaujamai*). Na, palauk dar valandėlę, mielasis. Bent pakol vienas kuris iš berniukų nulips į apačią. Jūs visi taip greit mane paliekat.

TAIRONAS (*nusiminęs, su kartėliu*). Tai tu, Meri, mus palieki.

MERI. Aš? Niekus šneki, Džeimsai. Kaip aš galėčiau jus palikti? Juk nėra kur eiti. Ir pagaliau pas ką? Jokių draugų juk neturiu.

TAIRONAS. Tu pati kalta... (*Nutyla ir giliai atsidūsta. Įtaigiai*) Vienas dalykas, Meri, šiandien tau tikrai išeitų į naudą. Pasivažinėk automobiliu. Nesėdėk tarp keturių sienų. Tau tikrai praverstų truputis saulės ir gryno oro. (*Išsižeidusio žmogaus tonu*) Automobilį pirkau tik dėl tavęs. Tu juk žinai, kad aš jų pakęst negaliu. Jau geriau bet kokių oru vaikštau pėsčias arba važiuoju tramvajum. (*Jo pasipiktinimas auga*) Aš pasistengiau, kad grįžusi iš sanatorijos jau rastum automobilį. Aš tikėjau, kad jis suteiks tau džiaugsmo ir padės išsiblaškyti. Anksčiau kasdien pasivažinėdavai, bet pastaruoju metu beveik visai juo nesinaudoji. Aš paklojau už jį krūvą pinigų, nors tai man ne pagal kišenę. O kur dar vairuotojas, kurį reikia išlaikyti ir mokėti jam didelę algą, nesvarbu, veža jis tave ar ne. (*Su kartėliu*) Grynas pinigų švaistymas! Per tą nuolatinį išlaidumą man teks užbaigti savo dienas prieglaudoje! O kokia tau nauda iš viso to? Tas pats, kad būčiau tuos pinigus pro langą išmetęs.

MERI (*nusišalynusi, ramiai*). Taip, Džeimsai, tai iš tiesų pinigų švaistymas. Be reikalo pirkti pavažinėtą automobilį. Kaip visada, tave apmovė, kadangi vis stengies pirkti padėvėtus daiktus, kad būtų pigiau.

TAIRONAS. Tai vienas iš puikiausių modelių! Kiekvienas pasakys, kad jis geresnis už betkurį naują!

MERI (*nekreipia dėmesio į jo žodžius*). Tu taip pat veltui išmetei pinigus, nusamdydamas Smaizą, kuris nėra vairuotoju nėra buvęs, o dirbo tiktai pagalbininku garaže. Žinoma, aš suprantu, kad jo atlyginimas mažesnis negu tikro vairuotojo, bet nėra abejonės — jis gerokai papildė savo pajamas, slapta gaudamas dalį pinigų už mašinos remontą. Juk jai nuolat kažkas atsitinka. Ką gero, Smaizas čia prikiša nagus.

TAIRONAS. Netikiu tuo! Be abejo, jis ne kokio išspusčiusio milijonieriaus liokajus, bet tai doras vyrukas! Tu blogiau nei Džeimis — amžinai visus įtarinėji!

MERI. Neįsižeik, mielasis. Aš juk neįsižeidžiau, kai tu pirmai man tą automobilį. Žinojau, kad nenori manęs pažeminti — tiesiog tau niekada kitoniškai ir neišeina. Aš buvau dėkinga ir net sujaudinta. Supratau, kaip sunku tau buvo ryžtis jį pirkti, ir tai tik patvirtina, kaip tu mane

myli. Zinoma, savaip. Tuo labiau, kad turbūt nė netikėjai, jog man iš to bus kokia nauda.

TAIRONAS. Meri! (*Umai priglaudžia ją prie savęs; trūkinėjančiu balsu*) Meri, brangioji. Susimildama, dėl manęs ir berniukų, ir savo paties labui — gal jau šį kartą mesi?

MERI (*akimirką sutrinka, pasijutusi kalta, mikčiodama*). Aš... Džeimsai! Prašau, nereikia! (*Vėl prasieržia jos keistas atkaklus neigimas*) Ką mesiu? Ką tu turi omeny?

Jo ranka beviltiškai nusvyra žemyn. Ji impulsyviai apkabina jį

Džeimsai! Mes juk mylim vienas kitą! Ir visada mylėsime! Užtat prisiminkim vien tai, nemėgindami suprasti to, ko nepajėgiam suprasti. Ir nesistenkim pakeisti to, ko negalima pakeisti — ką gyvenimas su mumis padarė mes nei pateisinsim, nei paaiškinsim.

TAIRONAS (*tarsi nebūtų girdėjęs jos žodžių; su kartėliu*). Tu netgi pamėginti nenori?

MERI (*nuleidžia rankas ir nusigręžia; išsiblaškiusi*). Pamėginti pasivažinėti šiandien? Ar tai turi omeny? Ką gi, galiu, jei tu šito pageidauji, nors besivažinėdama jaučiuos dar vienišesnė negu čia. Neturiu ko pasikviesti kartu ir niekada nežinau, ką pasakyti Smaizui — kur mane vežti. Jeigu galėčiau užsukti pas kokius pažįstamus pasijuokti ir paplepėti valandėlę. Deja, tokių neturiu. Ir niekada neturėjau. (*Jos laikysenoj vis daugiau nutolimo*) O vienuolyne man netrūko draugių. Tų mergaičių šeimos gyveno puikiuose namuose. Aš aplankydavau jas, o jos užeidavo į mano tėvų namus. Bet paskui, kai ištėkėjau už aktorius — tu gi žinai, kaip anuomet buvo žiūrima į aktorius — daugelis jų ėmė vengti manęs. O paskui, tik mums susituokus, kilo skandalas, kai buvusi tavo meilužė padavė tave į teisumą. Nuo tada visos mano draugės arba reiškė man užuojautą, arba nusigręžė nuo manęs. Graudentojų aš labiau nekenčiau, negu tų, kurios nusigręžė.

TAIRONAS (*jausdamasis kaltas ir kartu pasipiktinęs*). Susimildama, palik ramybėje tai, kas seniai užmiršta. Jei-

gu jau dabar taip toli nuklydai į praeitį, kai diena tik įpusėjo, tai kas bus iki vakaro?

MERI (*iššaukiančiai žiūri į jį*). Galvoju, kad man iš tikrųjų reikėtų nuvažiuoti į miestą. Turiu kai ką nusipirkti vaistinėje.

TAIRONAS (*su kartėliu ir panieka*). Taip-taip, dalį paslėpk atsargai ir dar apsirūpink receptais ateičiai! Tikiuos, kad gerą atsargą susikrausi, ir mums neteks daugiau praleisti tokios nakties, kaip tąsyk, kai draskydamasi kaulijai, o paskui kone pakvaišusi vienmarškinė išlėkei iš namų ir mėginai šokti nuo prielaukos!

MERI (*stengdamasi nekreipti į tai dėmesio*). Man reikia nusipirkti dantų miltelių, tualetinio muilo ir koldkremo... (*Nebeištvėrusi, sielvartingai*) Džeimsai! Kodėl gi tu man šitą primeni! Kam taip mane žemini!

TAIRONAS (*susigėdęs*). Aš kaltas. Atleisk, Meri!

MERI (*vėl vidiniai nusišalinusi*). Nesvarbu. Juk nieko panašaus nėra buvę. Tu, matyt, susapnavai.

Jis beviltiškai žvelgia į ją

(*Jos balsas vis labiau ir labiau tolsta*) O kokia aš buvau sveika iki Edmundo gimimo. Tu juk prisimeni, Džeimsai. Nežinojau, kas yra nervai. Netgi tada, kai sezoną po sezono, savaitę po savaitės kasdien su tavim keliaudavau iš vienos vietos į kitą traukiniais be miegamųjų vagonų, gyvenau prasčiausiuose, prišnerkštuose viešbučiuose, valgiau netikusį maistą, gimdžiau tiesiog viešbučių kambariuose — ir vistiek buvau sveika. Bet Edmundo gimdymas buvo paskutinis lašas, perpildęs taurę. Po jo aš smarkiai pasiligojau, o čia dar tas nebrangininkas viešbučio daktaras, tas nemokša šarlatanai... Teišmanė jis tik tiek, kad mane kamavo skausmas. Tad ir malšino jį lengviausiu būdu.

TAIRONAS. Meri! Dėl dievo meilės, užmiršk praeitį!

MERI (*su keistu abejingu ramumu*). Kodėl? Ir kaip aš galiu? Juk praeitis — tai ir dabartis. O taip pat ir ateitis. Mes visi mielai užmerktume į tai akis, bet gyvenimas mums neleidžia. (*Tęsia*) Aš kaltinu tik save. Kai mirė Judžinas, prisiečiau, kad daugiau nebegimdysiu. Juk dėl

mano kaltės jis mirė. Jeigu aš nebūčiau palikusi jo su savo motina, tymais tebesergantis Džeimis nebūtų nė kojos įkėlęs į kambarį, kur gulėjo mažylis. Bet aš, viską metusi, atlėkiau pas tave, nes tu vis rašei, kad labai manęs pasiilgai ir skundeisi vienatvė. (*Jos veidas niaukiasi*) Iki šiol tebesu įsitikinusi, kad Džeimis tyčia taip pasielgė. Jis pavydėjo mažyliui. Neapkentė jo. (*Neleidžia Taironui nė paprieštarauti*) Taip-taip, aš žinau, kad Džeimiui tada buvo vos septyneri, bet ne toks jau jis buvo kvailėlis. Jis gi buvo įspėtas ir žinojo, kad tai gali pradžudyti mažylį. Aš ligi šiol neįstengiau jam už tai dovanoti.

TAIRONAS (*liūdnotai ir su kartėliu*). Tu ir vėl apie Judžiną? Palik tu sykį mūsų mirusį kūdikį — tegul ilsisi ramybėje.

MERI (*tarsi būtų jo negirdėjusi*). Tai buvo mano kaltė. Aš privalėjau būti su Judžinu, užuot pasidavus tavo įkalbinėjimams ir atlėkus pas tave vien dėl to, kad tave mylėjau. Pagaliau neturėjau leisti įkalbama gimdyti kitą vaiką,—mat tu manei, jog tokiu būdu užmiršiu Judžino mirtį. Tuomet aš jau iš patyrimo žinojau, kad vaikams reikia tikrų namų, jeigu nori juos užauginti geraisiais žmonėmis. Lygiai kaip ir moterims reikalingi namai, kad jos būtų geros motinos. Visą tą laiką, kai laukiausi Edmundo, kažko būgštavau, nujaučiau, kad atsitiks kažkas baisaus. Aš žinojau — kadangi šitaip pasielgiau su Judžinu, nesu verta susilaukti kito vaiko, ir dievas mane nubaus, jeigu vis dėlto tam pasiryšiu. Man jokių būdu nereikėjo gimdyti Edmundo.

TAIRONAS (*neramiai žvilgteli į svetainės pusę*). Meri! Prikąsk liežuvį. Jeigu jis išgirstų tave šitaip kalbant, galėtų pagalvoti, kad tu jo nenorėjai. Jau ir taip jam baisiai nelinksma...

MERI (*aršiai*). Netiesa! Aš jo norėjau! Labiausiai už viską pasaulyje! Kaip gi tu nesupranti! Aš visai ką kita turiu omeny — tai jam pačiam būtų buvę geriau nė negimti. Juk jis niekada nebuvo laimingas. Iš niekuomet nebus. O sveikatos irgi neturės. Nes gimė nervingas ir per daug jautrus, ir tai mano kaltė. O dabar, kai jis rimtai pasiligojo, aš nuolat prisimenu Judžiną ir savo tėvą, dėl

to taip baiminuos ir jaučiu sąžinės graužimą... (*Paskui, ūmai atsipeikėjusi, ima atkakliai neigti*) Dievaži, kvaila įsivaizduoti visokias baisenybes be menkiausio pagrindo. Galų gale, ne vienas persišaldo, bet paskui pasveiksta.

Taironas žvilgteli į ją ir sunkiai atsidūsta. Po to atsigręžia į svetainės pusę ir pastebi Edmundą, besileidžiantį laiptais į holą

TAIRONAS (*šiurkščiai, patylom*). Stai ir Edmundas. Dėl Dievo meilės, susitvardyk, bent pakol jis išeis! Tiek tai jau gali dėl jo pasistengti!

Belaukdamas Edmundo pasirodymo, Taironas pasistengia suteikti savo veidui malonią tėvišką išraišką. Meri laukia nuogąstaudama, vėl apimta nervinės įtamos. Jos rankos bėgioja suknelės priekiu, šokteli aukštyn, paliečia kaklą, pataiso plaukus,— ir visa tai ji daro kažkaip mechaniškai. Paskui, kai Edmundas pasirodo tarpdury, nė akių į jį nepakelia. Skubiai prieina prie langų kairėje ir nusišukus žvelgia į lauką. Įeina Edmundas. Jis su mėlynu vilnoniu kostiumu, aukšta krakmolyta apykakle ir kaklaryšiu, juodais batais

TAIRONAS (*perdėtai pakiliu balsu*). Oho! Tai bent išsipustei. Na, aš ir einu persirengti. (*Žengia pro Edmundą*)

EDMUNDAS (*sausai*). Lukterėk minutėlę, tėti. Man labai nesmagu pradėti keblią šneką, bet neturiu pinigų nuvažiuoti į miestą. Mano kišenės tuščios.

TAIRONAS (*iš įpratimo pradeda pamokslauti*). Visada bus tuščios, kol neišmoksi vertinti... (*Nuščiūva, pasijutęs kaltas, ir žvelgia į nesveiką sūnaus veidą susirūpinęs ir su užuojauta*) Bet tu juk sparčiai mokaisi, vyruti. Prieš susirgdamas tu smarkiai padirbėjai. Ir daug pasiekei. Aš didžiuojuos tavim. (*Išsitraukia iš kelnių kišenės pluoštelį banknotų ir rūpestingai atsirenka vieną iš jų. Paduoda Edmundui, kuris žvilgteli į jį su nuostaba. Tėvas vėl iš įpratimo sarkastiškai priduria*) Ačiū. (*Cituoja*) „Skaudžiau nei būti įgeltam gyvatės...“

EDMUNDAS. „Turėti nedėkingą vaiką.“³ Žinau tai. Leisk man bent žodį pasakyti. Aš tiesiog žado netekau. Čia juk ne doleris, o visas dešimt.

TAIRONAS (*sumišęs dėl savo dosnumo*). Kišk į kišėnę. Tikriausiai mieste susitiksi savo draugelių, o be cento piniginių — koks čia bendravimas.

EDMUNDAS. Vadinasi, tu ne per apsirikimą šitiek man davei? Tai bent! Ačiū tau, tėti. (*Valandėlę jis iš tiesų sujaudintas ir dėkingas, paskui su įtarimu pažvelgia į tėvą*) Bet kodėl tu nei iš šio, nei iš to? . . (*Ciniškai*) O gal daktaras Hardis tau pasakė, kad aš mirsiu? (*Pastebėjęs, kad tėvas smarkiai įsižeidžia*) Neimk į galvą, tai mano nevykęs humoras. Norėjau pajuokauti, tėti. (*Impulsyviai ir švelniai apkabina tėvą*) Aš labai tau dėkingas. Garbės žodis, tėti.

TAIRONAS (*sujaudintas irgi jį apkabina*). Gerai jau, gerai, vaikinai.

MERI (*staiga pasisuka į juos, kupina paniškos baimės ir pykčio*). Aš to nepakęsiu! (*Trepteli koją*) Ar girdi, Edmundai?! Kas čia per nesąmonės! Kaip gali sakyti, kad mirsi! Tai vis per tą knygų skaitymą! Jose nieko kito, vien liūdesys ir mirtis! Tėvas neturėtų leisti tau jų skaityti. O kai kurios tavo paties eilės dar nykesnės! Galima pagalvoti, kad tu nenori gyventi! Jaunas vaikinai, kuriam visas gyvenimas priešaky! Tai ne kas kita kaip poza, perimta iš knygų! O iš tikrųjų joks tu ligonis!

TAIRONAS. Meri! Prikąsk liežuvį!

MERI (*ūmai keisdama toną*). Tačiau sutik, Džeimsai, kad Edmundas neprotingai elgiasi, kam vaikšto, nosį nukabinęs, ir bereikalingai viską išpučia. (*Pasisuka į Edmundą, bet vengia jo žvilgsnio. Juokaudama ir meiliai*) Neimk į galvą, vaikeli. Aš juk tave kiaurai permatau. (*Prieina prie jo*) Tu gi nori, kad apie tave šokinėtų, kad tave myluotų ir lepintų, ar ne? Tu vis dar lyg mažas vaikas. (*Apsikabina jį ir priglaudžia prie savęs*)

Jis lieka rūstus ir bejausmis

³ V. Šekspyras, Karalius Lyras, I veiksmas, IV scena (*Vertė A. Churginas*).

(*Jos balsas ima drebėti*) Bet prašau tavęs, vaikeli, per daug tuo nepiktnaudžiauk. Nekalbėk baisių dalykų. Aš žinau, kad kvaila juos priimti už gryną pinigą, bet nieko negaliu sau padaryti... Tu taip mane prigąsdinai. (*Palūžusi ji įsikniaubia jam į petį ir ima kūkčioti*)

EDMUNDAS (*neišvengiamai sujaudintas, švelniai, negrabiai patapšnoja jai per petį*). Na, neverk, mama. (*Jo žvilgsnis susitinka su tėvo žvilgsniu*)

TAIRONAS (*kimiu balsu, vis dar tikėdamasis stebuklo*). Galbūt jeigu dabar tu paprašytum mamos to, ko rengeisi prašyti... Viešpatie, kaip bėga laikas! Vėl reikės per galvą verstis. (*Greit išskuba per svetainę*)

Meri pakelia galvą. Jos motiniškam rūpestingume vėl prasiveržia ankstyvesnis išsiblaškymas. Atrodo, ji jau pamiršo, kad neseniai verkė, nors ašaros tebėra akyse

MERI. Kaip tu jauties, vaikeli? (*Paliečia jo kaktą*) Truputį karšta, bet tai nuo saulės. Apskritai, tu atrodai žymiai geriau negu rytą. (*Paima jį už rankos*) Eikš, sėskis. Tau negalima ilgai stovėti. Turi išmokti taupyti jėgas. (*Pasodina jį ir pati atsisėda šalia ant krėslų ranktūrio, padėjusi ranką jam ant peties taip, kad jis negalėtų pažvelgti jai į akis*)

EDMUNDAS (*mėgina prašyti, nors jaučia, kad nieko neišeis*). Klausyk, mama...

MERI (*skubiai jį pertraukdama*). Gana, gana! Nekalbėk. Atsilošk ir pailsėk. (*Įkalbinėdama*) Žinai ką, tau tik į naudą išeitų, jeigu šį vakarą pasiliktum namie ir aš prižiūrėčiau tave. Juk baisiai varginanti ta kelionė į miestą purvinu senu tramvajum per tokią kaitrą. Tau iš tiesų būtų žymiai geriau, jei pasiliktum su manim.

EDMUNDAS (*niūrokai*). Tu užmiršti, kad aš susitariau su Hardžiu. (*Vėl mėgina kreiptis su prašymu*) Klausyk, mama...

MERI (*skubiai*). Galėtum jam paskambinti ir pasakyti, kad nekaip jauties. (*Susijaudinusi*) Ir iš viso, turėti su juo reikalų — tai tik tuščiai gaišti laiką ir mėtyti pinigus. Jis tik vėl tau primeluos. Pasistengs apsimesti, kad rado kažką rimto, kadangi iš to duoną valgo. (*Pašiepiantčiai ir kandžiai nusijuokia*) Tas senas mulkis! Visas jo išmany-

mas apie mediciną — tai kuo labiau pūstis ir pamokslauti apie valios tvirtybę!

EDMUNDAS (*mėgindamas pažvelgti jai į akis*). Mama! Tu tik paklausyk! Aš noriu tavęs kai ko paprašyti! Tu... tu tik pradėjai! Tu dar gali liautis. Tau užteks valios! Mes visi tau padėsime. Aš viską dėl tavęs padarysiu! Tu pasistengsi, mama?

MERI (*maldaujančiai ir užsikirsdama*). Prašau tavęs, na, nekalbėk apie tai, ko tu nesupranti.

EDMUNDAS (*liūdnai*). Gerai, nekalbėsiu. Žinojau, kad beprasmiška tavęs prašyti.

MERI (*visiškai nuneigdama*). Galų gale, aš net nenumanau, ką tu turi omeny. Ir jau tikrai ne tau... Nespėjau aš grįžti iš sanatorijos, kai tu iškart susirgai. Daktaras įspėjo, kad namie man reikalinga ramybė ir kad niekas neturi manęs trikyti, o aš nuolat dėl tavęs jaudinuos. (*Sutrikusi*) Bet, žinoma, tai ne pasiteisinimas. Aš tik bandau paaiškinti. Tai ne pasiteisinimas! (*Priglaudžia jį prie savęs. Maldaujančiai*) Prižadėk man, vaikeli, jog nematysi, kad tavo liga noriu viską pateisinti.

EDMUNDAS (*apmaudžiai*). O ką aš dar galiu manyt?

MERI (*lėtai atitraukia ranką; vėl pasidaro nutolusi ir bešališka*). Taip, suprantu, kad tau sunku kitaip galvoti.

EDMUNDAS (*susigėdęs, bet vis dar apmaudžiai*). O ko gi tu tikies?

MERI. Nieką, aš juk tavęs nekaltinu. Kaip tu gali manim patikėti, kai aš pati savim netikiu? Aš pasidariau tokia melagė. Anksčiau niekam nemeluodavau. O dabar priversta meluoti, ypač pati sau. Bet kaip gi tau suprasti, jei ir aš pati nesuprantu. Vis neįstengiau nieko susigaudyti iki tol, kol kartą seniai seniai suvokiau, kad mano siela man nebepriklauso. (*Nutyla, paskui tęsia prislopintu balsu ir keistu tonu, tarsį pašnibždom atskleistų paslaptį*) Tačiau vieną gražią dieną, vaikeli, aš vėl tapsiu savim,— kažkada, kai jums visiems bus gera, kai būsit sveiki, laimingi ir sėkmės lydimi, o man daugiau nebereikės jaustis kaltai. Tai atsitiks, kai Švenčiausioji Mergelė Marija atleis man ir sugrąžins man tikėjimą jos meile ir gailestingumu, kokį aš turėjau vienuolyne, ir aš vėl galėsiu jai melstis; kai ji pamatys, kad visame pasaulyje nėra žmo-

gaus, galinčio nors akimirkai patikėti manim, tada ji pati patikės, ir jos pagalba aš tai įveiksiu. Girdėsiu save reikiant iš skausmo, bet tuo pat metu džiūgausiu, kad taip tvirtai savim tikiu. (*Edmundui, nevilties apimtam, vis tetylint, ji liūdnai priduria*) Zinoma, ir šituo, deja, tu negali patikėti. (*Atsistoja, prieina prie langų dešinėje ir žvelgia pro juos, atsukusi jam nugarą. Nerūpestingu tonu*) O dabar, man regis, galėtum važiuoti į miestą. Aš visai užmiršau, kad ruošiausi pasivažinėti. Reikia užsukti į vaistinę. Kažin ar tu norėsi važiuoti kartu. Juk tau būtų tokia gėda.

EDMUNDAS (*trūkinėjančiu balsu*). Mama, nepradėk!

MERI. Aišku, tuos dešimt dolerių, kuriuos tau davė tėvas, pasidalinsi su Džeimiu. Juk visada judu broliška viskuo pasidalinat, argi ne? Kaip tikri bičiuliai. Beje, aš žinau, ką jis darys su savo dalim. Prisigers kokioj užėigoj, kur praleis laiką su atitinkama moterim, nes kitokių jis nesupranta ir nepripažįsta. (*Atsigrežia į jį ir maldauja išgąstingu balsu*) Edmundai! Prižadėk man, kad negersi! Tau labai pavojinga! Juk daktaras Hardis įspėjo...

EDMUNDAS (*su kartėliu*). Betgi jis senas mulkis.

MERI (*skausmingai*). Edmundai!

Hole nuaidi Džeimio balsas: „Greičiau, mažyli, maunam!“

(*Vėl pasidaro išsiblaškiusi ir lyg nesava*) Ką gi, eik Edmundai. Džeimis laukia. (*Žengia svetainės durų link*) Štai ir tėvas lipa žemyn.

Pasigirsta Tairono balsas: „Eime, Edmundai.“

MERI (*abejingai jį pabučiuoja*). Iki pasimatymo, vaikeli. Jeigu sugalvosi vakarienianti namie, tai nesivėlink. Pasakyk ir tėvui. Juk žinai, kokia ta Bridžita.

Jis nusigrežia ir skubiai pasišalina. Taironas šūktelti iš holio: „Iki pasimatymo, Meri“. Paskui Džeimis: „Iki pasimatymo, mama.“

(*Atsiliepia*) Iki pasimatymo.

Pasigirsta lauko durų trinkelėjimas. Ji prieina prie stalo, viena ranka barbena į jį, o kita nervingai paliečia

plaukus. Išgąstingu žvilgsniu apžvelgia kambarį ir, nuleidusi akis, sušnibžda

MERI. Kokia čia nykuma. (*Jos veide šmėkšteli karti savęs pasmerkimo išraiška*) Ir vėl tu sau meluoji. Juk norėjai jais atsikratyti. Nes jų panieka ir pasibjaurėjimas nelabai maloni kompanija. Tu gi džiaugies, kad jie išėjo. (*Desperatiškai nusijuokia*) Betgi kodėl, o šventoji Dievo motina, kodėl aš jaučiuos tokia vieniša?

U Z D A N G A

TREČIAS VEIKSMAS

Veiksmo vieta ta pati. Vakaras, maždaug pusė septynių. Didžiajame kambaryje pamažu įsivyrąja prieblanda. Temsta anksti dėl rūko, kuris, atneštas nuo jūros, tarsi balta užuolaida kabo už langų. Svytury prie įėjimo į uostą vienodais laiko tarpais sukaukia sirena, lyg niūri besikamuojančio banginio dejonė, o iš paties uosto protarpiais pasigirsta perspėjantis varpų gaudesys — tai signalizuoja jachtos, nuleidę inkarus.

Kaip ir scenoje prieš pietus ankstesniame veiksmo, ant stalo stovi padėklas su viskio buteliu, stiklais ir grafinu vandens su ledu.

Kambaryje yra Meri ir tarnaitė Ketlina, kuri stovi stalo kairėje, laikydama rankoje tuščią stiklą taip, lyg būtų pamiršusi, jog laiko jį. Ji atrodo įkaušusi. Jos kvailame geraširdiškame veide šviečia džiugi idiotiška šypsena.

Meri daugiau pablyškusi negu anksčiau, o jos akys nenatūraliai blizga. Jos laikysenoje dar labiau išryškėjęs keistas atsiribojimas nuo viso ko. Ji dar giliau įsirausė į savo kiautą, rado prieglobstį ir palengvėjimą sapne, kuriame realybė — tai tik regimybė, kurią galima abejingai, netgi ciniškai priimti ar atmesti, arba visiškai ignoruoti. Protarpiaus jos laikysenoje prasiveržia linksmumas, nevaržomas jaunatviškumas, tartum atsipalaidavusi kažkokiu nesuvokiamu būdu ji vėl sieloje tampa ta natvia, laiminga, plepia mokinuke, kokia buvo, mokydamasi vienuolyne. Meri dėvi suknelę, kurią persivilko, važiuodama į miestą. Tai paprastas, gana brangus rūbas, jis labai jai tiktų,

jeigu ji nedėvėtų jo taip nerūpestingai, beveik nevalyvai. Jos šukuosena, anksčiau taip pedantiškai sudėta, dabar kiek išsitaršiusi ir pavirtusi į šoną. Ji kalbasi su Ketlina, atvirai, familiariai, lyg tarnaitė būtų jos sena artima draugė. Uždangai pakylant, Meri stovi prie suveriamų durų, žvelgdama į sodą. Girdėti sirenos kaukimas

MERI (*linksmai, jaunatviškai*). Na ir gūdumas tos sirenos! Ar ne, Ketlina?

KETLINA (*kalba familiariau negu paprastai, bet ne įžūliai, nes nuoširdžiai myli savo šeimininkę*). Iš tiesų, mem. Kaukia kaip šuo prieš mirtį.

MERI (*tęsia, lyg nebūtų girdėjusi Ketlinos žodžių. Beveik visame sekančiame dialoge atrodo, tartum Ketlina jai reikalinga tik tam, kad ją išklaustų, o ji galėtų šneketi*). Šį vakarą ji manęs nenervina. O praeitą naktį vos iš proto neišsikrausčiau. Gulėjau atmerktom akim ir kaninausi, kol pajutau, kad nebeištversiu.

KETLINA. Kad ją kur galas. Ar irgi vos nenumiriau iš baimės, kai važiuom atgal iš miesto. Jau maniau, kad tas bjaurybė, tas beždžionė Smaizas mus į griovį įvers arba į medį įsireš. Juk už dviejų žingsnių nieko nematyti. Gerai, mem, kad pasisodinote mane užpakaly šalia savęs. Jeigu būčiau sėdėjusi prieky su tuo beždžione... Mat jis, nenaudėlis, amžinai kiša rankas, kur nereik. Tik neapsižiūrėk, o jis jau ir žnybia į koją arba pati žinote kur,— atsiprašau, mem, bet tai tiesa.

MERI (*svajingai*). Rūkas man, Ketlina, buvęs nebuvęs. Aš netgi mėgstu rūką.

KETLINA. Sako, kad rūkas sveika veido odai.

MERI. Rūkas paslepia tave nuo pasaulio, o pasaulį nuo tavęs. Ir jauti, kad viskas pasikeitė, pasidarė kitaip negu buvo. Niekas jau nebegali tavęs surasti ar paliesti.

KETLINA. Aš perdaug ir nesiaikštyčiau, jei Smaizas būtų šaunus gražus vyras, toks, kaip kiti vairuotojai,— aišku ir tai tik juokais, aš juk padori mergina. Bet jau su šitokiu suskiu kaip Smaizas!.. Aš ir sakau jam: tu turbūt galvoji, jog aš visai kavalierių neturiu, kad prasidėčiau su tokia beždžione kaip tu. Aš jį perspėjau: kartą jau kaip skelsiu, tai savaitę neatsipeikėsi. Dievaži, taip ir bus!

MERI. O sirenos pakęsti negaliu. Ji baisiai įkūri: amžinai primena, perspėja, aitrina. (*Keistai šypsosi*) Bet šį vakar ji bejęgė, viso labo tik šlykštus garsas. Nieko ji man neprimena. (*Pašaipiai jaunatviškai nusijuokia*) Gal tik misterio Tairono knarkimą. Man baisiai patinka jį dėl to erzinti. Kiek prisimenu, jis visada knarkia, ypač jei padaugina išgerti, tačiau kaip mažas vaikas nenori šito prisipažinti. (*Juokiasi, eidama link stalo*) Bet turbūt ir aš kartais užknarkiu, tik nenoriu prisipažinti. Tad neturiu teisės nė iš jo juoktis, ar ne? (*Atsisėda į supamąją kėdę stalo dešinėje*)

KETLINA. Na, žinoma, kas sveikas, tas ir knarkia. Sako, knarkimas — sveikatos požymis. (*Paskui susirūpinusi*) Kiek dabar valandų, mem? Turbūt laikas man į virtuvę. Nuo drėgmės Bridžitą kamuoja reumatas, ir ji pasiutusi kaip velnias. Galvą man nuims. (*Padedą stiklą ant stalo ir eina link prieškambario*)

MERI (*būgštaudama*). Ne, neišeik, Ketlina. Kažkodėl nenoriu pasilikti viena.

KETLINA. Neilgai būsit viena. Tuoį sugrįš ponas ir sūnūs.

MERI. Abejoju, ar jie grįš namo vakarieniauti. Jie turi baisiai gerą dingstį sėdėti bare, o ten jie jaučiasi kaip namie.

Ketlina kvailai spokso į ją, nieko nesuvokdama

(*Tęsia šypsodamasi*) O dėl Bridžitos nesijaudink. Pasakyk jai, kad aš tave užlaikiau. Nunešk jai gerą stiklą viskio, ir ji iškart atlys.

KETLINA (*išsišiepia, vėl pasijunta laisvai*). Tikrai, mem. Tik nuo šito ji ir pralinksmėja. Mėgsta išlenkti tau-relę.

MERI. Įsipilk dar ir sau, Ketlina, jei nori.

KETLINA. Nežinau, mem, gal jau man užteks? Ir taip jaučiu, kad gerokai prisisiurbiau. (*Siekdama butelio*) Na, bet dar vienas stiklelis galgi nepakenks. (*Įsipila*) Į jūsų sveikatą, mem. (*Išlenkia viskį, nė neužgerdama vandeniū*)

MERI (*svajingai*). Kažkada aš buvau tikrai stiprios sveikatos, Ketlina. Bet tai buvo seniai seniai.

KETLINA (*vėl susirūpinusi*). Ponas, be abejo, pastebės, kiek iš butelio nugerta. Jo akys kaip sakalo.

MERI (*linksmi*). Nieko, mes jį apmausim, padarysim kaip Džeimis. Atmatuok keletą stiklelių vandens ir pripilk į butelį.

KETLINA (*taip ir daro, kvailai kikendama*). Dievaži, pusė bus vandens. Ponas iš skonio pažins.

MERI (*abejingai*). Ne. Kol parsiras namo, bus taip prisilakęs, kad jokia skirtumo nepajus. Jis mano turįs gerą priežastį skandinti savo sielvartą.

KETLINA (*filosofiškai*). Ką gi, tai kiekvieno doro vyro silpna vieta. Tačiau sudilusio skatiko neduočiau už blaivininką. Visi jie tokie surūgėliai. (*Paskui kvailai suglumusi*) Gerą priežastį? Jūs, mem, misterį Edmundą turit omeny? Aš pastebėjau, kad ponas dėl jo sielojasi.

MERI (*ryžtingai protestuoja, bet šitokia jos reakcija paviršutiniška, neišplaukianti iš jos sielos gelmių*). Nešnekėk niekų, Ketlina. Ko gi jis turėtų sielotis? Juk gripas — tai vieni juokai. Be to, misteris Taironas niekada dėl nieko nesisieloja, nebent tik dėl pinigų, žemės sklypų ir kad tik neužbaigtų gyvenimo skurde. Va dėl šito tai jis be galo sielojasi, nes viso kito jis nesugeba kaip reikiant suprasti. (*Nusijuokia švelniai ir išsiblaškiusi*) Mano vyras, Ketlina — labai savotiškas žmogus,

KETLINA (*lyg ir pasipiktinusi*). Kaip ten bebuvę, visgi jis gražus, geras ir simpatiškas džentelmenas, mem. O dėl jo trūkumų — bala jų nematė.

MERI. Žinoma, bala jų nematė. Juk jau trisdešimt šešerius metus aš jį karštai myliu. Vadinasi, žinau, kad sielos gilumoje jis puikus, ir priimu jį tokį, koks yra.

KETLINA (*negalutinai įtikinta*). Ir gerai, mem. Mylėkit jį karštai, nes kiekvienam kvailiui aišku, kad jis pasirošęs išbučiuoti žemę, kuria jūs vaikštote. (*Stengdamasi nuslopinti alkoholio poveikį ir, lyg būtų blaiva, palaikyti pokalbį*) Beje, mem, kodėl jūs vis dėlto nepasidaryt aktore?

MERI (*pasipiktinusi*). Ar aš? Kaip tokios nesąmonės galėjo tau į galvą ateiti? Aš užaugau garbinguose namuose, o išsilavinimą gavau geriausiam Vidurio Vakarų visuolyne. Kol nesutikau misterio Tairono, ir žinoj, nežino-

jau, kas tas teatras. Buvau labai pamaldi mergaitė. Netgi svajojau tapti vienuole. Niekada neturėjau nė menkiausio noro būti aktore.

KETLINA (*stačiokiškai*). Bet niekaip neįsivaizduoju jūsų, mem, dievobaiminga vienuole. Ir į bažnyčią nė kojos nekeliat, teatleidžia jums Dievas.

MERI (*neatkreipia į tai dėmesio*). Teatre aš visada jaučiuos svetima. Nors misteris Taironas ir vežiojosi mane į visas gastroles, beveik neradau bendros kalbos nei su jo trupės aktoriais, nei su kitais teatro žmonėmis. Ne todėl, kad būčiau prieš juos nusistačiusi. Jie visada buvo geri man, o aš jiems. Bet tarp jų aš visada jaučiausi svetima. Jų gyvenimas — vienoks, o mano — kitoks. Ir tai visuomet skyrė mane nuo ... (*Atsistoja. Umai*) Bet nekalbėkim apie praeitį: kas buvo — pražuvo. (*Prieina prie verandos durų ir žvelgia į lauką*) Koks tirštas rūkas. Nė kelio nematyti. Gali kas nori eiti, o aš vistiek nepažinčiau. Tai kad visada šitaip būtų. Jau temsta. Ačiū dievui, greit naktis. (*Atsigręžia. Išsiblaškiusi*) Labai malonu, Ketlina, kad šiandien palaikė man kompaniją. Būtų buvę liūdna vienai važiuoti į miestą.

KETLINA. O man šimtąsyk geriau pasivažinėti gražiu automobiliu, negu sėdėti namie ir klausytis, kaip Bridžita meluoja apie savo giminaičius. Man tai buvo kaip atostogos, mem. (*Patylėjusi, tiesmukiškai*) Tik vienas dalykas man nepatiko.

MERI (*išsiblaškiusi*). Kas gi, Ketlina?

KETLINA. Ogi to tipo vaistinėje elgesys, kai padaviau jam jūsų receptą. (*Pasipiktinusi*) Ir įžūlumas gi jo!

MERI (*sutrikusi atkakliai kartoja*). Ką tu čia paistai? Kokioj vaistinėj? Kokį receptą? (*Paskui, matydama, jog Ketlina nustebusi kvailai spokso į ją, paskubom priduria*) A, prisimenu, buvau visai užmiršusi. Tai vaistai rankoms nuo reumato. Ir ką sakė vaistininkas? (*Paskui abejingai*) Na, bet nesvarbu, vis tiek jau išdavė vaistus.

KETLINA. Užtat man buvo svarbu. Aš nepratusi, jog su manim elgtųsi lyg su vagile. Jis pervėrė mane akim ir kad užsipuls: „Iš kur šitą gavai?“ Aš jam ir atrėžiau: „Ne jūsų reikalas, bet jeigu jau taip norit žinot, tai vaistai mano šeimininkei, misis Tairon, ji sėdi ten automobily.“

Jis iškart užsičiaupė. Pažvelgė pro langą į jus, tepasakė „A!“ — ir nuėjo atnešti vaistų.

MERI (*išsiblaškiusi*). Taip, jis mane pažįsta. (*Atsėda į krėslą dešinėje, tolimesnėje nuo žiūrovų stalo pusėje. Šneka ramiau balsu, lyg nusišalinusi nuo aplinkos*) Turiu vartoti šituos vaistus, nes tik jie numalšina skausmą, visiškai numalšina... Žinoma, skausmą rankose. (*Pakelia rankas ir liūdnei, su gailėsčiu jas apžiūrinėja. Dabar jos nedreba*) Vargšės rankos. Tu, be abejojimo, nepatikėsi, bet kažkada šitos rankos buvo mano puošmena, kaip plaukai ir akys. Figūrą irgi dailią turėjau. (*Jos tonas darosi vis labiau svajingas, nežemiškas*) Muzikantės rankas turėjau. Mėgdavau skambinti pianinu. Vienuolyne mokiausi muzikos, daug dirbau, — bet koks gi čia darbas, jeigu darai tai, ką mėgsti. Ir motina Elizabeta, ir muzikos mokytoja sakydavo, kad tokios gabios mokinės dar nėra turėję. Gaudavau papildomas pamokas, tėvas už jas mokėdavo. Jis mane lepino. Viską buvo pasiruošęs padaryti, ko beužsigeisčiau. Jis būtų leidęs mane Europon studijuoti, kai baigiau vienuolyno mokyklą. Aš gal būčiau ir važiavusi, jeigu nebūčiau įsimylėjusi misterio Tairono. O gal būčiau tapusi vienuole. Turėjau dvi svajones: viena — prakilnesnė — būti vienuole, o kita — pasidaryti profesionalia pianiste. (*Nutyla, įdėmiai apžiūrinėdama savo rankas*)

Ketlina mirksi akimis, stengdamasi nugalėti mieguistumą ir prasiblaivyti

MERI. Jau kiek metų neprisiliečiau klavišų. Ir norėdama negalėčiau groti tokiais iškraipytais pirštais. Kurį laiką po vedybų dar bandžiau neatsisakyti muzikos. Bet paskui praradau viltį. Kasdieninis persikraustymas iš vienos vietos į kitą, pigūs viešbučiai, purvini traukiniai, valkūs palieki, savo namų neturi... (*Tarsi užkerėta su pasibjaurėjimu žiūri į savo rankas*) Matai, Ketlina, kokios jos baisios! Visos suluošintos, iškraipytos! Pamanytum, kad kokioj siaubingoj katastrofoj sužalotos! (*Keistai susijuokia*) Rimtai pagalvojus, taip ir buvo. (*Staiga paslepia rankas už nugaros*) Tegu jas kur galas. Labiau nei sirena jos primena man... (*Su iššaukiančiu pasitikėjimu*)

Bet dabar net ir jos manęs nejaudina. (*Ištraukia rankas iš už nugaros ir tyčia įdėmiai žiūri į jas. Ramiai*) Jos toli toli. Aš jas matau, bet skausmo nejaučiu.

KETLINA (*kvaila, nesusigaudančia išraiška*). Jūs pamėt šitų vaistų, mem? Kaip keistai jus paveikė. Pagalvočiau, kad išlenkėt taurelę kitą, jei nežinočiau, kaip iš tikrųjų yra.

MERI (*svajingai*). Jie numalšina skausmą. Vis labiau ir labiau tolsti ten, kur skausmas jau tavęs nepasiekia. Ir reali yra tik praeitis, kai tu buvai laiminga. (*Nutyla, paskui visa jos laikysena ir veido išraiška pasikeičia, tartum šie jos žodžiai būtų sugrąžinę tuos laimingus laikus. Ji lyg ir pajaunėja, įgauna naivios vienuolyno auklėtinės bruožų. Droviai šypsosi*) Tau, Ketlina, misteris Taironas atrodo ir dabar gražus. Bet jeigu būtum tu jį pamačiusi tais laikais, kai aš su juo susipažinau. Jis garsėjo kaip vienas iš gražiausių šalies vyrų. Vienuolyne mano draugės, kurios matė jį vaidinant ar nuotraukose, iš proto dėl jo kraustėsi. Moterų tarpe jis turėjo baisų pasisekimą. Gerbėjos laukdavo jo prie išėjimo iš teatro, kad tik galėtų į jį pažvelgti. O mano tėvas ima ir parašo man, kad jis susidraugavo su Džeimsu Taironu ir kad supažindins ir mane, kai grįšiu Velykų atostogų. Įsivaizduoji, kaip aš susijaudinau, gavusi tokį laišką. Aš rodžiau jį visoms savo draugėms, ir kaip jos man pavydėjo! Pirmiausia tėvas nusivedė mane į teatrą pasižiūrėti, kaip jis vaidina. Vaidino jis didiką — pagrindinį vaidmenį kažkokioj pjesėj apie prancūzų revoliuciją. O aš akių nuo jo atitraukti negalėjau. Kai jį įmetė į kalėjimą, aš pravirkau, o paskui koneveikiau save už tai, nes bijojau, kad parašo akys ir nosis. Juk tėvas buvo mane perspėjęs, kad tuoj po spektaklio eisime pas jį į persirengimo kambarį. Taip mes ir padarėme. (*Susijaudinusi droviai susijuokia*) Iš to susijaudinimo aš vos žodį išlement galėjau ir raudau lyg kvaišėlė. Bet jis, atrodo, manęs kvaišele nepalaikė. Aš iškart jam patikau, vos tik mes susipažinom. (*Koketiškai*) Turbūt mano akys ir nosis vis dėlto neparaudo. Žinai, Ketlina, tada aš buvau tikrai daili. O jis, nusigrimavęs ir apsvilkęs didiko kostiumu, kuris jam taip tiko, buvo daug gražesnis, pranoko net pačias beprotiškiausias mano svajo-

nes. Jis skyrėsi nuo visų eilinių vyrų, tarsi būtų iš kito pasaulio. Bet kartu buvo paprastas, malonus ir kuklus, be jokio pasipūtimo ar puikavimosi. Ir aš kaipmat įsimylėjau jį, o jis — mane. Vėliau man pats tai pasakė. Visos svajonės tapti vienuole arba profesionalia pianiste man iš galvos išdulkėjo. Troškau tik vieno — būti jo žmona. (*Nutyla, svajingai žvelgdama į tolį nenatūraliai blizgančiom akim ir švelniai, vaikiškai, susižavėjusi šypsodamasi*) Praėjo trisdešimt šešeri metai, bet aš taip aiškiai viską regiu, lyg visa tai būtų šiandien įvykę. Mes ligi šiol tebemylim vienas kitą. Ir per visus tuos trisdešimt šešerius metus — nė vienos skandalingos istorijos su kokia moterim. Nuo to laiko, kai mes susipažinom, kitų moterų jis neturėjo. Kokia aš buvau laiminga, Ketlina. Vien už tai daug ką jam atleisdavau.

KETLINA (*kovodama su girtu mieguistumu. Sentimentaliai*). Jums labai pasisekė: misteris Taironas — puikus žmogus. (*Paskui nerimaudama*) Tai ar galiu, mem, nunešti Bridžitai išgerti? Tikriausiai jau greit vakarienė, ir man reikėtų padėti jai virtuvėje. O jeigu neturėsiu kuo jai širdies suminkštinti — gausiu lazdu.

MERI (*išsiblaškiusi ir suirzusi, kam ją sugrąžino iš jos svajonių pasaulio*). Taip, taip, eik. Tu man daugiau nereikalinga.

KETLINA (*su palengvėjimu*). Dėkui, mem. (*Įsipila didelę porciją viskio ir pasiėmusi eina link prieškambario*) Neilgai būsit viena. Ponas ir sūnūs...

MERI (*nekantriai*). Ne, ne, jie negrįš. Pasakyk Bridžitai, kad aš jų nelauksiu. Galit paduoti vakarienę lygiai pusę septintos. Aš neišalkusi, bet pasėdėsiu už stalo, ir gana.

KETLINA. Jums reikėtų ką nors suvalgyti, mem. Kas čia per vaistai, jeigu nuo jų apetitas prapuola.

MERI (*jau vėl bepasinerianti į savo svajones, reaguoja automatiškai*). Kokie vaistai? Nesuprantu, ką tu šneki. (*Norėdama ją atsikratyti*) Geriau nunešk Bridžitai viskio.

KETLINA. Klausau, mem (*Išeina per prieškambarį*)

MERI laukia, kol paskui Ketliną užsitrenkia sandėliuko durys. Paskui ji atsilošia krėsele ir atsipalaidavusi pasine-

ria į svajones, žvelgdama į vieną tašką. Jos rankos bejėgiškai padėtos ant krėslų ranktūrių, nukarę plaštakos su ilgais, deformuotais, per sąnarius ištinusiais jautriais pirštais nė nejuda. Kambarį darosi tamsu. Kurį laiką tyro visiška tyla. Paskui iš lauko pasigirsta nykus sirenos ūkimas, kuriam pritaria uoste stovinčių laivų varpų gaudesys, prislopintas rūko. Iš Meri veido nematyti, ar ji išgirdo tuos garsus, bet jos rankos staiga sutrūkčioja, ir akimirka pirštai automatiškai žaidžia ore. Ji suraukia antakių ir nesąmoningai papurto galvą, lyg norėdama nuvyti musę. Ūmai ji praranda visą jaunatviškumą ir vėl pasidaro senstanti liūdna moteris, kupina cinizmo ir kartėlio

MERI (su kartėliu). Kokia tu sentimentali kvailė. Ar yra čia kuo žavėtis: pirmuoju kvailutės romantiškos mokinukės ir scenos dievaičio susitikimu? Juk tu buvai daug laimingesnė, kol jo nepažinojai, gyvenai vienuolyne ir meldeisi Švenčiausiajai Mergelei. (Ilgesingai) Tai kad atgaučiau prarastą tikėjimą, kad vėl galėčiau melstis! (Nutytyla, paskui monotonišku, abejingu balsu pradeda kalbėti „Sveika Marija“) „Sveika Marija, malonės pilnoji! Viešpats su tavimi, pagirta tu esi tarp moterų.“ (Su pašaipą) Manai, kad Švenčiausiąją Mergele gali apgauti žodžius berianti, nusimelavus narkomanė! Nepasislėpsi tu nuo jos! (Pašoka, pakelia rankas ir sutrikusi nervingai pasitaiso plaukus) Teks eit į viršų. Per mažai susileidau. Kai pradedi iš naujo, sunku numatyti, kiek tau reikia. (Eina link svetainės, paskui sustoja tarpdury, išgirdusi balsus takelyje priešais namą. Pasijutusi kalta, puola atgalios) Tikriausiai tai jie... (Skubiai vėl sėdasi. Jos veidas įgauna aršumo, užsispyrimo. Pasipiktinusi) Ir ko gi jie parsivelka? Patys to nenorėdami. O ir aš bevelyčiau pabūt viena. (Ūmai visa jos elgsena pasikeičia. Nurimusi; jaudinančiai ir karštai) Ak, kaip puiku, kad jie grįžo! Tokia jaučiausi vieniša, net baisul!

Girdėti, kaip užsidaro paradinės durys

TAIRONAS (sunerimęs šaukia iš holo). Tu čia, Meri?

HOLE įjungiamo šviesa. Jos atšvaitai krenta ant Meri

MERI (*atsikelia iš krėslo meiliai švytinčiu veidu. Susijaudinusi, karštai*). Aš čia, brangusis, didžiajam kambariui. Seniai tavęs laikiu.

Iš svetainės įeina Taironas, už jo — Edmundas. Taironas stipriai išgėręs, bet šito nematyti, jį išduoda tik akių blizgesys ir neaiški kalba. Edmundas irgi nemažai išgėręs, nors sunku šitą pastebėti, išskyrus tai, kad jo įkritę skruostai paraudę, o akys karštligiškai blizga. Jie sustoja tarpdury ir tiriančiai žiūri į Meri. Tai, ką jie pamato, pranoksta jų didžiausius būgštavimus. Bet tuo kartu Meri nepastebi jų smerkiančio žvilgsnio. Ji pabučiuoja vyrą, paskui Edmundą. Jos laikysenoje jaučiamas nenatūralus pagyvėjimas. Jie abu nenorom leidžiasi pabučiuojami

MERI (*kalba susijaudinusi*). Kokia aš laiminga, kad jūs grįžot. Buvau jau ir viltį praradusi. Būgštavau, jog nepareisit namo. Tokį nykų ūkanotą vakarą, žinoma, daug smagiau sėdėti mieste kokiame bare ir šnekučiuotis, juokauti su pažįstamais. Ne, nesiginkit. Pažįstu jus. Ir nė kiek nesmerkiau. Tuo labiau esu dėkinga jums už tai, kad sugrįžot. O aš čia sau viena sėdėjau, ir taip buvo liūdna. Nagi prisėskim. (*Atsisėda kairėje tolimesnėje nuo žiūrovų stalo pusėje, Edmundas — kairėje, o Taironas — supamoje kėdėje dešinėje*) Vakarienės reikės šiek tiek palaukti. Jūs šiandien tokie ankstyvi, net ir perdaug. Nėra galo stebuklams. Štai viskis, brangusis. Įpilti tau? (*Nelaukdamas atsakymo, įpila*) O tau, Edmundai? Nenoriu tavęs raginti, tačiau lašelis prieš valgį dėl apetito nepakenks. (*Įpila jam. Nė vienas nepaliečia gėrimo. Tarsi nepastebėdama jų tylėjimo, kalba toliau*) O kur Džeimis? Bet, žinoma, jis negrįš namo, kol nepragers viską iki paskutinio cento. (*Palinksta į priekį ir suspaudžia vyro ranką. Liūdnai*) Bijau, brangusis, kad Džeimis jau seniai žuvęs žmogus. (*Jos veidas pasidaro rūstus*) Bet mes neturim leisti, kad jis ir Edmundą vestų iš kelio. Jis pavydi Edmundui, nes Edmundas visada buvo mūsų numylėtinis... Taip buvo ir su Judžinu. Jis nenurims, kol nepavers Edmundo tokiu pat apgailėtiniu nevykėliu, kaip ir jis pats.

EDMUNDAS (*liūdnai*). Nutilk, mama.

TAIRONAS (*niūriai*). Taip, Meri, kuo mažiau tu dabar šnekėsi ... (*Apvirtęs, Edmundui*) Visgi motinos žodžiuose yra tiesos. Saugokis to savo brolelio, nes jis, prakeiktas, visą gyvenimą tau užnuodys savo piktu gyvatės liežuviu.

EDMUNDAS (*liūdnai, kaip ir pirma*). Na, liaukis, tėti.

MERI (*šneka sau toliau, lyg jos nė nebūtų pertraukę*). Kai pasižiūriu į Džeimį, koks jis dabar yra, patikėti negaliu, kad tai mano kūdikis. Ar prisimeni, Džeimsai, koks sveikas, linksmas bamblys jis buvo? Nei amžinas bastymasis, nei purvini traukiniai, pigūs viešbučiai, nei prastos maistas jam nekenkė — nei jis kada ožiavosi, nei sirgo. Visą laiką tik šypsojosi ir juokėsi. Verkiant jo negirdėjai. Ir Judžinas buvo toks linksmutis, sveikas tuos du metus, kol gyveno šiam pasauly. Tai aš, apsileidėlė, kalta dėl jo mirties.

TAIRONAS. O tu Dieve šventas! Koks aš kvailys, kad grįžau namo!

EDMUNDAS. Tėti! Užsičiaupk!

MERI (*nutolusi švelniai šypsosi Edmundui*). O jau Edmundas tai buvo tikras zirzeklis. Amžinai aikštijosi ir gąsdinosi dėl kiekvieno nieko. (*Patapšnoja sūnaus ranką. Erzindama*) Visi sakydavo, kad tu, branguti, gyvas verksnys: vos tik kas kepšt — tuoj dūdas paleidi.

EDMUNDAS (*negalėdamas susivaldyti, kandžiai*). Gal aš nujaučiau, kad nėra ko per daug juoktis.

TAIRONAS (*priekaištingai ir apgailestaudamas*). Gerai jau, gerai, vaikiene. Tu gi žinai, jog neverta paisyti ...

MERI (*tarsi nebūtų šito išgirdusi, vėl liūdnai*). Ir kas galėjo pagalvoti, kad užaugęs Džeimis užtrauks mums gėdą? Prisimeni, Džeimsai, kai jis mokėsi pensione, metal iš metų mes gaudavome tokius nuostabius atsiliepimus. Visi jį mėgo. Mokytojai vienbalsiai sakydavo, kokią jis turįs gerą galvą ir kaip lengvai išmoksta pamokas. Netgi po to, kai pradėjo gerti ir jį pašalino, jie paršė mums, kad baisiai dėl to apgailestauja, nes jis buvo be galo mielas ir puikus studentas. Jie pranašavo jam didelę ateitį, jeigu tik jis išmoktų rimtai žiūrėti į gyvenimą. (*Nutyla, paskui nutolusi keistai ir liūdnai priduria*) Kaip gaila. Vargšelis Džeimis! Sunku ir suprasti ... (*Staiga ji visa*

persimaino, jos veidas pasidaro atšiaurus. Kaltinančiai ir priešišškai žiūri į vyrą) Ne, visai nesunku. Tu padarei iš jo girtuoklį. Nuo vaikystės tik ir tematė tave išgėrinėjanti. Tuose pigiuose viešbučiuose ant stalo amžinai stovėdavo butelis! Ir jeigu mažylį kamuodavo košmarai ar pilvuką skaudėdavo, vietoj vaistų kišdavai jam šaukštelį viskio, kad nurimtų.

TAIRONAS (*igeltas*). Ak tai mano kaltė, kad tas kėrpla tinginys tapo girtuokliu ir plevėsa? Ar dėl to grįžau namo, kad visa tai išklausyčiau? Aišku, šito ir reikėjo tikėtis! Kai prisitrauki tų nuodų, visus imi kaltinti, išskyrus save!

EDMUNDAS. Tėti! Pats man liepei nepaisyti. (*Pasi-piktinęs*) Beje, tai tiesa. Ir su manim tu darei tą patį. Aš prisimenu, kaip supildavai man alkoholio šaukštelį, vos tik prabusdavau, kamuojamas košmarų.

MERI (*nusišalinusi, pasinėrusi į prisiminimus*). Taip, vaikystėje tave nuolatos kamuodavo košmarai. Ir gimei tu įsibaiminęs. Matyt, todėl, kad aš labai bijojau paleisti tave į šį pasaulį. (*Nutyla, paskui tęsia irgi nusišalinusi*) Tik prašau, Edmundai, negalvok, jog aš kaltinu tavo tėvą. Jis tik tiek ir teismanė. Ir mokyklą tik iki dešimties metų lankė. O užaugo jis baisiai tamsioj ir vargingoj airių šeimoj. Turbūt jo artimieji buvo šventai įsitikinę, kad viskis — geriausias vaistas sirguliuojančiam ar išsigandusiam vaikui.

Taironas buvo jau bepratrūkstąs pykčiu, kad agpintų savo giminę, bet įsikiša Edmundas

EDMUNDAS (*aštriai*). Tėti! (*Nukreipdamas pokalbį*) Tai išgersim mes pagaliau, ar ne?

TAIRONAS (*susitvardęs, niūriai*). Gerai sakai. Kvailys būčiau, kad imčiau paisyti. (*Apatišškai pakelia stiklą*) Į tavo sveikatą, vaikine.

Edmundas išgeria, bet Taironas užsigalvojęs žiūri į stiklą, kurį laiko rankoje. Edmundas iš karto suvokia, kad viskis smarkiai praskiestas vandeniu. Jis suraukia antakius, dėčioja čia į butelį, čia į motiną, ketina kažką sakyti, bet susilaiko

MERI (*pasikeitusiu tonu, apgailestaudama*). Atleisk man, Džeimsai, jeigu prišnekėjau karčių žodžių. Tiesą pasakius, kartėlio aš nejaučiu. Viskas buvo taip seniai. Bet aš truputį įsižeidžiau, kai tu pasigailėjai, jog grįžai namo. O man pasidarė taip gera širdyje, taip smagu, kai tu grįžai, net padėkoti tau norėjosi. Juk baisiai nyku ir liūdna sėdėti čia vienai tokiam rūke ir temstant.

TAIRONAS (*sujaudintas*). Dabar, Meri, kai tu tokia, kokia esi iš tikrųjų, aš džiaugiuosi, kad grįžau.

MERI. Aš jaučiaus tokia vieniša, jog pasišaukiau Ketliną, kad turėčiau su kuo paplepėti. (*Savo laikysena ji vėl primena drovią vienuolyno auklėtinę*) Ar žinai, brangusis, ką aš jai pasakojau? Ogi apie tą vakarą, kai tėvas atsivedė mane į tavo persirengimo kambarį ir aš tave iškart įsimylėjau. Prisimeni?

TAIRONAS (*giliai sujaudintas, prikimusių balsu*). Nejaugi tu manai, Meri, kad aš galiu užmiršti?

Edmundas, liūdnas ir sumišęs, nusigręžia nuo jų

MERI (*švelniai*). Ne. Aš gi žinau Džeimsai, kad tu lig šiol mane myli,— nepaisant visko.

TAIRONAS (*jo veidas persikreipia, jis sumirksi akimis, kad nepradėtų byrėti ašaros. Tyliai ir jausmingai*). Taip! Dievas regil! Visada, Meri, tave mylėjau ir mylėsiu amžinai!

MERI. Ir aš, brangusis, tave myliu,— nepaisant visko.

Pauzė, kurios metu Edmundas sumišęs subruzda

(*Vėl jos laikysenoje atsiranda tas keistas atsiribojimas, lyg ji kalbėtų apie kažkokius svetimus žmones, regimus per atstumą*) Bet turiu prisipažinti, Džeimsai, kad, nors ir labai tave mylėdama, vis dėlto niekada nebūčiau už tavęs tekėjusi, jeigu būčiau žinojusi, kaip tu geri. Aš atsimenu tą naktį, kai pirmąkart tavo draugeliai parvedė tave iš baro. Atitempė iki mūsų numerio durų, pabeldė ir nubėgo, nespėjus man nė atidaryti. Tai buvo mūsų medaus mėnesį, pameni?

TAIRONAS (*pasijutęs kaltas, užsiplieskia*). Ne, nepamenu! To nebuvo mūsų medaus mėnesį. Ir apskritai gyven-

me nér buvę, kad praleisčiau spektaklį arba pats iki lovos nenuiečiau!

MERI (*lyg jis nebūtų įsiterpęs*). Valandų valandas aš laukiau tam šlykščiam viešbučio kambary. Prisigalvoju visokių priežasčių, kodėl tu negrįžti. Bandžiau įtikinti save, kad tikriausiai užsiėmęs kokiais teatro reikalais. Juk taip mažai aš nusimaniau apie teatrą. Paskui mane apėmė siaubas. Įsivaizdavau visokias baisias nelaimes. Puoliau ant kelių ir ėmiau melstis, kad tik parsirastum gyvas ir sveikas; ir netrukus tave parvedė ir paliko prie durų. (*Liūdnai atsidūsta*) Tada dar nežinojau, ar dažnai ateity kartosis panaši istorija ir kiek dar kartų man teks laukti šlykščiam viešbučio kambary. O paskui prie to pripratau.

EDMUNDAS (*pratrūksta, su neapykanta ir kaltinimu žvelgdamas į tėvą*). Viešpatie! Nenuostabu! . . . (*Susivaldo. Užsikirsdamas*) Kada bus vakarienė, mama? Lyg ir laikas.

TAIRONAS (*stengdamasis nusišluoti iš apėmusių gėdos jausmą, varto rankoj laikrodį*). Taip. Lyg ir laikas. Tuo pažiūrėsim. (*Žiūri į laikrodį nieko nematančiom akim. Maldaudamas*) Meri! Nejaugi tu negali užmiršti? . . .

MERI (*nutolusi, su gailėsčiu*). Ne, brangusis. Bet aš atleidžiu. Aš juk visada tau atleidžiu. Tad nežiūrėk kaltom akim. Dovanok, kad prisiminiau. Aš visai nenoriu nei pati liūdėti, nei tavęs nuliūdinti. Noriu tik prisiminti tas laimingas praeities akimirkas. (*Savo manierom ji vėl primena drovią linksmą vienuolyno auklėtinę*) Ar prisimeni, brangusis, mūsų vestuves? Galvą guldau, kad užmiršai, kokia buvo mano vestuvinė suknelė. Tokių dalykų vyrai nepastebi, neteikia jiems jokios reikšmės. Tačiau man tai buvo be galo svarbu! Kiek aš ląksčiau, rūpinaus, jaudinaus! Ir buvau labai laiminga! Tėvas leido man pirkti kokią tik panorėsiu suknelę. Kad ir pačią geriausią. „Kainos nežiūrėk“, — sakė jis. Jis gi baisiai mane lepino. O motina — nė kiek. Ji buvo labai dievobaiminga ir griežta. Man regis, ji truputį pavydėjo ir nepritarė mano vedyboms — tuo labiau, kad su aktorium. Ji gal tikėjosi, kad tapsiu vienuole. Bardavo ir bardavo mano tėvą. Amžinai bambėdavo: „Kai aš ką nors perku, niekada man nesaikai — kainos nežiūrėk! Tu taip išlepinai šitą mergiotę, kad man gaila jos vyro, jeigu tik ji kada ištekės. Ji užsimanys,

kad tas jai saulę nukabintų. Jau iš jos tai nebus gera žmona.“ (*Nusijuokia. Meiliai*) Varšgė mama! (*Koketiškai nusišypso Taironui, kas atrodo keistai ir ne vietoj*) Bet ji klydo, ar ne, Džeimsai? Ne tokia jau aš bloga žmona, tiesa?

TAIRONAS (*prikimysiu balsu, bandydamas per prievartą nusišypsoti*). Aš juk nesiskundžiu, Meri.

MERI (*jos veidu perbėga kažkokios neaiškos kaltės šešėlis*). Bent jau visada tave karštai mylėjau ir viską padariau, ką galėjau — kiek leido aplinkybės. (*Šešėlis dingsta, ir vėl jos veidas įgauna drovią vaikišką išraišką*) O jau ta vestuvinė suknelė nuvarė nuo kojų ir mane, ir siuvėją! (*Juokiasi*) Aš kibau prie kiekvienos smulkmenos. Man vis atrodė negerai ir negerai. Galų gale siuvėja pareiškė, jog daugiau nė piršto neprikišianti, nes gali tik sugadinti. Aš paprašiau jos išeiti, kad galėčiau viena pasistaipyti prieš veidrodį. Buvau tokia patenkinta, kupina tuštybės. Mintyse tariau sau: „Net jeigu tavo nosis, burna ir ausys šiek tiek ir didokos — nieko baisaus. Viską atperka tavo akys, plaukai, rankos, figūra. Esi nė kiek ne prastesnė už gražutes aktorės, su kuriom jam teko bendrauti, o be to — tau nereikia dažytis.“ (*Nutyla; suraukusi kaktą, stengiasi prisiminti*) Įdomu, kur dabar mano vestuvinė suknelė? Aš laikiau ją skrynioje, suvyniotą į šilkinį popierių. Vis tikėjaisi, kad turėsiu dukterį ir, kai ateis laikas jai tekėti... Gražesnės suknelės ji nebūtų galėjusi nusipirkti; aš žinojau, Džeimsai, jog tu niekada jai nepasakytum — kainos nežiūrėk. Patartum išsirinkti kokią nors pigesnę. O šita buvo iš minkšto žvilgančio atlaso, papuošta nuostabiais senoviniais Briuselio nėriniais, truputį paraukta aplink kaklą ir rankoves; sijonuko klostės, surinktos nugaroje, atrodė lyg turniūras. Liemenėlė — ant banginio ūsų ir dailiai apgulusi. Pamenu, matuodamasi stengiausi nekvėpuoti, kad tik liemuo būtų kuo plonesnis. Tėvas leido netgi baltus atlasinius batelius papuošti Briuselio nėriniais. Ir šydas buvo nėrinuotas, padabintas apelsinų žiedais. Ak, kaip ji man buvo prie širdies, ta suknelė! O kokia daili! Įdomu, kur ji dabar? Aš, būdavo, vis išsitraukiu ją pasižiūrėti, kai tik pasijuntu vieniša, bet pamačiusi visada pravirkdavau. Tad galų gale jau senokai... (*Vėl surau-*

kia kaktą) Įdomu, kur aš ją nukisau? Turbūt palėpėj, kokio senoj skrynioj. Reikės kada paieškoti. (*Nutyla, žvelgdama nieko nematančiom akim*)

Taironas atsidūsta, beviltiškai papurto galvą. Bando sugauti sūnaus žvilgsnį, ieškodamas užuojautos, bet Edmundas įsmeigęs akis į grindis

TAIRONAS (*dirbtinai nerūpestingu tonu*). Ar ne laikas vakarieniam, brangioji? (*Bando ją paerzinti*) Tu juk amžinai mane grauži, kad aš vėluoju, bet vos tik kartą susiruošiu ir ateinu laiku — tai vėluoja vakarienė.

Ji, atrodo, jo negirdi

(*Vis dar maloniai priduria*) Ką gi, jei valgyti dar negaliu, tai išgerti niekas netrukdo. Visai buvau užmiršęs, kad man pripilta. (*Išgeria. Edmundas jį stebi. Taironas susiraukia ir meta į žmoną skvarbų įtarų žvilgsnį. Šiurkščiai*) Kas kišo nagus prie mano viskio? Šitas birzgalas — grynas vanduo! Džeimio nebuvo namie; be to, jis kad ir atskiedžia, tai su saiku. Kiekvienam kvailiui aišku... Meri, atsakyk! (*Piktai, su pasibjaurėjimu*) Neduok Dieve, jei dar ir gerti pradėjai...

EDMUNDAS. Užsičiaupk, tėti! (*Motinai, nežiūrėdamas į ją*) Tu vaišinei Ketliną ir Bridžitą, tiesa, mama?

MERI (*abejingai*). Taip, žinoma. Jos šitaip pluša už skurdų atlyginimą. Aš šeimininkė ir turiu pasigerinti, kad jos nesugalvotų išeiti. Be to, norėjau pavaišinti Ketliną, kad važiuo su manim į miestą ir nuėjo paimti vaistų pagal receptą.

EDMUNDAS. Dėl Dievo mama! Nejaugi tu pasitiki ji! Nori, kad visi sužinotų?

MERI (*jos veidas pasidaro atšiaurus, užsispyręs*). Ką sužinotų? Kad reumatas man sąnarius sukinėja ir kad turiu vartoti vaistus skausmui numalšinti? Ko čia man gėdintis? (*Aršiai, nedraugiškai užsipuola Edmundą. Beveik priešiškai nusiteikusi, kerštaudama*) Iki tavo gimimo nė žinoť nežinojau apie jokią reumatą! Paklausk tėvo!

Edmundas nusigręžia, užsidaro savy

TAIRONAS. Neimk į galvą, vaikine. Tai tušti žodžiai. Kai ji pasiekia tokią stadiją, kad ima kaišioti nuvalkiotus nevykusius pasiteisinimus apie sąnarius, vadinasi, ji jau mintimis skrajoja kažkur toli nuo mūsų.

MERI (*užsipuola vyrą; su keista triumfuojančia ir pašaipia šypsena*). Kaip malonu, Džeimsai, kad tu šitą suvoki! O dabar gal liausitės su savo priminimais — ir tu, ir Edmundas! (*Šiurkščiai, nutolusi, sausai*) Kodėl neįjungi šviesos, Džeimsai? Juk tamsu. Žinau, kad baisiai nenori įjungti, betgi Edmundas tau įrodė, jog viena lemputė neišdegina daug elektros. Tad nėra ko baimintis prieglaudos ir šitaip šykštėti.

TAIRONAS (*iš įpročio paprieštarauja*). Aš ir nesakau, kad viena lemputė daug išdegina! Bet kai viena dega čia, kita ten, trečia dar kitur — ot tada ir lobsta elektros kompanija. (*Atsistoja ir įjungia stalinę lempą. Šiurkščiai*) Bet argi tu suprasi protingą šneką! (*Edmundui*) Einu atnešiu nepraimtą viskio butelį, ir mauktelėsim kaip reikiant, vaikine. (*Išeina per prieškambarį*)

MERI (*nutolusi, šypsodamasi*). Jis slapčia nusėlins prie rūsio durų iš lauko pusės, kad tarnaitės jo nepamatytų. Jam ir pačiam gėda, jog laiko viską rūsy po raktu. Tavo tėvas, Edmundai — keistas žmogus. Daug metų reikėjo, kol jį perpratau. Pabandyk ir tu jį suprasti ir jam atleisti. Neniekindink jo už šykštumą. Jo tėvas paliko motiną su šešiais vaikais po kokių metų, kai jie atsikėlė į Ameriką. Pasakė jaučiąs, jog greit mirs, ilgisi Airijos ir nori ten numirti. Grįžo į tėvynę ir iš tiesų pasimirė. Tikriausiai jis irgi buvo savotiškas žmogus. Tavo tėvui nuo dešimties metų teko lenkti nugarą mechaninėj dirbtuvėj.

EDMUNDAS (*niūriai protestuoja*). Dėl Dievo meilės, mama! Šitą istoriją apie mechaninę dirbtuvę tūkstančius kartų iš tėčio girdėjau.

MERI. Taip, branguti, išklaudyti tai išklausei, tik kažin ar bent kartą pasistengei suprasti.

EDMUNDAS (*nuleidžia jos žodžius negirdom. Kenčiančiu veidu*). Klausyk, mama! Dar nesi taip labai atitolus nuo mūsų, o jau viską pamiršai. Net nepaklausei manęs, ką šiandien sužinojau. Nejaugi tau visiškai nerūpi?

MERI (*sukręsta*). Nešnekėk taip, vaikeli! Man skaudu klausytis!

EDMUNDAS. Aš rimtai sergu, mama. Daktaras Hardis dabar tuo neabejoja.

MERI (*užsispyrusi nenori nė girdėti. Aršiai, su panieka*). Tas senas melagis ir šarlatanas! Aš taip ir sakiau, kad jis pripainios! . .

EDMUNDAS (*kenčiančiu veidu, atkakliai*). Mane apžiūrėjo specialistas. Hardis jį pakvietė, kad neliktų jokių abejonių.

MERI (*nuleidusi negirdom*). Nešnekėk man apie Hardį! Kad tu būtum girdėjęs, kaip apie jo gydymą atsiliepė sanatorijos daktaras, kuris tikrai šį tą išmano! Jis pasakė: tokį gydytoją reikėtų už groty patupdyti! Jo nuomone, tik per stebuklą aš neišprotėjau! Aš jam papasakojau, kad sykį jau buvau ant ribos: išbėgau tada vienmarškinė iš namų ir norėjau šokti nuo prieplaukos. Juk tu šitą atsimeni, ar ne? Iš vistiek dar nori, kad patikėčiau daktaro Hardžio plepalais. Ne jau!

EDMUNDAS (*su kartėliu*). Kaip gi, atsimenu. Juk po šito įvykio tėtis su Džeimiu ir nusprendė, jog daugiau neįmanoma slėpti nuo manęs tiesą. Džeimis viską man papasakojo. Aš apšaukiau jį melagiu. Užsimojau trenkti jam per snapą. Bet jaučiau, kad jis nemeluoja. (*Jo balsas dreba, akys prisipildo ašarų*) Viešpatie, kai sužinojau, viskas gyvenime man pasirodė sumauta!

MERI (*gailiai*). Na, ką tu dabar! Vaikeli mano! Širdis man plyšta!

EDMUNDAS (*niūriai*). Atleisk, mama. Tačiau tu pati pradėjai šitą šneką. (*Atkakliai užsispyręs, liūdnai*) Paklausyk, mama. Nori tu ar nenori, aš vistiek turiu tau pasakyti: man reikės važiuoti į sanatoriją.

MERI (*apstulbusi, lyg tai būtų jai didžiausias netikėtumas*). Važiuot iš namų? (*Užsiplieskia*) Ne! Aš neleisiu! Kaip drįsta daktaras Hardis siūlyti tokį dalyką, nepasitaręs su manim? Ir kaip tavo tėvas galėjo sutikti! Kokią jis turi teisę? Tu gi mano vaikas! O jis tegul pasirūpina Džeimiu! (*Vis labiau karščiuojasi, vis aštresniu tonu*) Dabar žinau, kodėl jis nori išsiųsti tave į sanatoriją. Kad atskirtų nuo manęs! Jis visada šito siekė. Pavydėjo manęs vi-

siems mano vaikams! Nuolat ką nors sugalvodavo, kad tik aš juos palikčiau. Per tai ir Judžinas numirė. O labiausiai manęs jis pavydėjo tau. Jis žinojo, kad tave aš labiausiai myliu, nes...

EDMUNDAS (*kenčiančiu veidu*). Liaukis gi, mama! Neplaukšk niekų! Gana jį kaltinti! Ir kodėl tu dabar piestu stoji prieš mano išvykimą? Aš ir anksčiau išvykdavau ilgam, bet nė kart nepastebėjau, kad tau dėl to širdį skaudėtų!

MERI (*su kartėliu*). Deja, vis dėlto nesi labai jautrus. (*Liūdnai*) Juk būtum numanęs, vaikelai, kad išgirdusi, jog tu viską apie mane žinai, aš turėjau džiaugtis, nes buvai toli ir negalėjai manęs matyti.

EDMUNDAS (*trūkčiojančiu balsu*). Mama! Nereikia! (*Lyg aklas, ištiesia ranką ir paima jos ranką, bet tuoj paleidžia ją, vėl apimtas kartėlio*) Vis sakai, kad myli mane... o net klausytis nenori, kai bandau paaiškinti, koks aš ligonis...

MERI (*ūmai pasikeitusiu, išsiblaškiusiu ir priekabių motinišku tonu*). Na ką tu čia dabar! Kam gi man klausytis, jeigu žinau, kad visa tai vien nemokšos Hardžio prasimanymas?

Edmundas vėl užsidaro savy

(*Kalba toliau dirbtinai pašaiptu tonu, kuriame vis aiškiau pasigirsta pasipiktinimo gaidelės*) Tu, branguti,— gyvas tėvas. Irgi mėgsti iš niekų padaryti tragediją, kad atrodytum dramatiškas ir tragiškas. (*Paniekiamai nusijuokia*) O jeigu dar aš imčiau tave bent kiek užjausti,— pasakytum, kad tuoj mirsi...

EDMUNDAS. Nuo šito tikrai mirštama. Tavo pačios tėvas...

MERI (*aštriai*). Kam čia dabar jį kaišioji? Nėr ko nė lyginti. Jis gi sirgo džiova. (*Piktai*) Žiūrėt negaliu, kai pasidarai toks paniuręs ir prislėgtas! Ir nedrįsk man priminti tėvo mirties! Girdi?

EDMUNDAS (*rūsčiu veidu, nuožmiai*). Taip, mama, girdžiu. Nežinia ką atiduočiau, kad negirdėčiau! (*Pakyla iš krėslo ir stovi, įsmeigęs į ją smerkiantį žvilgsnį. Su kar-*

tėliu) Kartais pasidaro sunku susitaikyti su mintim, jog tavo motina — narkomanė!

Ji visa susigūžia, jos veidas tarsi be gyvybės, panašus į gipsinę kaukę. Edmundas jau norėtų atsiimti atgal savo žodžius

(Kenčiančiu veidu, užsikirsdamas) Atleisk, man, mama. Aš susierzinau. Tu mane įskaudinai.

Pauzė. Pasigirsta sirenos kauksmas ir laivo varpų gaudimas

MERI (lėtai lyg automatas prieina prie langų dešinėje. Žiūrėdama į lauką, bereikšmiu balsu žmogaus, kurio mintys klajoja kažkur toli). Tik paklausk, kaip nykiai ūkia ta sirena. Ir varpai gaudžia. Įdomu, kodėl rūke viskas skamba taip gūžiai, pražūtingai?

EDMUNDAS (užsikirsdamas). Aš... negaliu čia pasilikti. Jokios vakarienės man nereikia. (Paskubom išeina per svetainę)

Ji tebežvelgia pro langą, kol paskui jį užsidaro paradinės durys. Paskui sugrįžta ir atsisėda į krėslą su vis tokia pat bereikšme veido išraiška

MERI (išsiblaškiusi). Reikės eit į viršų. Per mažai susileidau. (Patyli; ilgesingai) Kaip būtų gera kada nors netyčia paimti per didelę dozę. Nė už ką negalėčiau taip padaryti specialiai. Tada Svenčiausioji Mergelė man niekada neatleistų. (Atsigręžia, išgirdusi Tairono žingsnius)

Iš priekambario įeina Taironas, nešinas ką tik atkimštu viskio buteliu. Jis verda pykčiu

TAIRONAS (įniršęs). Visa spyna subraižyta. Tas prisilakęs šlaistūnas bandė viela atrakinti,— įprastiniai jo triukai. (Su pasitenkinimu, lyg nugalėjęs vyresnįjį sūnų amžinoj intelektualinėj dvikovoje) Bet šį kartą aš jį apdūmiau. Tai speciali spyna — joks vagis jos neatrakinys. (Pastato butelį ant padėklo ir tik dabar pasigenda Edmundo) O kur Edmundas?

MERI (*išsiblaškiusi, mintimis klajoja kažkur toli*). Išėjo. Gal vėl lėks į miestą ieškoti Džeimio. Turbūt dar liko pinigų, kurie degina jam kišenę. Sakė nenorįs vakarienės. Kažkaip paskutiniu metu jis visai neturi apetito. (*Užsispyrusiai*) Bet tai paprasčiausias peršalimas.

Taironas įdėmiai žiūri į ją, paskui bejėgiškai papurto galvą, įsipila didelę porciją viskio ir išgeria

(*Neišlaikiusi ūmai pratrūksta raudoti*) Džeimsai, man taip baugul (*Pakilusi apsikabina ją ir įsikniaubia veidu į jos petį. Raudodama*) Aš žinau, jis mirs!

TAIRONAS. Nešnekėk taip! Tai netiesa! Jį žada per pusmetį išgydyti.

MERI. Tu ir pats šituo netikil! Aš gi jaučiu, kada tu apsimetinėji. O dėl jo mirties kalta būsiu aš. Man nereikėjo jo gimdyti,— jo paties labui. Tada nebūčiau jo įskaudinusi. Jam nebūtų reikėję patirti, kad jo motina — narkomanė, ir už tai jos neapkęsti!

TAIRONAS (*drebančiu balsu*). Ša, Meri, nustok, susimildama! Jis myli tave. Ir supranta, jog tai prakeikimas, kritęs ant tavo galvos be tavo žinios ir prieš tavo valią. Jis didžiuojasi, kad tu — jo motina! (*Išgirdęs atsiveriant sandėliuko duris, trūkčiojančiu balsu*) Ša, nusiramink! Ateina Ketlina. Kam čia reikia, kad pamatytų tave apsiarojusią.

Meri atsiplėšia nuo jo ir prieina prie langų dešinėje, skubiai šluostydamosi ašaras. Po akimirkos prieškambario tarpdury pasirodo Ketlina. Jos eisena netvirta, ji šypsosi girta šypsena

KETLINA (*pamačiusi Taironą, pasijunta kalta. Oriai*). Vakarienė paduota, sere. (*Bereikalingai pakeldama balsą*) Vakarienė paduota, mem. (*Pamiršusi orumą, kreipiasi į Taironą su geraširdišku familiarumu*) Tai vis dėlto jūs grįžote, ką? Na — na. Jau Bridžita kad pasius! Aš jai pasakiau, kad jūsų namie nebus — taip ponia liepė. (*Jo akyse pastebėjusi kaltinimą*) Nežiūrėkit taip į mane. Kad ir išgėriau lašelį, tai ne vogčiom. Mane pavaišino. (*Su įžeista mina apsisuka ir pasišalina per prieškambarį*)

TAIRONAS (*atsidūsta, paskui su dirbtinu širdingumu*). Eime, brangioji, pavakarieniausim. Aš alkanas kaip vilkas.

MERI (*prieina prie jo. Jos veidas vėl sustingęs tarsi kaukė. Keistu balsu*). Deja, Džeimsai, teks apsieiti be manęs. Negalėčiau nė kąsnio praryti. Siaubingai skauda rankas. Geriausia turbūt eit ir atsigult, pailsėt. Labanakt, brangusis. (*Automatiškai pabučiuoja jį ir pasisuka eiti svetainės link*)

TAIRONAS (*šiurkščiai*). Tai ką, vėl užsimanei tų praieiktų nuodų? O paryčiui būsi lyg paklaikęs valduoklis!

MERI (*išeidama, bereikšmiu balsu*). Nesuprantu, ką tu čia sapalioji, Džeimsai. Vos tik padaugini išgerti, tuoj paleidi liežuvį, imi užgaulioti. Nė kiek ne geresnis už Džeimį ar Edmundą. (*Išėina per svetainę*)

Taironas akimirką stoviniuoja, tarsi nežinodamas, ko griebtis. Atrodo nusiminęs, suglumęs, palūžęs senis. Pavargusiu žingsniu per prieškambarį jis išeina į valgomąją

U Z D A N G A

KETVIRTAS VEIKSMAS

Ten pat. Greit ir vidurnaktis. Prieškambaryje tamsu: jokia šviesa dabar nekrenta į svetainę. Didžiajam kambaryje dega tik stalinė lempa. Lauke už langų — dar tirštesnis rūkas. Uždangai pakylant, girdėti sirenos ūkimas, o iš uosto atklysta laivo varpų gausmas.

Taironas su pensne sėdi prie stalo ir dėlioja pasjansą. Švarką jis pakeitė senu rudu chalatu. Butelyje ant padėklo belikęs vos trečdalis viskio. Ant stalo stovi naujas pilnas butelis, kurį jis atsinešė iš rūsio, kad turėtų pakankamai viskio po ranka. Jis girtas — matyti iš to, kaip dėlioja kortas: išpūtęs akis, lėtai, lyg tikrindamas įsižiūri į kiekvieną kortą, paskui netvirta ranka deda ją ant stalo. Jo akys — miglotos, pavandeniję, o burna išglebus. Bet nežiūrint viso išgerto viskio, jam nepavyko užsimiršti. Atrodo jis taip pat kaip ir trečio veiksmo pabaigoj: nusiminęs, palūžęs senis, pasidavęs beviltiškai resignacijai.

Uždangai pakylant, jis baigia partiją, sušluoja kortas į kaladę ir ima jas nugarbiai pašyti, porą išmesdamas ant grindų. Sunkiai pakelia šitas ir vėl ima pašyti. Išgirdęs kažką įeinant per paradines duris, pro pensne viršų pasižiūri į svetainę

TAIRONAS (kimiui balsu). Kas ten? Tu, Edmundai?

Girdėti, kaip Edmundas atžariai atšauna „Taip.“ Paskui, matyt, už ko užkliuvęs tamsoje, nusikeikia. Prieškambaryje užsidega šviesa.

(Suraukęs kaktą, sušunka) Išeidamas užgesink šviesą!

Bet Edmundas neužgesina; per svetainę įeina į kambarį. Jis irgi girtas, tačiau, kaip ir tėvas, laikosi gerai, iš pažiūros nė nepastebėtum, matyti tik iš akių ir priekabios, agresyvios laikysenos

TAIRONAS (*iš pradžių prabyla šiltai, draugiškai*). Džiaugiuos, kad atėjai, vaikine. Kankinaus čia vienišas. (*Paskui priekaištingai*) Geras tu diegas — išlėkei, o mane palikai visą vakarą vieną čia karoti, žinodamas, jog... (*Smarkiai susierzinęs*) Juk liepiau tau užgesint ten šviesą! Čia ne balius, kad visam name pliekstų šviesa — ir dar vidurnaktį! Nėra reikalo deginti elektrą ir švaistyti pinigus!

EDMUNDAS (*piktai*). Tai bent plieskia šviesa! Viena vienintelė lemputė! Velniai griebtų, visi žmonės gesina prieškambarį šviesą tik tada, kai eina miegoti. (*Pasitrina keli*) Po perkūnais, vos kelio nepersiskėliau į tą kabyklą.

TAIRONAS. Iš čia į prieškambarį krenta šviesa. Matytum, kur eini, jei būtum blaivus.

EDMUNDAS. Jei aš būčiau blaivus? Nieko sau!

TAIRONAS. Man nusispjaut, ką kiti daro. Jei yra kvailių, kurie švaisto pinigus, norėdami pasirodyti — tai ir tegul!

EDMUNDAS. Vienai viena lemputė! Viešpatie, nebūk toks nagas! Aš juk matematiškai tau įrodžiau: jeigu net ir visą vakarą paliktum įjungtą lemputę, elektros išdegtų mažiau negu kainuoja stiklas viskio.

TAIRONAS. Velniop tavo matematiką! Geriausias įrodymas — sąskaitos, kurias turiu apmokėti!

EDMUNDAS (*atsisėda priešais tėvą; su panieka*). Taip, žinoma, juk faktai nieko nereiškia. Vienintelė tiesa ir yra tai, kuo tu nori tikėti! (*Ironiškai*) Na, pavyzdžiui, Šekspyras buvo airis katalikas.

TAIRONAS (*atkakliai*). Be abejo, airis katalikas. O įrodymas — jo pjesės.

EDMUNDAS. Nei jis buvo airis, nei katalikas, ir jo pjesės — joks įrodymas, gal tik tau vienam! (*Pašaipiai*) Velingtono hercogas — dar vienas airis ir geras katalikas!

TAIRONAS. Niekada nesakiau, kad jis geras katalikas. Jis buvo renegatas, bet vis tiek katalikas.

EDMUNDAS. Ot ir ne. Tiesiog tu įsikalęs sau į galvą, kad niekas kitas, o tik generolas airis ir katalikas galėjo įveikti Napoleoną.

TAIRONAS. Nesiruošiu su tavim ginčytis. Aš tau liepiau užgesinti šviesą prieškambarį.

EDMUNDAS. Girdėjau, bet dėl manęs — tegul sau dega.

TAIRONAS. Šitokio įžūlumo aš nepakęsiu! Klausysi tu, nevidone, ar ne?

EDMUNDAS. Ne! Jeigu jau esi visai sukvailėjęs šykštuolis — tai pats ir užgesink!

TAIRONAS (*piktai, grasindamas*). Klausyk! Aš su daug kuo taikščiausi, pakęsdavau visokius tavo idiotiškus išpuolius, nes maniau, kad tau galvoj negerai. Viską tau atleisdavau, nėkart nesu rankos prieš tave pakėlęs. Bet lašas po lašo ir akmenį pratašo. Arba tu paklausysi ir užgesinsi šviesą, arba taip išvanosiu tau kailį, kad žinosi!.. (*Staiga prisimena Edmundo ligą ir iškart pasijunta kaltas, susigėsta*) Atleist man, vaike. Aš pamiršau... Nereikia manęs erzinti.

EDMUNDAS (*dabar ir pats susigėdęs*). Bala nematė, tėti. Ir tu man atleisk. Neteisus buvau, kam dėl niekų vaidijaus. Turbūt perdaug prisipyliu į lempą. Einu užgesinsiu tą nelemtą šviesą. (*Keliasi eiti*)

TAIRONAS. Nereikia, sėdėk. Tegul dega. (*Staigiai ir mažumą svirduliuodamas atsistoja ir ima vieną po kitos įjungti visas tris sietyno lemputes. Jam, lyg nuskriaustam vaikui, nepaprastai savęs gaila*) Visas įjungsim! Tegul dega! Velniai jas rautų! Vis tiek gyvenimą baigsiu prieglaudoj, tai koks skirtumas — anksčiau ar vėliau! (*Įjungia paskutinę lemputę*)

EDMUNDAS (*stebėję šią procedūrą su atgautu humoro jausmu. Dabar šaiposi, meiliai šypsodamasis*). Koks įspūdingas finalas! (*Nusijuokia*) Tėti, tu nepakartojamas!

TAIRONAS (*atsisėda su kvailoka mina. Graudendamas niurna*). Žinoma, juokis iš seno kvailio! Iš vargšo seno klouno! Bet tikrasis finalas vis tiek bus prieglaudoj, ir tai nė kiek nejuokinga! (*Paskui, pamatęs, jog Edmundas tebesiypso, keičia pokalbio temą*) Tiek to, nesiginčykim. Tu irgi turi makaulėj smegenų, nors kiek įmanydamas sten-

giesi šitą paneigti. Dar išmoksi taupyti pinigą, ne taip kaip tas nelemtas tavo brolelis. Aš jau ir viltį praradau, jog tas valkata kada į protą ateis. Beje, kur gi jis?

EDMUNDAS. Ką aš žinau?

TAIRONAS. Aš maniau, kad tu vėl į miestą išdūmei su juo susitikti.

EDMUNDAS. Ne. Aš link jūros patraukiau. Nuo pietų jo nemačiau.

TAIRONAS. Ką gi, jei tu, kaip paskutinis kvailys, pasidalinai su juo pinigus, kuriuos tau daviau. . .

EDMUNDAS. Aišku, pasidalinau. Jis irgi, kai turi, visada mane paremia.

TAIRONAS. Tuomet nereikia būti žyniu, kad išprašautum, kur jis,— ogi viešnamy.

EDMUNDAS. Na ir kas iš to? O kodėl gi ne?

TAIRONAS (*su panieka*). Iš tikrųjų, kodėl gi ne! Ten jam ir vieta. Jam tik šliundros ir viskis terūpi. Kilnesniu siekių jis niekada neturėjo; bent jau nepastebėjau.

EDMUNDAS. Na, susimildamas, tėti! Jei ir vėl imsi traukt tą pačią giesmę, man belieka nešdintis. (*Keliasi*)

TAIRONAS (*taikiai*). Gerai jau, gerai, tyliu. Dievaži, ir man šita tema ne prie širdies. Gal išgersim?

EDMUNDAS. O čia — jau kita kalba!

TAIRONAS (*paduoda jam butelį. Iš įpročio*). Nereikėtų tau siūlyti. Ir taip jau pakankamai prisisiurbei.

EDMUNDAS (*prisipila didelę porciją viskio. Su girta išraiška*). Pakankamai dar nereiskia iki valios. (*Gražina butelį*)

TAIRONAS. Tokioj būklėj kaip tavo negalima šitiek gerti.

EDMUNDAS. Trauk ją galas, tą mano būklę! (*Pakelia stiklą*) Būk sveikas.

TAIRONAS. Į tavo sveikatą. (*Abu išgeria*) Jeigu tu nužingsniavai ligi pat jūros, tai, be abejo, sušlapai ir sužvarbai.

EDMUNDAS. Niekis, ir eidamas, ir sugrįždamas pakeičiu į smuklę užsukau.

TAIRONAS. Toks vakaras ne itin tinkamas ilgiems pasivaikščiojimams.

EDMUNDAS. O man rūkas buvo labai prie širdies. Būtent jo man ir reikėjo. (*Iš jo kalbos ir išvaizdos dabar dar labiau matyti, kad jis tikrai išgėręs*)

TAIRONAS. Reikėtų daugiau proto turėti ir nerizikuot. . .

EDMUNDAS. Velnio! protą! Visi mes bepročiai. Kurių galų mums protas? (*Sardoniskai deklamuoja Dausoną.*)

Neilgas juokas, apmaudas kartus,
Ar meilė, geismas, pyktis:
Jie nelydės, kai mums pro tuos vartus
Reikės išvykti.

Neilgos dienos vyno ir gėlių,
Ir kelias mūsų kyla
Iš sapno ūko, virsdamas keliu
Į sapno tylą.⁴

(*Žvelgdamas prieš save nematančiom akim*) Rūke aš tenorėjau klaidžioti. Ateini iki tako vidurio,— ir namo nematyti; lyg jo visai nėra nebūtų. Kitų namų irgi. Už kelių žingsnių jau nieko neįžiūrėsi. Nesutikau nė gyvos dvasios. Visi daiktai, garsai atrodė nerealiūs. Viskas pasikeitę. Šito aš ir troškau: vienui vienas atsidurti kitam pasauly, kur tiesa pavirsta netiesa, o gyvenimo tikrovė gali pasislėpti pati nuo savęs. Toliau už uosto, vaikstant pajūriu, man netgi pasivaideno, kad aš ne žemėje. Rūkas ir jūra, regis, susiliejo į vieną. O aš tarsi vaikščiojau jūros dugnu. Lyg būčiau seniai paskendęs. Lyg būčiau vaiduoklis, išniręs iš rūko, o rūkas — vaiduoklis, iškilęs iš jūros. Mane apėmė begalinė ramybė, pagalvojus, kad aš viso labo tik vaiduoklis vaiduoklyje. (*Pamatęs, kad tėvas žvelgia į jį suneri-męs ir kartu nepalankiai, susierzinęs, jis pašaipiai išsivie-pia*) Ko žiūri į mane, lyg būčiau kvaištelėjęs? Aš kalbu protingai. Kas gi nori matyti gyvenimą tokį, koks jis iš tikrųjų yra, jei gali to išvengti? Juk tai trys Gorgonos, sudėtos kartu į vieną krūvą. Pasižiūrėsi joms į veidą — ir suakmenėsi. O gal tai Panas. Išvysi jį ir numirsi — tavo

⁴ Vertė A. Danielius.

siela numirs — ir būsi pasmerkta gaivaliuoti kaip vaiduoklis.

TAIRONAS (*paveiktas, bet kartu ir pasipiktinęs*). Tavyje glūdi poetas, tik jau pasiutusiai jis niūrus! (*Per prievartą nusišypso*) Velniai rautų tavo pesimizmą! Aš ir taip prislėgtas. (*Atsidūsta*) Užuoat skaitęs visokius trečiarūšius eiliakalius, geriau prisimintum Šekspyrą. Jame rasi tai, ką ir nori išsakyti. Ir apskritai viską, dėl ko verta burną aušinti. (*Padeklamuoja gražiu balsu*)

„Mes ir patys iš medžiagos, tokios pačios, kaip sapnas, juk sukurti,
Ir mūs būtis menka sapnais vien atausta.“⁵

EDMUNDAS (*ironiškai*). Puikul Žavingai sudėta. Bet aš visai ne tai norėjau pasakyti. Mes ir patys iš medžiagos, tokios pačios, kaip mėšlas, juk sukurti, tad verčiau išgerkim ir užsimirškim. Maždaug tokia mano mintis.

TAIRONAS (*su pasibjaurėjimu*). Fuil Pasilaikyk sau tokias mintis. Be reikalo daviau tau išgerti.

EDMUNDAS. Iš tiesų, man gerokai į galvą trenkė. Tau irgi. (*Šypsodamasis nepiktai paerzina*) Nors ir nesi praleidęs nė vieno spektaklio. (*Priekabiai*) Na ir kas, kad pasigeri? Kas čia blogo? Juk tam mes ir geriam, ar ne? Tad nemuilinkim viens kitam akių, tėti. Bent jau šįvakar. Mes abu žinom, ką stengiamės užmiršti. (*Paskubom*) Bet nekalbėsim apie tai. Kas iš tų kalbų.

TAIRONAS (*niūriai*). Taigi. Nieko kito nebelieka — tik vėl pabandyti su šituo susitaikyti.

EDMUNDAS. Arba pasigerti, kad užmirštum. (*Deklamuoja, ir deklamuoja gerai, jausmingai, su kartėliu ir ironija, Bodlero eilėraščių proza*) „Reikia būti visuomet girtam. Tai viskas: tai vienintelis dalykas. Kad nejaustum baisios Laiko naštos, kuri laužia tau pečius ir lenkia tave prie žemės, reikia svaigti be atvangos.

Tačiau nuo ko? Nuo vyno, nuo poezijos arba nuo dorybių, kaip jums patinka.

Tik svaikite.

⁵ V. Šekspyras, Audra, IV veiksmas, I scena (*Vertė A. Miškinis*).

Ir jeigu kartais — ant rūmų laiptų, žalioje griovio žolėje, niūrioje savo kambario viename — jūs pabusite, svaiguliui apimus arba dingus, paklauskite vėjo, bangos, žvaigždės, paukščio, laikrodžio, viso, kas bėga, viso, kas vaitoja, viso, kas užteka ir nusileidžia, viso, kas gieda, viso, kas šneka, paklauskite, kuri dabar valanda, ir vėjas, banga, žvaigždė, paukštis, laikrodis jums atsakys: „Dabar apsvaigimo valanda! Kad nebūtumėte vergai, Laiko kankinami, svaikite, būkite nuolatos apsvaigę! Nuo vyno, nuo poezijos, nuo dorybių, kaip jums patinka.“⁶ (*Šypsosi, iššaukiančiai žiūrėdamas į tėvą*)

TAIRONAS (*grubiai pajuokauja*). Tavim dėtas, su dorybėmis aš nesiterliuočiau! (*Paskui su pasibjaurėjimu*) Fui, kokie siaubingi kliedesiai! Jeigu čia ir yra bent kruopelė tiesos — tu ją rastum ir tauriose Šekspyro eilėse. (*Paskui prielankiai*) Bet padeklamavai tu, vaike, gražiai. Kas autorius?

EDMUNDAS. Bodleras.

TAIRONAS. Negirdėjau tokio.

EDMUNDAS (*iššaukiančiai šaipydamsis*). Jis dar sukūrė eilėraštį apie Džeimį ir Brodvėjų. . .

TAIRONAS. Apie tą šlaistūną! Duok Dieve, kad jis nesuspėtų į paskutinį tramvajų ir liktų mieste!

EDMUNDAS (*tarsi neišgirdęs tėvo žodžių*). Nors jis buvo prancūzas ir Brodvėjaus nė regėti neregėjo, o mirė dar prieš Džeimio gimimą. Bet vistiek jis pažinojo Džeimį ir mūsų šaunųjį Niujorką. (*Deklamuoja Bodlero „Epilogo“ vertimą*)

Nors nelengvai, ramia širdim tačiau,

Į aukštą citadelę pasikėliau;

Kalėjimus ir landynes mačiau,

Regėjau blogį skleidžiantis kaip gėlę.

Zinai, šėtone, mano skausmo sarge,

Kad pakilau ne tuščio verksmo dėlei;

Kaip paleistuvis aš buvau išalkęs

Tos mergšės, ydų sostinės, kerų,

Kurie grąžina man jaunystę saldžią.

⁶ Vertė V. Nastopkienė.

Ar tu miegi, apsunkęs nuo garų,
Diena apkvaitęs, ar dengies žavia
Girlianda auksaspalvių vakarų,

Niekingas mieste, myliu aš tavel
Džiaugsmais savaisiais kekšės niekada
Nesidalina su minia tamsia.⁷

TAIRONAS (*susierzinęs, su pasibjaurėjimu*). Siaubingos nešvankybės! Po galais, iš kur tavo toks literatūrinis skonis? Vien tik nešvankybės, neviltis, pesimizmas! Matyt, ir tu bedievis. Kas atsisako Dievo, tas atsisako ir vilties. Va, kur tavo bėda. Jeigu tu pultum ant kelių...

EDMUNDAS (*lyg negirdėjęs; sardoniskai*). Juk tikrai apie Džeimį parašyta, tiesa? Kaip jis, gelbėdamasis pats nuo savęs ir nuo viskio, slepiasi Brodvėjaus viešbuty su kokia nors stora šliundra — jis mėgsta storas — ir deklamuoja jai Dausono „Kinarą“. (*Deklamuoja pašaipiu tonu, bet labai įsijautęs*)

Per naktį jos širdis į mano širdį plakės,
Manam glėby jinaį praleido naktį ilgą;
Ir saldūs bučiniai pirkti, ir geismo pilnos akys;
Bet vienišas jaučiaus, visi jausmai tylėjo,
Kai prabudau anksti, išvydęs aušrą pilką;
Savaip tau ištikimas likęs, tave, Kinara, aš
mylėjaul⁸

(*Tyčiodamasis*) O vargšė stora prostitutė nė žodžio nesupranta, bet įtaria, kad ją užgaulioja! Jokios Kinaros Džeimis niekada nėra mylėjęs, ir kaip gyvas nė vienai moteriai nebuvo ištikimas, net ir savaip! Bet guli jis ten ir pats save apgaudinėja — girdi, jis pranašesnis už kitus ir patiria džiaugsmus, kuriais „nesidalina su minia tamsia“! (*Juokiasi*) Tiesiog puiku... nepakartojama!

TAIRONAS (*miglotai, kimiu balsu*). Kliedesiai kažkokie. O kad tu pultum ant kelių ir pasimelstum. Kas atsisako Dievo, tas atsisako ir sveiko proto.

⁷ Vertė A. Danielius.

⁸ Vertė A. Danielius.

EDMUNDAS (*nekreipdamas į tai dėmesio*). Bet kas gi jau aš toks, kad galėčiau jaustis stovįs aukščiau viso šito? Juk ir aš tą patį velnią dariau. O pats Dausonas irgi geras pusprotis. Įkvėptas absento, pagiriom jis parašė šitą eilėraštį, skirdamas kažkokiai kvaišai padavėjai; o ta, palaikiusi jį neturtingu kvanktelėjusiu girtuoklėliu, parodė jam nosį ir ištekdėjo už kelneriol (*Nusijuokia, paskui prablaivėja. Su nuoširdžia užuojauta*) Vargšas Dausonas. Alkoholis ir džiova jį pribaigė. (*Krūpteli, akimirka atrodo nelaimingas ir išsigandęs. Paskui maskuojasi ironija*) Lyg ir derėtų būt taktiškam ir pakeist pokalbio temą.

TAIRONAS (*kimiu balsu*). Ir iš kur tokius autorius pasirenki? . . Velniai rautų tą tavo biblioteką! (*Rodo į mažąją knygų spintą kambario gilumoje*) Volteras, Ruso, Šopenhaueris, Nyčė, Ibsenas! Bedieviai, kvailiai ir bepročiai! O jau tie tavo poetai! Šitas Dausonas, šitas Bodleras, Svinburnas, Oskaras Vaildas, Vitmenas, Pol Paleistuviai ir degeneratai! Tfu! O juk galėtum skaityti Sekspyra — va, (*galvos linktelėjimu parodo į didžiąją knygų spintą*) turiu visus tris jo raštų rinkinius.

EDMUNDAS (*erzindamas*). Sako, jis irgi buvęs geras latras.

TAIRONAS. Melas! Be abejo, jis mėgo taurelę išlenkti — tai kiekvieno šaunaus vyro silpna vieta — bet jis mokėjo gerti ir neapnuodijo savo proto visokiom klaikybėm ir nešvankybėm. Nė nelygink su šita savo kompanija. (*Vėl rodo į mažąją knygų spintą*) Tas tavo šlykštinė Zolija! Tavo Dantė Gabrielis Rosetis, šitas narkomanas! (*Susigriebia, pasijutęs kaltas*)

EDMUNDAS (*sausai, kad nereikėtų paliesti šitos temos*). Gal geriau pašnekėkim apie ką kita. (*Pauzė*) Kuokuo, o jau Sekspyro nežinojimu tu manęs apkaltinti negali. Argi ne aš kartą išlošiau iš tavęs penkis dolerius, kai tu lažinaisi, jog aš per savaitę neišmoksiąs pagrindinio vaidmens Sekspyro pjesėje, kaip kad tu sugebėdavai jaunystėje. O aš išmokau Makbetą ir žodis žodin padeklamavau, — tu dar replikas skaitei.

TAIRONAS (*pritardamas*). Gryna tiesa. Tikrai padeklamavai. (*Atsidusęs; su pašaipia šypsena*) Prisimenu, kokia kankynė man buvo klausytis tavo deklamavimo. Seks-

pyro jame nė kvapo neliko. Baisiai gailėjausi, kad iškart pinigų nepaklojau, nereikalaudamas jokių įrodymų. (*Iš pasitenkinimo kikeną*)

Edmundas irgi nusišypso

(*Išgirdęs viršuje triukšmą, krūpteli. Su siaubu*) Girdėjai? Ji vaikštinėja. O aš jau maniau, kad užmigo.

EDMUNDAS. Nesuk sau galvos! Gal dar išgersim? (*Paėmęs butelį, įsipila ir grąžina tėvui. Taironui pilantis viski, teiraujasi su nenatūraliu rūpestingumu*) Kada mama nuėjo miegoti?

TAIRONAS. Kai tik tu išėjai. Atsisakė vakarienės. O tu ko išlėkei?

EDMUNDAS. Nieko, taip sau. (*Ūmai pakeldamas stiklą*) Na, būk sveikas.

TAIRONAS (*automatiškai*). Į tavo sveikatą, vaikine.

Abu išgeria

(*Vėl pasiklauso triukšmo viršuje. Su baime*) Vis vaikšto ir vaikšto. Neduok Dieve, dar nulips į apačią.

EDMUNDAS. Aha. Dabar iš jos turbūt likęs tik vaikuoklis, gyvenantis praeitim. (*Patylėjęs. Kenčiančiu veidu*) Sena praeitim, kai aš dar nebuvau gimęs...

TAIRONAS. O argi ne tas pats su manim? Ji nuolat prisimena tuos laikus, kai dar manęs nepažinojo. Galima pagalvoti, kad laimingiausia ji buvo, tik gyvendama tėvo namuose arba vienuolyne, kur vis meldėsi ir skambino fortepijonu. (*Su kartėliu, kuriame prasikiša pavydas ir apmaudas*) Jau ir anksčiau tau sakiau — neimk už gryną pinigą tų prisiminimų. Tie jos nuostabūs namai niekuo ypatingu nepasižymėjo. O ir jos tėvas visai nebuvo toks garbingas, dosnus, kilnus airis džentelmenas, kaip kad ji pavaizduoja. Jis buvo gana geras žmogus, malonus kompanijoj ir įdomus pašnekovas. Mes jautėm viens kitam simpatiją. Be to, jis sėkmingai vertėsi didmenine prekyba bakalėjinėm prekėm ir klestėjo. Tačiau ir jis turėjo vieną silpnybę. Mane tai ji smerkia, kad geriu, bet užmiršta, kaip jis gėrė. Tiesa, iki keturiasdešimties metų jis nė lašo į burną neėmė, bet užtat paskui atsigriebė už prarastą

laiką. Įjunko maukti šampaną — jau nieko nėra blogiau. Baisiai vaizdavo, kad geria tik šampaną. O šampanas greitai jį ir pribaižė — šampanas ir džiova... (*Užsičiaupia, kaltai žvilgtelėjęs į sūnų*)

EDMUNDAS (*sardoniskai*). Atrodo, mums niekaip nepavyksta išvengti nemalonių temų.

TAIRONAS (*liūdnam atsidūšęs*). Taigi. (*Paskui iki graudumo nuoširdžiai*) Gal, vaikine, kortom kokią partiją supliksim?

EDMUNDAS. Gerai.

TAIRONAS (*negrabiai pašydamas kortas*). Vis tiek negalim užrakinti durų ir eit miegoti, kol Džeimis neparsirado paskutiniu tramvajum, — nors turbūt ir neparsiras. O, be to, nenoriu eit į viršų, kol ji neužmigo.

EDMUNDAS. Aš irgi.

TAIRONAS (*toliau nemitriai pašo kortas, užmiršęs jas padalinti*). Kaip sakiau, nereikia imt už gryną pinigą tų jos pasakėlių apie praeitį. Na, kad ir ta istorija, kaip ji skambino pianinu ir svajojo tapti pianiste. Juk šitą vienuolės begirdamos įkalė jai į galvą. Ji gi buvo jų numylėtinė — o kaipgi kitaip, juk buvo tokia pamaldi. Pagaliau vienuolės naivios, nenutuokia pasaulietinių reikalų. Joms nė į galvą, kad iš to milijono daug žadančių, gal koks vienas ir taps pianistu. Aš nesakau, kaip mokinė tavo motina turbūt skambino neprastai, bet tai dar visiškai nereiškia, kad ji būtų galėjusi...

EDMUNDAS (*aštriai*). Kodėl gi nedalini? Jeigu lošiam — tai lošiam.

TAIRONAS. Ką? Taigi dalinu. (*Netvirta ranka dalina kortas, mėtydamas jas tai arčiau, tai toliau*) O jau tas jos sumanymas tapti vienuole — gryna nesąmonė! Tavo motina buvo gražuolė kokių retą, ir šitą pati suvokė. Nepaisant jos kuklumo ir drovumo, ji buvo truputį šelmė ir koketė, padėk jai Dieve. Ne tam ji buvo sutverta, kad atsižadėtų žemiškų džiaugsmų: trykštanti sveikata, linksma, meilės ištroškusi moteris.

EDMUNDAS. Susimildamas, tėti! Kodėl savo kortų nepasiimi?

TAIRONAS (*pasiima kortas; niūriai*). Nagi, pasižiūrėkim, kas čia man kliuvo.

Abu nematančiom akim žiūri į savo kortas. Paskui abu krūpteli

(*Pašnibždom*) Klausyk!

EDMUNDAS. Ji lipa žemyn.

TAIRONAS (*paskubom*). Loškim sau, kaip niekur nieko. Apsimesim, kad nepastebim jos, ir ji tuoj pat vėl nu eis į viršų.

EDMUNDAS (*pasižiūri per svetainę; su palengvėjimu*). Nematyt jos. Tikriausiai nulipo kiek, o paskui apsiskus sugrįžo.

TAIRONAS. Ačiū Dievui.

EDMUNDAS. Aha. Grynas siaubas išvysti ją tokioj būklėj, kokioj turbūt ji dabar yra. (*Sielvartingai ir su kartėliu*) O baisiausia — tai ta aklina siena, kuria ji atsitveria. Arba greičiau tai rūko debesis, kuriame ji slepiasi, prarasdama save. Ir tyčia — ot kur prakeikimas! Kažkas ją spiria taip daryti tyčia: kad taptų nepasiekiamą, kad mumis atsikratytų, užmirštų, jog mes dar egzistuojam! Atrodo, lyg, mylėdama mus, kartu ir neapkęstų!

TAIRONAS (*švelniai paprieštarauja*). Na jau, na, vaikine. Juk tai ne ji. Tai vis tie nelemti nuodai.

EDMUNDAS (*su kartėliu*). O ji ir naudoja juos, kad apkvaistų. Bent jau šį kartą — tikrai! (*Ūmai*) Man eiti, taip? Prašau. (*Meta kartą*)

TAIRONAS (*automatiškai meta savo kortą; švelniai papriekaištauja*). Ją baisiai gąsdina tavo liga. Ji tik apsimeta, jog netiki. Neteisk jos taip žiauriai, vaikine. Atsimink, kad ji už save neatsako. Jeigu jau syki tie prakeikti nuodai žmogų užvaldo...

EDMUNDAS (*jo veidas pasidaro rūstus, žvelgia į tėvą piktai, kaltinančiu žvilgsniu*). Nereikėjo leisti, kad tie nuodai ją užvaldytų! Neblogiau už tave žinau, kad ne ji kaltai! Man aišku, kas kaltas! Ogi tu! Tavo prakeiktas šykštumas! Jeigu tu nebūtum pagailėjęs pinigų geram daktarui, kai ji taip sunkiai sirgo po mano gimimo, ji nė žinot nebūtų žinojusi, kas tas morfijus! Bet tu atidavei ją viešbučio šundaktariui į rankas. O šitas, nenorėdamas pasirodyt nemokša, pasirinko lengviausią kelią. Jam buvo

nusispjaut, į pasekmes! Ir viskas tik todėl, kad jis pigiai ėmė! Įprastinis tavo sandėris!

TAIRONAS (*įgeltas; piktai*). Nutilk! Kaip drįsti šnekėti apie dalykus, kurių visai nenutuokil! (*Bandydamas susivaldyti*) Pasistenk, vaicine, suprasti ir mano padėtį. Iš kur aš galėjau žinoti, koks daktaras jis buvo? Jis turėjo gerą reputaciją...

EDMUNDAS. Turbūt tarp baro girtuoklių!

TAIRONAS. Netiesa! Aš paprasčiau viešbučio šeimininką rekomenduoti man geriausią...

EDMUNDAS. Žinoma! Ir sykiu verkšlenai apie prieglaudą, duodamas aiškiai suprasti, kad norėtum nebrangininkol Perpratęs aš tavo triukus! Dievaži, ypač po šios dienos!

TAIRONAS (*pasijutęs kaltas, teisinasi*). Kuo čia dėta ši diena?

EDMUNDAS. Tiek jau to. Dabar mes apie mamą kalbam! Ir va ką pasakysiu: kad ir kaip tu besiteisintum, pats puikiai žinai, jog kaltas tavo nelemtas šykštumas...

TAIRONAS. O aš pasakysiu, kad tu meluoji! Tuo pat užčiaupk kakarinę, arba...

EDMUNDAS (*nekreipdamas dėmesio*). Kodėl tu nenuvežei jos gydytis iš pat pradžių, vos tik sužinojai, kad ji pasidarė morfinistė? Tada dar buvo galima ją išgelbėti... Bet ne — kadangi būtum turėjęs išmesti pinigų! Galvą dedu, tu ją įtikinėjai, kad jai tereikia sukaupti valios jėgas — ir viskas! Dar ir dabar širdies gilumoje tu šitaip galvoji, kad ir ką besakytų daktarai, kurie iš tiesų šitam reikale šį tą išmano!

TAIRONAS. Ir vėl meluoji! Dabar tai aš geriau už betką šitą suprantu! Tačiau iš kur galėjau žinot tada? Ką nutuokiau apie morfijų? Praėjo nemažai metų, kol susigaudžiau, kaip iš tikrųjų yra. Man vis atrodė, kad ji niekaip neatsigauna po ligos, ir tiek. Tu klausai, kodėl aš nenuvežiau jos gydytis? (*Su kartėliu*) O argi ji nesigydė? Aš tūkstančių tūkstančius į jos gydymą sukišau! Ir viskas nuėjo niekais. Argi jai bent kiek padėjo? Juk kiekvieną kartą ji ir vėl pradėdavo iš naujo.

EDMUNDAS. Kadangi tu niekuo jai nepadėjai atsišpirti tai pagundai! Net namų jai nedavei, tik šitą sukežusį

vasarnamį, ir tai vietovėje, kurios ji pakęst negali. Bet ir šito laužo patvarkymui tu pinigų pagailėjai. Užtat perki vis naujus sklypus arba, tikėdamasis greit pralobti, leidiesi apmulkinamas kokio aferisto, kuris tau aukso kalnus žada, kad tik pinigus išviliotų. Metai iš metų tų jų visur su savim tampei, kiekvieną dieną jai reikėjo kraustyti iš vienos vietos į kitą; ji neturėjo su kuo nė žodžiu persimesti, kiekvieną vakarą sėdėjo prišnerkštam viešbučio kambary ir vis laukė, kol užsidarys barai ir tu sugrįši įkaušęs! Viešpatie, nenuostabu, kad ji netroško išsigydyti. Dievaži, kai pagalvoju apie tai, kaip šuns tavęs neapkenčiu!

TAIRONAS (*sukrėstas*). Edmundai! (*Paskui pykčio pagautas*) Kaip drįsti tu, įžūlus pienburni, šitaip su tėvu kalbėti! Kai aš tiek tavo labui padariau!

EDMUNDAS. Mes dar pašnekėsime apie tai, ką tu mano labui darai!

TAIRONAS (*nuleidžia negirdom; vėl pasijutęs kaltas*). Ir liaukis kartojęs tuos idiotiškus kaltinimus, kuriais mėtosi tavo motina, kai jos lūpom kalba nuodai! Aš niekada netampiau jos į gastroles prieš jos norą. Savaime aišku, norėjau, kad ji būtų su manim. Nes mylėjau ją. O ji važiuodavo todėl, kad mylėjo mane ir norėjo būti kartu su manim. Tai šventa tiesa, kad ir ką ji bekalbėtų, kai tik pasidaro lyg nesava. Ir nuobodžiauti jai nebuvo ko. Užsiorėjusi visada galėjo paplepėti su mano trupės artistais. Be to, su savim ji turėjo vaikus, ir, nepaisydamas išlaidų, dar nusamdžiau auklę, kuri važinėjo drauge.

EDMUNDAS (*kandžiai*). Žinoma, vienintelis kartas, kai tu pasirodei dosnus, ir tai tik todėl, kad jos mums pavydėjai. Mat ji perdaug dėmesio mums skyrė, ir mes tau kliudėme. Ir vėl neapskaičiavai! Juk jeigu ji pati būtų turėjusi manim rūpintis ir dėl to sau galvą kvaršinti, tai gal ji būtų įstengusi...

TAIRONAS (*įsiutintas iki kerštingumo*). Na, jeigu jau šitaip, jeigu tu paisai, ką ji pliurpia, kai protas aptemsta, tai žinok: jei tu nebūtum gimęs, ji niekados... (*Susigėdęs nutyla*)

EDMUNDAS (*ūmai išsikvėpęs ir nelaimingas*). Be abejo, tėti. Žinau. Būtent šitaip ji ir mano.

TAIRONAS (*apgailėstaudamas ima protestuoti*). Visai ne! Ji tave be galo myli — retai kuri motina taip myli sūnų! Aš čia taip leptelėjau todėl, kad velniškai mane įsiutinau, kai ėmei kapstyti praėity ir pasakei, kad neapkenti manęs...

EDMUNDAS (*niūriai*). Man, tėti, netyčia tai išsprūdo. (*Staiga nusišypso; būdamas įkaušęs, pajuokauja*) Aš kaip mama: vis tiek myliu tave, nepaisant visko.

TAIRONAS (*atsako girta šypsena*). Ir apie tave galiu tą patį pasakyti. Sūnus iš tavęs ne kažin koks. Bet, kaip sakoma,— „Nors ir niekam tikęs, bet vis tiek savas.“

Abu iš širdies kikena, tegu ir alkoholio poveikyje

(*Keičia pokalbio temą*) Tai ko gi nelošiam? Kam eiti?

EDMUNDAS. Regis, tau.

Taironas meta kortą, kurią Edmundas paima, ir abu vėl užmiršta lošimą

TAIRONAS. Nors šiandien tu nemalonių naujienų išgirdai, bet nenukabink nosies, vaike. Abu daktarai man pažadėjo, kad, jeigu toje sanatorijoje laikysies visų nurodymų, tai per pusę metų, daugiausia per metus, pasveiksi.

EDMUNDAS (*jo veidas vėl apsiniaukia*). Neužkalbėk dantų. Juk ir pats tuo netiki.

TAIRONAS (*pernelyg karštai*). Žinoma, tikiu! Kaip galiu netikėti, kai ir Hardis, ir specialistas, abu...?

EDMUNDAS. Tu juk manai, kad aš mirsiu.

TAIRONAS. Netiesa! Tu iš proto išėjai!

EDMUNDAS (*su kartėliu*). Tad kam veltui mėtyt pinigų? Užtai ir siunti mane į valdišką gydyklą...

TAIRONAS (*sutrikęs, kaltai*). Kokią valdišką gydyklą? Aš žinau tik viena — ji vadinasi Hiltano sanatorija, ir abu daktarai mano, kad ten tau bus geriausia.

EDMUNDAS (*sarkastiškai*). Už tuos pinigus, kuriuos tu išdrebinsi! Tai yra, už menkus skatikus, praktiškai veltui. Nemeluok, tėti! Tu puikiai žinai, kad Hiltano sanatorija — valstybės išlaikoma! Džėmis įtarė, jog tu verkšlensi Hardžiui apie prieglaudą, todėl ir nutarė išpešti iš jo tiesą.

TAIRONAS (*įsiutęs*). Vėl tas palaidūnas! Išvysiu aš jį šunims šėko pjauti! Nuo mažų dienų jis įpratęs tave prieš mane nuteikti!

EDMUNDAS. Bet visgi nenuneigsi, kad tai valdiška gydykla, tiesa?

TAIRONAS. Netiesa, nes tu neteisingai šitą supranti! Kas čia tokio, kad ji išlaikoma valstybės? Tai nė kiek jos nesumenkina. Juk valstija turi pakankamai pinigų ir gali įrengti dar geresnę sanatoriją už kokią privačią. Ir kodėl man reikėtų atsisakyti šitos lengvatos? Aš turiu pilną teisę į ją, kaip ir tu. Mes čia pastoviai gyvenam. Aš turiu nuosavybę, taigi prisidedu ir prie sanatorijos išlaikymo. Juk iš manęs baisiausias mokesčius lupa...

EDMUNDAS (*su karčia ironija*). Aišku, nuo turto, kurio vertė — ketvirtadalis milijono.

TAIRONAS. Melas! Jis visas įkeistas!

EDMUNDAS. Hardis ir tas kitas specialistas žino tavo turto vertę. Įdomu, ką jie pagalvojo, kai tu dejavai apie prieglaudą, duodamas suprasti, kad nori įkišt mane į labdarinę gydyklą.

TAIRONAS. Melas! Aš tik pasakiau jiems, kad milijonierių sanatorija man ne pagal kišenę, nes mokesčiai už žemės sklypus iš manęs visus pinigus iščiulpia. Ir tai gryna tiesa!

EDMUNDAS. O paskui nuėjai į klubą susitikti su Makgairu, kuris ir vėl tave apmovė: įkišo dar vieną dyklaukį! (*Neleidžia Taironui nė papriekaištauti*) Tik jau nesigink! Viešbučio bare mes matėme Makgairą, jis buvo ką tik su tavim atsisveikinęs. Džėmis pajuokavo: girdi, kaip vikriai tu užkibai ant Makgairo kabliuko, o tas mirktelėjęs nusiukvatojo!

TAIRONAS (*bando sumeluoti*). Melagis jis, jeigu pasakė, kad...

EDMUNDAS. Neišsisukinėk! (*Vis labiau niršdamas*) Dievaži, tėti, nuo to laiko, kai išplaukiau į jūrą ir ėmiau pats pelnytis duoną, kai savo kailiu patyriau, ką reiškia plėšytis dėl skatiko, neturėti nė cento kišenėj, badauti ir nakvoti parke ant suoliuko, nes daugiau nebuvo kur, aš stengiausi teisingai tave suprasti. Žinodamas, ką tu pergyvenai vaikystėje, bandžiau žiūrėti atlaidžiai. Viešpatie,

juk jeigu mūsų nelemtoj šeimynėlėj į nieką atsidavim...
žiūrėsi, tai iš proto išsikraustysil Pagaliau ir nenuostabu,
kai pagalvojau, kokius fokusus pats krėsdavau! Aš, kaip
ir mama, mėginau save įtikinti, kad tu negali būti kitoks,
kai kalba eina apie pinigus. Bet jau šitas paskutinis tavo
triukas, dievaži, mane vemt verčia! Ir visai ne todėl, kad
tu kiauliškai su manim elgies. Trauk ji velniai! Juk ir aš
ne kartą kiauliškai su tavim pasielgiau. Tačiau štai kas
man galvoj netelpa: tavo sūnus serga džiova, o tu vistiek
sugebi viso miesto akivaizdoj pasirodyti šlykštus senas
nagas! Negi nesupranti, kad Hardis po visą šitą miest-
palaikį kalbas išnešios! Dieve šventas, nejaugi tu, tėti,
neturi nei gėdos, nei savigarbos? (*Pratrūksta pykčiu*)
Ir nemanyk, kad šitas fokusas tau taip lengvai praeis. Į
jokią sumautą valdišką gydyklą aš nevažiuosiu! Vien tam,
kad sutaupyčiau tau keletą nusususių dolerių, už kuriuos
galėtum nusipirkti dar vieną dykynę! Tu susmirdęs senas
šykštuolis!.. (*Užkimęs jo balsas iš pykčio ima drebėti, jis
uždūsta, paskui jį ima purtyti kosulys*)

TAIRONAS (*šitaip užsipultas, net susigūžia kėdėje;
kaltės ir atgailos jausmas jame nugali pyktį. Užsikirsda-
mas*). Nusiramink! Nešnekėk man tokių dalykų! Tu juk
girtas! Bala tavęs nematė. Liaukis kosėjęs, vaike. Be rei-
kalo tu taip įsikarščiavai. Kas gi tau liepia važiuoti į šitą
Hiltauno sanatoriją? Gali važiuoti, kur tik nori. Man nu-
sisipjaut, kiek tai kainuos. Svarbiausia, kad tu pasveiktum.
Ir nevadink manęs susmirdusiu šykštuoliu vien todėl, kad
prieš daktarus nesidedu milijonierium, iš kurio jie galėtų
pinigus melžti.

*Edmundui praeina kosulys. Jis atrodo nusilpęs ir pasili-
gojęs*

(*Su baime žvelgdamas į sūnų*) Tu nusikamavai, vaike. Iš-
gerk, atsigausi.

EDMUNDAS (*pagriebęs butelį, prisipila sklidiną stik-
lą; silpnu balsu*). Dėkui. (*Vienu ypu išmaukia viską*)

TAIRONAS (*ištuštindamas butelį, prisipila sau didelę
porciją viskio ir išgeria. Panarinęs galvą, buku žvilgsniu
žiūri į kortas ant stalo. Išsiblaškęs*). Kam eiti? (*Susikrim-
tęs, be pasipiktinimo*) Susmirdęs senas šykštuolis. Ką gi

gal tu ir teisus. Gal aš ir negaliu būti kitoks. Nors, kai tik praturtėjau, visą savo gyvenimą švaisčiau pinigus, baruose visus vaišindamas, arba skolindavau juos kaulytojams, žinodamas, kad jie negrąžins... (*Perkreipęs veidą, su pašaipa ir panieka sau*) Bet, žinoma, taip darydavau baruose, kai prisigerdavau. O blaivus namuose aš visai kitoks. Būtent namuose ir sužinojau pinigų vertę, o kartu ėmiau baimintis senatvės prieglaudoj. Ir nuo tol negaliu pasikliauti savo laime. Amžinai būgštauju, kad ji nuo manęs nusisuks, ir aš neteksiu visko, ką turėjau. O visgi kuo daugiau turi nuosavybės, tuo tvirčiau, regis, stovi ant kojų. Gal tai ir nelogiška, bet toks jau mano išskaičiavimas. Imi galvoti: bankams krachas — ir prapuolę tavo pinigėliai, o žemė liks nepajudinta. (*Staiga ima kalbėti iš aukšto, su panieka*) Tu pareiškėi, jog įsivaizduoji, ką aš pergyvenau vaikystėj. Nė velnio! Kaip tu gali įsivaizduoti? Juk viską turėjai: aukles, mokyklas, koldžą, nors neilgai jame šilai. Buvai pavalgydintas ir aprengtas. Aišku, nieko nesakau, ir tau teko ligi devinto prakaito plušėti, svetimoj šaly be pastogės, be skatiko kišenėj vargti. Už tai aš tave gerbiu. Bet tau tai buvo nuotykis, romantika. Ir apskritai, pramoga.

EDMUNDAS (*su niūriu sarkazmu*). Žinoma, ypač kai bandžiau nusižudyti toje uosto landynėje, ir tik per plauką gyvas likau.

TAIRONAS. Tau protas buvo aptemęs. Nė vienas mano sūnus nė už ką... Buvai girtas.

EDMUNDAS. Buvau blaivus kaip angelėlis. Čia ir visa bėda. Nes per ilgai galvojau.

TAIRONAS (*su girtu irzlumu*). Po perkūnais, nepradėk ir vėl paistyt tų savo bedieviškų klaikybių! Nenoriu nė girdėt! Bandžiau tau išaiškinti... (*Su panieka*) Argi tu žinai dolerio vertę? Aš buvau dešimties, kai mano tėvas paliko motiną ir grįžo į Airiją — numirti. Netrukus iš tiesų kojas pakratė. Šito jis ir nusipelnė; tikiuos, pleška pragare. Vietoj miltų ar cukraus, ar dar kažko jis per klaidą suvalgė žiurkių nuodų. Sklido gandai, esą, ne per klaidą, bet tai melas. Niekas mūsų giminėje niekada...

EDMUNDAS. Galvą dedu, kad ne per klaidą.

TAIRONAS. Ir vėl klaikybės sapaliojil! Sitą brolelis

tau į galvą įkalė. Juk patys baisiausi jo spėliojimai — jam vienintelė tikra tiesa. Na, mat ji bala. Tai va, mano motina buvo pamesta svetimoj šaly viena su keturiais mažais vaikais: aš, viena sesutė už mane šiek tiek vyresnė ir dvi mažesnės. Dar du vyresnieji broliai gyveno atskirai. Padėti jie niekuo negalėjo, patys skurdo ir vargo. Dievaži, jokios romantikos mūsų skurde nebuvo. Dukart mus išvarė iš varganos lūšnos, kurią mes namais vadinom. Kai mūsų menkus baldelius išmetė į gatvę, motina ir seserys ėmė raudoti. Aš irgi verkiau, nors iš visų jėgų stengiausi tramdyti ašaras,— juk buvau šeimos galva! Teturėdamas vos dešimt metų! Apie mokyklą nebuvo nė kalbos. Dvylika valandų per dieną plušėjau mechaninėje dirbtuvėje, mokiausi dildes daryti. Ne dirbtuvė tai buvo, o tvartas: per stogą lietus lyja, vasarą gali iškepti, o žiemą rankos nuo šalčio sugrumba, nes krosnelės tai nebuvo. Šviesa patekdavo per du mažus, purvais apaugusius langiūkščius, todėl apsiniaukusią dieną turėdavau sėdėti, nosį prie pat dildės prikišęs, kad įžiūrėčiau! Ir tu dar man apie darbą šneki! Kaip tu manai, kiek aš už tai gaudavau? Penkiasdešimt centų per savaitę! Šventa tiesa! Viso labo penkiasdešimt centų! O mano vargšė motina kiaurą dieną triūsė pas jankius; vyresnioji sesuo siuvo, abi mažosios šeiminkavo namie. Amžinai vaikščiojom nuplyšę, pusalkaniai. Man įstrigo atmintin viena Padėkos diena, o gal tai buvo ir Kalėdos: jankis, pas kurį motina tarnavo, šia proga davė jai doleriu daugiau. Pakeliui į namus, už visą šitą dolerį ji pripirko maisto. Kaip dabar prisimenu: motina glebėčiuoja mus, bučiuoja ir vis kalba: „Garbė Dievui, bent kartą gyvenime pavalgysim lig soties!“ O jos pavargusiu veidu teka džiaugsmo ašaros. (*Jis nusišluosto ašarotas akis*) Puiki ji buvo moteris, ir baisiai gera. Saunesnės už ją nežinau.

EDMUNDAS (*sujaudintas*). Ir man taip atrodo.

TAIRONAS. Ji tik vieno bijojo: kad senatvėje jėgos ją apleis ir turės prieglaudoje numirti. (*Patylėjęs priduria, niūriai pajuokaudamas*) Va tada aš ir išmokau būt šykštuoliu. Juk tais laikais doleris buvo didelis pinigas. O ką jau syki išmoksti — to sunku atsikratyti. Taip ir žiūri, kur pigiau, naudingiau. Ir jeigu šita valdiška sanatorija man

pasirodė naudinga išeitis, tu man atleisk. Patikėk, Edmundai, daktarai iš tiesų man pasakė, kad ten gerai. Ir prisiekiu, aš nė minties neturėjau ten tave pasiųsti prieš tavo norą. (*Isikarščiauvęs*) Gali pasirinkt kokią tik nori sanatoriją! Kad ir kiek tai kainuotų! Nesvarbu kokią sanatoriją — kad tik būtų man pagal kišenę. Kokios beužsimanytum — aišku, renkantis protingai.

Išgirdęs tokį komentarą, Edmundas kreivai šypteli. Jo pyktis išgaravęs

TAIRONAS (*tęsia pabrėžtinai nerūpestingu tonu, tarsi be išankstinto pasiruošimo*). Beje, daktaras rekomendavo dar vieną sanatoriją. Sakė, kad ji garsėja kaip viena iš geriausių šalyje. Ši sanatorija išlaikoma keletu fabrikantų milijonierių, ir joje daugiausia gydosį jų įmonių darbininkai. Bet priimtų ir tave, kadangi esi nuolatinis valstijos gyventojas. Sanatorija gauna krūvas pinigų, tad ligoniams netenka daug mokėti. Viso labo septynis dolerius per savaitę, nors už tai gauni dešimteriopai daugiau. (*Paskubom*) Suprask, aš nieko nenoriu tau įpiršti. Kartoju tik tai, ką girdėjau.

EDMUNDAS (*slėpdamas šypseną, nerūpestingai*). Viskas aišku. Man regis, tai priimtinas variantas. Ten ir važiuosiu. Vadinas, nuspręsta. (*Omai vėl pasijunta nelaimingas, puola į neviltį. Niūriai*) Vistiek dabar jau tas pats velnias. Tad nėra čia ko burną aušinti! (*Keisdamas pokalbio temą*) Tai ko nelošiam? Kam eiti?

TAIRONAS (*automatiškai*). Nežinau. Turbūt man. Ne, tau.

Edmundas meta kortą

(*Paima įą. Jau ketina ir jįs mesti kortą, bet vėl pamiršta lošimą*) Taigi, gal gyvenimas ir persistengė, išmokė mane pernelyg vertinti dolerį. Užtat, laikui bėgant savo karjerą sužlugdžiau — taip ir netapau dideliu aktorium. (*Liūdnai*) Dar niekam, vaikine, šito nesu prisipažinęs, bet šiandien jaučiuosi toks prislėgtas ir pribaigtas, kad nėra ko tuščiai didžiuotis ir apsimeitinėti. Ta prakeikta pjesė, kurią aš įsigijau už skatikus ir kurioje turėjau milžinišką pasi-

sekimą — finansinį pasisekimą — mane ir sužlugdė. Trokšdamas lengvai pralobti, niekur kitur nė nenorėjau vaidinti. O kai atsipeikėjęs suvokiau, kad tapau to prakeikto veikalo vergu, ir mėginau jėgas kitose pjesėse, buvo per vėlu. Publika įsivaizdavo mane tik tam vieninteliui vaidmeny ir nenorėjo matyti kitam. Ir ji buvo teisi. Per tuos metus, kai aš tik kartojausi, nesimokiau naujų vaidmenų, rimtai nedirbau, praradau didelį talentą, kurį kažkada turėjau. Trisdešimt penki — keturiasdešimt tūkstančių gryno pelno per sezoną lyg pirštu pamojus! Per didelė man buvo pagunda. O juk iki tol, kol įsigijau tą nelemtą veikaliūkštį, buvau laikomas vienu iš trijų ar keturių daugiausia žadančių jaunų aktorių Amerikoje. Aš dirbau kaip pašėlęs. Iš meilės teatrui mečiau gerą mechaniko tarnybą ir nuėjau dirbti statistu. Beprotiškai troškau pasidaryti garsiu aktorium. Nebuvo pjesės, kurios nebūčiau perskaitęs. Sekspyra išstudijavau kaip kitas bibliją. Lavinausi, atsikračiau net baisaus airiško akcento. Dievinau Sekspyra. Veltui būčiau vaidinęs bet kokioj jo pjesėj vien iš džiaugsmo, kad galia atgyti jo didingoj poezijoje. Ir man sekėsi jose vaidinti. Sekspyras mane įkvėpė. Jei ir toliau būčiau ejęs šia linkme, galėjau tapti dideliu šekspyriškų rolų atlikėju. Dievaži! Tūkstantis aštuoni šimtai septyniasdešimt ketvirtais metais Čikagos teatre, kur tada vaidinau pagrindines roles, gastroliauo Edvinas Butas. Vieną vakarą aš vaidinau Kasijų, o jis — Brutą; kitam spektakly aš — Brutą, jis — Kasijų. Paskui aš — Otelą, o jis — Jagą, ir taip toliau. Pirmąkart išvydęs mane Otelo vaidmeny, Butas pasakė mūsų impresariui: „Aš niekada taip gerai nevaidinau Otelo, kaip šitas jaunuolis!“ (*Su pasididžiavimu*) Va, ką pasakė Butas, didžiausias savo meto ir visų laikų aktorius! Ir tai buvo gryna tiesa! O aš teturėjau dvidešimt septynerius! Kai pažvelgiu atgal, — tas vakaras buvo mano karjeros viršūnė. Tvarkiau savo gyvenimą kaip norėjau! Ir vėliau dar kurį laiką kilau aukštyn, kupinas garbės troškimo. Vedžiau tavo motiną. Paklausk jos, koks aš tuomet buvau. Jos meilė tik dar labiau kurstė garbės troškimą. Bet po kelių metų man nusišypsojo laimė, — tikriau, nelaimė, ir aš atradau šitą aukso gyslą. Pradžioj visai ne tai mane patraukė. Aš regėjau puikų romantišką vaidmenį,

kuri, rodės, niekas už mane geriau nesuvaldins. Tačiau jau iš karto pjesė turėjo milžinišką pasisėkimą: trisdešimt—keturiasdešimt tūkstančių gryo pelno per sezoną! Tikras lobis tais laikais, netgi ir šiais. Va čia jau gyvenimas ėmė mane tvarkyti. (*Su kartėliu*) Įdomu, ir kokią velnio išmonę aš norėjau pirkti, kuri būtų verta... Na, bet nesvarbu. Per vėlu gailėtis. (*Išsiblaškęs pažvelgia į savo kortas*) Man eiti, ką?

EDMUNDAS (*sujaudintas su užuojauta žiūri į tėvą; lėtai*). Džiaugiuos, tėti, kad papasakojai man šitą. Dabar žymiai geriau tave suprantu.

TAIRONAS (*rūgščia mina, kreivai šypsodamasis*). Gal ir nereikėjo pasakoti. Gal tik dar labiau mane niekinsi. Ir kažin, ar šitaip galima išmokyti tave vertinti dolerį. (*Paskui, tarsi ši frazė būtų savaime jam sukėlusį įprastinę asociaciją, su nepritarimu pažvelgia į sietyną*) Nuo šitos šviesos akys man paskaudo. Tu nieko prieš, jeigu išjungsiu viršutines lemputes? Jos gi nereikalingos, o ir kam turi lobti elektros kompanija.

EDMUNDAS (*nugalėjęs pašėlusį norą nusikvatoti; maloniai*). Žinoma, ne. Išjunk.

TAIRONAS (*sunkiai ir šiek tiek svyrnuodamas atsistoja, netvirta ranka siekia lempučių. Mintimis vėl grįžta prie ankstesnio pokalbio*). Ne, tikrai nežinau, ir kokią velnio išmonę aš norėjau pirkti. (*Išjungia vieną lemputę*) Sventai prisiekiu tau, Edmundai, mielai sutikčiau neturėti nė akro žemės, nė cento banke... (*Išjungia kitą lemputę*) Verčiau senatvėje būčiau be namų ir gyvenčiau prieglaudoj, kad tik, pažvelgęs atgal, dabar galėčiau pasakyti, jog buvau tas puikus aktorius, kuriuo galėjau tapti. (*Išjungia trečią lemputę, palikęs tik stalinę lempą. Vėl sunkiai atsėda*)

Staiga Edmundas nesusivaldęs ironiškai nusikvatoja

(*Išsėidęs*) Kokio galo tu čia žvengi?

EDMUNDAS. Ne iš tavęs, tėti. Iš gyvenimo. Juk gyvenimas — tai tokia nelemta beprotybė.

TAIRONAS (*niurzgėdamas*). Vėl klaikybės paistail! Gyvenimas savo vietoj, tik va mes... (*Deklamuoja*) „Ir ne

likimas, mielas mano Brutai, o vien tik patys mes, deja, kalti, kad esame tokie bevaliai.“⁹ (*Patylėjęs liūdnam tėsia*) Edvinas Butas išgyrė mano Otelo. Aš prispyriau impresarijų tiksliai užrašyti kiekvieną Buto žodį. Metų metais nešiojauši tą atsiliepiamą piniginiėje. Kartas nuo karto, būdavo, išsitraukęs jį perskaitau, bet galų gale, tą popierėlį išvydus, man pasidarydavo skaudu, ir aš nenorėjau daugiau jo matyti. Įdomu, kur jis dabar? Kur nors čia, namuose. Prisimenu, kažkur jį padėjau, kad nepasimestų...

EDMUNDAS (*su liūdna ironija*). Turbūt palėpėje į seną skrynią kartu su mamos vestuvine suknia. (*Paskui, pajutęs tėvo žvilgsnį, skubiai priduria*) Dievaži, jeigu jau sykį lošiam, tai lošiam. (*Paima kortą, mestą tėvo, ir veda lošimą*)

Akimirką jie lošia tarsi automatai

TAIRONAS (*nustoja lošęs, įsiklauso į garsus viršuje*). Vis dar nenurimsta. Dievai žino, kada ji atsiguls.

EDMUNDAS (*maldauja, su įtampa balse*). Susimildamas, tėti, nebeprimink! (*Pasiima butelį ir prisipila*)

Taironas buvo jau besulaikęs jį, bet paskui numoja ranka. Edmundas išgeria ir pastato stiklą. Jo išraiška pasikeičia

EDMUNDAS (*atrodo, tarsi jis tyčia norėtų pasigerti ir prisidengti sentimentalumu*). Taip, jinai lyg vaiduoklis, gyvenantis praeitim, klajoja ten virš mūsų ir toli nuo mūsų. O mes sėdim štai čia ir nuduodam, kad ją užmiršom, tačiau iš tiesų ausis ištempę klausomės menkausio garso; girdim, kaip kapsi nuo stogo rūko lašeliai lyg nelygus, iš proto varantis neprisukto laikrodžio tikslėjimas. Arba lyg rūškanos prostitutės ašaros, byrančios į išsivadėjusio alaus balutę ant viešnamio stalo! (*Nusijuokia, patenkintas tokiu sentimentalumu*) Visai nebloga pabaiga, tiesa? Čia ne Bodleras, o mano kūryba. Kaip Dievą myliu! (*Su girto plepumu*) Tu ką tik papasakojai man savo geriausius prisiminimus. Nori išgirsti mano? Visi jie susiję su jūra. Na kad ir toks. Štai aš skandinavų škunoje, kuri, iškėlus

⁹ V. Sekspyras, Julijus Cezaris, I veiksmas, II scena (*Vertė A. Churginas*).

visas bures, plaukia į Buenos Aires. Šviečia mėnulis, pučia pasatas. Sena gelda spaudžia keturiolikos mazgų greičiu. Aš guliu ant bušprito, žvelgdamas atgal. Apačioje putoja vanduo, tyška purslai. Virš manęs į dangų kyla stiebai su mėnesienoje boluojančiom burėm. Aš apsvaigau nuo šito grožio, nuo dainingo ritmo ir akimirksniui išnykau, tai yra pasitraukiau iš šio gyvenimo. Pasijutau laisvas! Ištirpau jūroj, tapau baltom burėm ir tyškančiais purslais, grožiu ir ritmu, mėnesiena, laivu ir aukštu žvaigždėtu dangumi! Nebuvo nei praeities, nei ateities, o tik ramybė, harmonija ir pašėlęs džiaugsmas. Aš susiliejau su kažkuo didingesniu negu mano gyvenimas ar apskritai Žmogaus gyvenimas — susiliejau su pačiu Gyvenimu! Arba su Dievu — galima ir taip išsireikšti. Kitą kartą tai atsitiko amerikiečių laive. Aušo. Aš budėjau, įsikoręs aukštai į stebėjimo punktą. Jūra buvo rami, tik perbėgdavo kokia tingi bangelė, ir lėtai suposi snaudžęs laivas. Keleiviai miegojo, nė vieno iš įgulos nematyt. Tylu — visi lyg išmirę. Apačioj už mano nugaros vertėsi juodų dūmų kamuoliai. Užuoat stebėjęs horizontą, aš svajoju, žiūriu, kaip atsėlinanti aušra nudažo sumigusius dangų ir jūrą. Jaučiuos vienui vienas pasaulyje. Ir tada padvelkia svaigi laisvės akimirka. Apima ramybė, tarsi atėjo galas visiems ieškojimams ir pasiektas paskutinis uostas; sielą užlieja džiaugsmas, kad pakyli aukščiau virš niekingų, apgailėtinių, žmogiškų būgštavimų, vilčių ir svajonių! Šitokį jausmą patyriau dar keletą kartų gyvenime, plaukiodamas toli jūroje ar drybsodamas vienas paplūdimy. Tapdavau saule, karštu smėliu, bangų siūbuojamom žaliom jūržolėm, prisiliejusiom prie uolos. Lygiai taip šventasis įsivaizduoja dangišką palaimą. Tarsi kažkokia nematoma ranka atitraukia uždangą, ir tau atsiveria daiktų esmė. Akimirksnį perpranti būties paslaptis ir pats į jas pasineri. Akimirksnį visame kame įžvelgi prasmę. O paskui ta pati ranka užtraukia uždangą, ir tu vėl lieki vienišas, paklydęs rūke, klajoji nei pats nežinai kur, nei kodėl! (*Kreivai špyteli*) Baisi klaida, kad aš gimiau žmogum. Laimingesnis jausčiausi, būdamas žuvėdra ar žuvis. O dabar aš taip ir liksiu prašalaitis, kuris niekada nesijaučia savas tarp žmonių, kuriam iš tikrųjų nieko nereikia ir kuris iš

tikrųjų niekam nereikalingas. Kuris niekur nepritampa ir kuris amžinai truputį įsimylėjęs mirtį!

TAIRONAS (*priblokštas žiūri į jį*). Taip, iš tiesų tu apsigimęs poetas. (*Paskui sunerimęs protestuoja*) Bet tavo šnekos, kad, girdi, esi nereikalingas ir įsimylėjęs mirtį — tai liguisti kliedesiai.

EDMUNDAS (*sardoniskai*). Apsigimęs poetas! Ne! Bijau, kad tai man tik įprotis, lyg to vyruko, kuris nuolat kaulija cigaretės. Aš juk nesugebėjau dorai išreikšti viso to, ką norėjau tau pasakyti. Šiaip taip išlemenau — ir viskas. Nieko daugiau padaryt ir neįstengsiu, jei išvis galo negausiu. Na, bet ką gi, tuomet tai bus tikras realizmas. Gamta apdovanojo mus, žmones, klaidžiojančius rūke, mikčių iškalbingumu.

Pauzė. Paskui iš lauko pasigirsta triukšmas, lyg kažkas būtų užkliuvęs ir suklupęs ant laiptelių prie paradinių durų. Jie abu išsigandę krūpteli

(*Vypteli*) Ar tik ne brolelis pražuvėlis parsirado? Turbūt kaip reikiant į lempą prisipylęs.

TAIRONAS (*susiraukęs*). Tas dykūnas! Visgi suspėjo, nelabasis, į paskutinį tramvajų. (*Atsistoja*) Nuvesk jį ir paguldyk. O aš pastypsosiu verandoj. Kai prisigeria, tai jo liežuvis kaip gyvatės. Mane tiktai užsiutins. (*Išeina į šoninę verandą*)

Tą pačią akimirką trinkteli Džeimio užveriamos paradinės durys. Edmundas šypsodamasis su įdomumu stebi, kaip Džeimis svirduliuodamas slenka per svetainę. Įžengia Džeimis. Jis baisiai prisigėręs, vos laikosi ant kojų. Jo akys lyg stiklinės, veidas išpurtes, liežuvis pinasi, burna išglebus kaip ir tėvo, lūpose — kreiva šypsena

DŽEIMIS (*markstosi svyruodamas tarpdury; garsiai*). Ei! O-ho-ho!

EDMUNDAS (*aštriai*). Tyliau! Ko stūgaujil

DŽEIMIS (*markstydamasis žiūri į jį*). O, sveikas, maži. (*Be galo rimtai*) Aš girtas kaip kiaulė.

EDMUNDAS (*sausai*). Ačiū, kad atskleidei man savo didžiąją paslaptį.

DZEIMIS (*kvailai išsiviečia*). Taigi. Paslaptis, apie kurią seniai visi žvirbliai čirškia, ką? (*Pasilenkęs ranka brūkšteli kėlnes per kelius*). Turėjau rimtą avariją. Tie laiptai norėjo mane sutraiškyti. Pasinaudodami rūku, paspėdė man pinkles. Reikėtų švyturį prie namo pastatyti. O čia irgi tamsu. (*Susiraukęs*) Kas gi čia, po velnių,—lavoninė? Nušvieskim šitą reikalą. (*Svirduliuoja link stalo, deklamuodamas Kiplingą*)

Pirmyn, pirmyn, pirmyn per Kabulo upę,
Pirmyn per Kabulo upę tamsoje!
Prisilaikyki mietų ir padės jie tau
Bristi per Kabulo upę tamsoje.¹⁰

(*Netvirta ranka siekia šviestuovo ir šiaip taip įjungia visas tris lemputes*) Dabar visai kas kita. Velniop senį Gasparą! Kurgi tas senas nagas?

EDMUNDAS. Išėjęs į verandą.

DZEIMIS. Negi jis mano, kad mes sėdėsime tamsoje, lyg kaliniai garsiojoje Kalkutos belangėje. (*Ismeigia akis į pilną viskio butelį*) Ką aš matau! Nejaugi man baltoji karštinė? (*Nevikriai ištiesia ranką ir pagriebia butelį*) Bet, dievaži, butelis tiktas. Kas čia šįvakar pasidarė seniui? Turbūt mirtinai nusilakė, kad šitą užmiršęs ant stalo paliko. Tad nesnausk. Naudokis proga — štai kur visa mano sėkmės paslaptis. (*Kliūsteli didelę porciją viskio sau į stiklą*)

EDMUNDAS. Ir taip prisisiurbė iki žemės graibymo. O jau nuo šito visai iš kojų išvirsė.

DZEIMIS. Išmintis byloja kūdikių lūpom. Nemokyk manęs, mažyli. Tau dar pienas nuo lūpų nenudžiūvęs. (*Sėdasi į krėslą, ištiestoj rankoj atsargiai laikydamas stiklą*)

EDMUNDAS. Ką gi, jei nori, gerk iki sąmonės netekimo.

DZEIMIS. Kad negaliu, ot kur visa bėda. Kibirais maučiau, bet viskas lyg į kiaurą maišą. Na, gal nuo šito pasigersiu. (*Išgeria*)

¹⁰ Vertė A. Danielius.

EDMUNDAS. Pastumk ir man buteliuką. Aš irgi truktelėsiu.

DZEIMIS (*staiga čiupęs butelį, susirūpinusio vyresniojo brolio tonu*). Ne, tau nevalia! Pakol aš čia, tu nė neparagausi. Atsimink, ką daktaras prisakė. Gal kitiems nusispjaut, jeigu tu mirsi, o man — ne. Tu juk mano mažasis broliukas. Aš tave, mažyli, pasiutusiai myliu. Viskas žuvo, tave vieną teturiu. (*Arčiau prisitraukia butelį*) Tai gi nė lašo negausi — aš jau šituo pasirūpinsiu. (*Jo girtam sentimentalume glūdi tikras širdingumas*)

EDMUNDAS (*suirzęs*). Gera! jau, užteks.

DZEIMIS (*įsižeidžia, jo veidas apsiniaukia*). Netiki, kad aš tave myliu? Manai, girtu tauškalai? (*Pastumia jam butelį*) Tai še, gerk ir pats save pribaik.

EDMUNDAS (*pamatęs, kad brolis įsižeidė, maloniai*). Ką tu, Džeimi, aš žinau, kad myli mane. Ir gerti aš metu. Bet šįvakar nesiskaito. Perdaug jau visko šiandien susikaupė. (*Įsipila*) Būk sveikas (*Išgeria*)

DZEIMIS (*akimirksniu išblaivėja ir su gailėsčiu pažvelgia į brolių*). Suprantu, mažyli. Sumauta tau šiandien diena. (*Paskui ciniškai tyčiodamasis*) Galvą dedu, senis Gasparas nė nemėgino tavęs sulaikyti nuo gėrimo. Pamatysi, dar ir dėžę viskio duos vežtis į tą elgetų gydyklą. Juk kuo greičiau užversi kojas, tuo mažiau išlaidų. (*Su panieka ir neapykanta*) Na ir šunsnukis tas mūsų tėvast Tokį knygoj aprašytum — dievaži, niekas nepatikėtų!

EDMUNDAS (*gindamas tėvą*). Na, ne toks jau tėtis blogas, reikia tik pasistengti jį suprasti ir... neprarasti humoro jausmo.

DZEIMIS (*ciniškai*). Jis, aišku, paverkšleno, kaip visada, ir tu susigraudinai, ar ne? Tave apmauti jam vieni juokai. Tačiau manęs jis niekada daugiau neapgaus. (*Lėtai*) Tiesa, dėl vieno dalyko man jo šiek tiek gaila. Bet ir čia ko norėjo — tą ir gaus. Jis pats kaltas. (*Paskubom*) Et, trauk jį velniai. (*Pagriebia butelį ir dar prisipila; vėl atrodo baisiai girtas*) Tas pirma išgertas stiklas gerokai man į galvą trenkė. O šitas turbūt visai mane nukirs. Ar pasakei Gasparui, kad aš išpešiau iš daktaro Hardžio tiesą apie sanatoriją? Kad tai labdaringa skylė?

EDMUNDAS (*nenorom*). Taip. Ir pareiškiau, kad ten nevažiuosiu. Dabar jau viskas nuspręsta. Jis pasakė, kad galiu važiuoti, kur tik noriu. (*Priduria, nepiktai šypsodamasis*) Zinoma, renkantis protingai.

DZEIMIS (*girta išraiška mėgdžioja tėvą*). Zinoma, vaikiu. Kur tik nori — renkantis protingai. (*Tyčiodamasis*) O tai reiškia — į kokią nors kitą pigią skylę. Tikras senis Gasparas, šykštuolis iš „Varpų“; šitą vaidmenį jis be grimo gali vaidinti.

EDMUNDAS (*susierzinęs*). Gana, užsičiaupk. Tą maldelę apie Gasparą milijoną kartų girdėjau.

DZEIMIS (*patraukia pečius; jam pinasi liežuvis*). Ką gi, jei tau gerai, — tegul jis džiaugiasi taip lengvai atsipirkęs. Tave juk nori palaidot — na, bet gal šitaip neatsitiks.

EDMUNDAS (*keisdamas pokalbio temą*). Ką veikei šįkart mieste? Buvai pas motušę Berns?

DZEIMIS (*pasigėręs, linguodamas galvą*). Savaimė aišku. Kurgi kitur aš surasčiau tinkamą moterišką kompaniją? Ir meilę. Negalima užmiršt meilės. Kas būtų vyras be karštos moters meilės? Dievo prakeiktas tuščias kevalas.

EDMUNDAS (*atsipalaidavęs pasiduoda svaiguliui; sukičena lyg girtas*). Tai pakvaišėlis!

DZEIMIS (*pasimėgaudamas deklamuoja ištrauką iš Oskaro Valdo „Ištovirkėlės namai“*).

Kreipiaus į mylimąją, atitokęs,
„Su mirusiais numirę šoka,
Su dulkėmis gi dulkės sukas.“

Bet ji išgirdo smuiką grojant,
Ir tuoj į ratą atsistojo:
Į geismo namą meilė spruko.

Bet muzika staiga sutriko,
Ir valsą šokantys iškriko...¹¹

(*Omai nustoja deklamuoti. Kimiu balsu*) Ne visiškai taip. Jeigu su manim ir buvo mano meilė, tai aš jos nepastebė-

¹¹ Vertė A. Daniėlius.

jau. Tikriausiai ji pasivertė vaiduokliu. (*Patylėjęs*) Atspėk, kurią iš motušės gracijų išsirinkau, kad savo meile padarytų mane laimingą? Tu, mažyli, iš juoko numirsi. Ogi storulę Violetą!

EDMUNDAS (*įkaušęs juokiasi*). Ne, tikrai? Nieko sau pasirinkimas! Po galais, juk ji toną sveria. Ir kuriam velniui? Dėl juoko?

DZEIMIS. Koks čia juokas. Aš visiškai rimtai. Kol nusikapsčiau iki motušės įstaigėlės, man baisiai pagailo savęs ir visų kitų vargšų šio pasaulio palaidūnų. Buvau nusiteikęs išsiverkti, padėjęs galvą kokiai senutei ant krūtinės. Juk žinai, kaip atsitinka, kai ponas Viskis užsuka tavo viduj tokią švelnią muzikėlę. O, be to, vos tik įžengiau vidun, motušė iškart ėmė dėstyti man visas savo bėdas. Dejavo, kad biznis prastai eina ir dėl to reikės išvaryti lauk storulę Violetą. Klientams Vi nebepatinkanti. Ji laikė Vi tik todėl, kad ta mokėjo skambinti pianinu. Bet paskutiniu metu Vi pradėjo gerti, o prisilakusi nebepagroja,— taigi tik veltui valganti motušės duoną ir stumianti ją į skurdą. Antra vertus, Vi — geraširdė kvaišėlė, ir motušeį jos gaila, nes neišmananti, kaip ta kvaiša užsidirbs pragyvenimui. Bet visgi biznis yra biznis, ir ji neišgalinti laikyti nutukusių prostitučių prieglaudos. Taigi man pagailo storulės Violetos, ir aš išmečiau porą tavo dolerių už tai, kad palypėčiau su ja į viršų. Neturėdamas nė menkiausių nedorų ketinimų. Mėgstu apkūnias, bet ne taip baisias. Aš tenorėjau pasikalbėti su ja iš širdies apie begalinį gyvenimo liūdnumą — ir daugiau nieko.

EDMUNDAS (*prisigėręs kikeną*). Vargšėlė Vil! Galvą dedu, tu jai deklamavai Kiplingą, Svinburną, Dausoną ir dar tą savo garsųjį „Savaip tau ištikimas likęs, tave, Kinara, aš mylėjau.“

DZEIMIS (*plačiai išsišiepia*). Savaime aišku, ypač kai dar senasis maestro ponas Viskis be perstojo varė tą švelnią muzikėlę. Pradžioj ji dar kentėjo, bet paskui baisiausiai persiuto. Įsikalė į galvą, kad aš nusitempiauj ją į viršų juoko dėlei. Į šuns dienas mane išdėjo. Pareiškė, kad prisilakęs vaikata su savo deklamavimu jos mažojo pirštelio nevertas. O paskui puolė į ašaras. Taigi turėjau jai kartoti, kad myliu ją už jos apkūnumą. Ji pareikalavo įro-

dyti, ir aš pasilikau su ja, kad patvirtinčiau savo žodžius. Tada ji pralinksėjo, atsisveikindama pabučiavo mane ir pasakė, jog beprotiškai mane įsimylėjo. Paskui mes abu dar šiek tiek paverkšlenom hole, ir viskas baigėsi kuo puikiausiai. Tik va motušė Berns pagalvojo, kad aš kuoktelėjau.

EDMUNDAS (*pašaiptai deklamuoja*).

„Džiaugsmas savaisiais kekšės niekada
Nesidalina su minia tamsia.“

DŽEIMIS (*girtas linguoja galvą*). Būtent! O, be to, velniškai linksmai praleidau laiką. Reikėjo ir tau, mažyli, su manim dėtis. Motušė Berns feiravosi apie tave. Nusiminė, sužinojusi, kad tu sergi. Ir rimtai nusiminė. (*Nutyla; su verksmingu humoru, prasto aktoriaus tonu*) Šį vakarą, berniuk, man akys atsivėrė: manęs laukia fantastiška karjera! Vaidybos meną paliksiu dresiruotiems ruoniams — jie šioj srity nepranokštami. O pats užkopsiu į sėkmės viršūnę, panaudodamas pagal paskirtį savo įgimtą, dievo dovanotą talentą! Tapsiu storiausios pasaulyje bobos, kurią rodo Barnumo ir Beilio cirke, meilužiu!

Edmundas juokiasi

(*Umai prabyla su arogantišku pasipūtimu*) Fui! Tik paglavok, iki ko aš nusiritau — storos mergšės užkampio bordely! Aš, paskui kurį lakstė ne viena Brodvėjaus gražuolė! (*Deklamuoja ištrauką iš Kiplingo*)

„O apskritai išmėginau visus
kelius pasauly, vedančius į laimę.“¹²

(*Melancholiškai, atbukęs nuo gérimo*) Netaikliai pasakyta. Keliai, vedantys į laimę — tai tik tušti plepalai. Tiksliau būtų — nualinantys keliai. Kuriuo beeitum — vistiek nieko nepasieksi. Aš juk irgi nieko nepasiekiau. Anksčiau ar vėliau visiems tas pats galas, net jeigu ir dauguma mulkių neprisipažįsta.

¹² Vertė A. Danielius.

EDMUNDAS (*pašaipiai*). Ko čia dabar graudinies! Tuoj žliumbt pradėsi.

DZEIMIS (*krūptelėjęs piktai ir su priešišku pažvelgia į brolių. Užsikirsdamas*). Žiūrėk... nebūk per daug smarkus! (*Staiga pasikeitusiu tonu*) Apskritai tu teišis. Velnio dejonės! Storulė Violeta — šauni mergytė. Džiaugiuos, kad pasilikau su ja. Krikščioniškai pasielgiau. Padėjau jai atsikratyti melancholijos. Pašėlusiai gerai praleidau laiką. Reikėjo ir tau, maži, su manim dėtis. Būtum prasiblaškęs. Kokia prasmė eit namo ir sielotis dėl to, ko vistiek nepakeisi. Dabar jau viskas baigta... taškas... nė mažiausios vilties! (*Nutyla, girtas knapsi galva, jam merkiiasi akys. Paskui staiga pakelia galvą ir rūštiu veidu pašaipiai deklamuoja*)

„Jeigu pakartų mane ties tarpekliais giliais,
O, motina mano, o, motina mano!
Žinau, kieno meilė manęs neapleis...“¹³

EDMUNDAS (*įtūžęs*). Užsičiaupki

DZEIMIS (*žiauriai tyčiodamasis, su neapykanta*). Kurgi mūsų narkomanė? Jau drybso?

Edmundas krūpteli lyg nuo smūgio. Stoja įtempta tyla. Edmundo veidas persikreipia ir pabąla. Pykčio pagautas, jis pašoka nuo kėdės

EDMUNDAS. Sunsnuiki tu nususei! (*Trenkia broliui per veidą, pataiko į skruostą*)

Pirma Džeimio reakcija — kirsti atgal, ir jis pasikelia iš krėslų, kad galėtų muštis. Bet staiga išblaivėja; siaubo apimtas, suvokia savo žodžių prasmę ir sudrimba krėslė

DZEIMIS (*graudžiai*). Ačiū tau, maži. Aš pats šito nusipelniau. Nežinau, ir kas mane pastūmėjo... Girtam liežuvis atsirišo... Tu juk mane pažįsti, maži.

EDMUNDAS (*jo pyktis pamažu išgaruoja*). Žinoma, tu niekada šitaip nepasakytum, jeigu... Bet nesvarbu,

¹³ Eilutės iš R. Kiplingo eilėraščio „Motina mano“ (*Vertė A. Daniellius*).

Džeimi, kad ir koks girtas būtum, vistiek tai ne pasiteisinimas! (*Patylėjęs; liūdnai*) Atleisk, kad sudaviau tau. Mes juk niekuomet nesipešam — ir dar šitaip smarkiai. (*Vėl susmunka į krėslą*)

DŽEIMIS (*kimių balsu*). Nieko, gerai padarei. Aš net džiaugiuos. Prakeiktas mano liežuvis. Tik paimt ir ištraukt. (*Užsidengia veidą rankom; niūriai*) O viskas todėl, kad jaučiuos velniškai prislėgtas, nes šį kartą mama mane žiauriai apvyklė. Aš iš tikrųjų patikėjau, kad ji įveikė save. Ji mano, kad visada tikiu vien pačiu blogiausiu, bet šį kartą aš patikėjau geriausiu. (*Drebančiu balsu*) Negaliu jai to atleisti,— bent kol kas. Juk tiek daug vilčių sudėjau. Jau ėmiau tikėtis, kad, jeigu jai pavyko šito atsikratyti, tai gal ir aš sugebėčiau pasitaisyti. (*Pradedą kūkčioti. Baisiausia, kad tai ne girta ašaros; šitaip verkia blāvus žmogus*)

EDMUNDAS (*mirksi akim, pats vos neverkdamas*). Dieve, aš gi puikiai įsivaizduoju, kokia tavo savijauta! Nusiramink, Džeimi!

DŽEIMIS (*bando susilaikyti nekūkčiojęs*). Aš žinojau apie mamą daug seniau negu tu. Niekada neužmiršiu, kaip pirmąkart užtikau ją su švirkštu rankoj, kai ji pati sau leidosi. Viešpatie šventas, iki tol nė nesapnavau, kad padorios moterys naudoja narkotikus. Aš maniau, kad tik prostitutės! (*Patylėjęs*) O čia dar tu džiova susigriebei. Šitas mane galutinai pribalgė. Juk mes su tavim visuomet buvom daugiau negu broliai. Tu mano vienintelis draugas, kito aš neturėjau. Aš tave pašėlusiai myliu. Viską dėl tavęs padaryčiau.

EDMUNDAS (*ištiesęs ranką, patapšnoja broliui per petį*). Žinau, Džeimi.

DŽEIMIS (*nustojęs verkti, nuima rankas nuo veido; su keistu kartėliu*). Visgi galvą guldau, kad mama ir senis Gasparas visokių nesąmonių tau priplūrupė: girdi, aš visada tikiuosi blogiausio. Ir būtent dabar tu įtari, jog mintyse aš sau galvoju štai ką: tėtis senas ir ilgai netrauks, o jeigu kartais dar ir tu numirtum, tai mums su mama atiteks visas jo turtas; ir aš galbūt tikiuos...

EDMUNDAS (*pasipiktinęs*). Užsičiaupk tu, idiote prakeiktas! Ir koks velnias tau šitą į smegeninę įpūtė? (*Žiūri*

į brolių kaltinančiu žvilgsniu) Iš tiesų, baisiai įdomu, kas tau šitą į galvą įkalė?

DZEIMIS (*sumišęs; vėl girta mina*). Neapsimesk kvailiu! Aš jau sakiau, kas! Amžinai mane įtarinėja, kad tikuos blogiausio. Užtai ir pasidariau toks, kad jau nebegaliu... (*Su girtu pasipiktinimu*) O tu ką čia sugalvojai? Kaltinti mane? Atsirado išminčius mane mokyti! Gyvenimą daug geriau už tave pažįstu, žinau tokių dalykelių apie kuriuos tu nė nenutuokil! Nemanyk, kad jeigu prisiskaitei visokio mokyto šlamšto, tai gali mane už nosies vedžioti! Esi tik pienburnis! Mamytės sūnelis ir tėvelio numylėtinis! Didžioji šeimos viltis! Paskutiniu metu visai ėmei nosį riesti. Lyg būtų ko! Pamanyk! — išspausdino keletą eilėraščių provincijos laikraštपालाक्य! Velniai rautų, aš kur kas geresnių prieiliuodavau koledžo litžurnalui! Laikas tau atsipeikėti! Žemės rutulio vistic neišjudinsi! Provincijos mulkia, pataikaudami tau, suokia visokias nesąmones, pranašauja didelę ateitį, o tu priimi už gryną pinigą...

Per visą šitą tiradą Edmundas sėdi, nusisukęs nuo brolio, vaizduodamas, kad nesiklauso

(*Umai pasikeitusiu tonu. Pasibjaurėjęs savo žodžiais, atgailauja*) Po perkūnais, užmiršk, ką čia pritauščiau, maži. Netikėk šitais pliurpalais. Tu juk žinai, aš taip nemanau. Kas jau kas, o aš tai labai didžiuojuos tavo pasiekimais. (*Su girtu atkaklumu*) Ir kodėl gi man nesididžiuoti? Po galais, grynai egoistiniais sumetimais. Juk čia ir mano nuopelnas. Aš daugiausia iš visų rūpinausi tavo auklėjimu. Aš apšviečiau tave, kaip elgtis su moterimis, kad niekada netaptum jų auka ir nedarytum bereikalingų klaidų! O kas pirmas paskatino tave skaityti poeziją? Pavyzdžiui, Svinburną? Irgi aš! Ir tik todėl, kad kažkada pats norėjau rašyti, įskiepijau tau mintį, kad ir tu kada nors pradėsi rašyti! Velniai griebtų, tu man daugiau nei brolis. Aš tave sukūriau! Tu — mano Frankenšteinas! (*Užbaigia su girtu pasipūtimu*)

EDMUNDAS (*pralinksmedamas šaiposi*). Gerai-gerai, aš — tavo Frankenšteinas. Tad išgerkim. (*Juokiasi*) Tu visiškai kvanktelėjai!

DŽEIMIS (*besipinančiu liežuviu*). Aš tai išgersiu, o tau — nė lašo. Privalau tavim rūpintis. (*Su kvaila šypseną, kurioje atsispindi nepaprastas prisirišimas, prisilenkęs čiumpa brolio ranką*) Tu nesibaimink tos sanatorijos. Dievaži, tau pasitaisyt — juokų darbas. Po šešių mėnesių būsi sveikas kaip ridikas. Greičiausiai ir džiовos jokios neturi. Tie daktarai — grynai apgavikai. Seniausiai man uždraudė gerti; jei ne — girdi, tuoj kojas užversiu. O aš, kaip matai, gyvas ir sveikas. Visi jie aferistai. Ziūri, kad tik pinigų iš tavęs išluptų. O šita valdiška gydykla — palanki dirva kyšininkavimui. Daktarams nukrenta apvali sumelė už kiekvieną pacientą, kurį jie ten įgrūda.

EDMUNDAS (*nenorom pralinksmėja*). Tu nepataisomas! Ir paskutinio teismo dieną visiems pasakosi, jog viskas perkama ir parduodama.

DŽEIMIS. Ir būsi visiškai teisus. Įkiši teisėjui pinigėlį — ir būsi išgelbėtas. O jei tavo kišenės tuščios — keliauk sau į pragarą! (*Išsišiepia, patenkintas šituo savo piktžodžiavimu*)

Edmundas priverstas nusijuokti

(*Tęsia toliau*) „Todėl prisikimšk piniginę.“¹⁴ Stai kur visa išmintis. (*Pašaipiai*) Ir mano sėkmės paslaptis! Tik pažvelk, ko aš pasiekiaul (*Paleidęs Edmundo ranką, prisipila didelę porciją viskio ir vienu ypu išmaukia. Paskui apsiblaususiom akim su meile žvelgia į brolių ir, vėl paėmęs jo ranką, pradeda šnekėti besipinančiu liežuviu, bet nepaprastai nuoširdžiai ir įtikinamai*) Klausyk, mažyli, tu išvažiuoji, ir aš gal daugiau neturėsiu progos su tavim šnektelt. Arba gal būsiu per mažai prisilakęs, kad išklodčiau tiesą. Taigi turiu pasakyt dabar. Seniai jau reikėjo tau šitą pasakyt — tavo paties labui. (*Nutyla, kovodamas su savim*)

Edmundas surimtėja ir nerimaudamas žiūri į brolių

(*Išpyškina*) Čia ne girtos sapaliojimai, bet, kaip sakoma, „in vino veritas“ — kai tiesa išgėrusio lūpom prabyla. Tad

¹⁴ V. Šekspyras, Otelas, I veiksmas, III scena (*Vertė A. Churginas*).

nemanyk, kad aš juokauju. Noriu tave perspėti: saugokis manęs. Mama su tėčiu teisūs. Aš juk tave iš doro kelio vedžiau. Ir kas blogiausia — dariau tai specialiai.

EDMUNDAS (*sunerimęs*). Liaukis! Nė girdėt nenuo-riu...

DZEIMIS. Salčiau, mažyli! Visgi išklausk! Specialiai norėjau padaryti iš tavęs liurbį. Tiksliau ne aš, o kažkokia mano dalis, ir gana nemaža, seniai atmirusi, kuri nekenčia gyvenimo. Kartais aš ir pats įtikėdavau, jog mokau tave tam, kad nekartotum mano klaidų. Bet tai melas. Aš stengiaus, kad mano klaidos atrodytų kuo patrauklesnės, stengiaus įtikinti, kad pasigerti — romantiška. Stengiaus pavaizduoti, kad prostitutės — žavingos moterys-vampyrų, nors iš tiesų jos vargšės, kvailos, ligotos kūtvėlos. Juokdavau, kad darbas — mulkių užsiėmimas. Niekad nenorėjau, kad tu iškiltum: juk tada aš, palyginus su tavim, atrodyčiau dar menkesnis. Siekiau tave sužlugdyti. Amžinai tau pavydėjau — mamytės sūneliui, tėvelio numylėtiniui! (*Žvelgia į Edmundą su vis didėjančiu priešiškumu*) Ir mama per tave narkomane pasidarė. Žinau, tu nekaltas, kad gimei, tačiau vistiek, velniai tave griebtų, aš tavęs pašėlusiai nekenčiu!

EDMUNDAS (*išgąstingai*). Džeimi! Užsičiaupk! Tu iš proto išsikraustei!

DZEIMIS. Tik negalvok nieko blogo, mažyli. Visgi mano meilė tau stipresnė už neapykantą. Ir įrodymas — tai mano kalbos. Juk šitaip šnekėdamas, aš rizikuojau, kad imsi manęs neapkęsti... o be tavęs pasaulyje nieko neturiu. Tačiau tie žodžiai dėl mamos tikrai nejučiom išsprūdo. Nežinau, kas mane už liežuvio traukė. Norėjau visai ką kitą pasakyti, būtent: linkiu tau kuo geriausio pasisekimo gyvenime. Tačiau būk atsargus, kadangi iš kailio nersiuos, kad tave sužlugdyčiau. Nieko negaliu sau padaryt. Pats savęs nekenčiu. Turiu išlieti pyktį ant kitų. Ypač ant tavęs. Apie tai pasakyta Oskaro Vaildo „Redingo kalėjimo baladėje“, tik esmė kitaip susukta. O geriau būtų šitaip: savo vidumi tas vyras buvo miręs, todėl jis ir turėjo nužudyti tą, kurią mylėjo. Taigi numirėlis manyje tikisi, jog tu nepasveiksi. Galbūt jis netgi džiūgauja, kad mamai nepavyko išsikapstyti. Jam reikalinga kompanija,

jis nenori būti vieninteliu lavonu namuose! (*Nusikvatoja šaižiu kenčiančio žmogaus juoku*)

EDMUNDAS. Bijok Dievo, Džeimil! Tau iš tiesų galvoj pasimaišė!

DZEIMIS. Gerai pagalvok ir suprasi, kad aš teisus. Perkratyk mintyse mano žodžius, kai būsi toli nuo manęs, sanatorijoj. Sykį pasiryšk ir ant manęs kryžių pastatyk, išbrauk mane iš savo gyvenimo, laikyk mane mirusiu ir visiems šnekėk: „Turėjau brolių, bet jis mirė.“ O kai grįši namo, saugokis manęs. Aš, žinoma, išskėstom rankom tave sutiksiu, dėsiuos dideliu tavo draugu, bet, pirmai progai pasitaikius, peilį tau į nugarą suvarysiu.

EDMUNDAS. Uždaryk kakarinę! Teprasmegsiu aš skradžiai žemę, kad tavęs daugiau klausyčiaus! . .

DZEIMIS (*tarsi būtų neišgirdęs*). Bet tik neužmiršk manęs. Atmink, kad tave perspėjau — tavo paties labui. Ir įvertink mano pastangas. Nėr didesnės meilės už tą, kai brolis gelbsti brolių savo nuo paties savęs. (*Toks girtas, kad nenulaiko galvos*) Štai ir viskas. Iškart lengviau pasidarė. Atlikau išpažintį. Zinau, kad atleidi man nuodėmes, ar ne, mažyli? Tu gi pasiutusiai šaunus vaikus. Kitaip ir būti negali. Juk aš tave sukūriau. Taigi važiuok sau ir sveik. Žiūrėk man, nenumirk. Be tavęs nieko gyvenime neturiu. Tesaugo tave Dievas, mažyli. (*Jam merkiassi akys. Kąžką murma*) Tas paskutinis kaušas visiškai mane nokautavo. (*Iš girtumo užsnūsta, bet neužmiega*)

Edmundas kentėdamas užsidengia veidą rankomis. Per suveriamas duris iš verandos tyliai įeina Taironas. Jo chalatas sušlapęs nuo rūko, apykaklė pastatyta. Rūsčiame veide atsispindi pasibjaurėjimas, bet kartu ir gailestis. Edmundas nepastebi atėjusio tėvo

TAIRONAS (*tyliai*). Dėkui Dievui, užmigo.

Edmundas krūptelėjęs pakelia akis

TAIRONAS. Jau maniau, kad nebus galo jo šnekom. (*Nuleidžia chalato apykaklę*) Geriau jo nejudinkim — tegul čia išsimiega.

Edmundas vis dar tyli

(*Pažvelgęs į sūnų*) Girdėjau, ką jis kalbėjo, prieš užsnūsdamas. Kaip tik dėl to tave ir įspėjau. Gal dabar daugiau paisysi mano įspėjimo, kai tą patį ir iš jo lūpų išgirdai.

Edmundas nereaguoja, lyg būtų negirdėjęs

TAIRONAS (*su gailėsčiu priduria*). Bet neimk to per daug į širdį, vaikine. Kai pasigeria, jis mėgsta viską sutirštinti, save juodinti. Tačiau jis visa siela tau atsidavęs. Tai vienintelis geras bruožas, kurio dar neprarado. (*Pažvelgia į Džeimį liūdnai ir su kartėliu*) Niekto sau, mielas tėvo širdžiai vaizdelis! Mano pirmagimis, kuris šitiek vilčių teikė! Aš tikėjau, kad jis bus vertas mano vardo ir gėdos jam nepadarys!

EDMUNDAS (*kentėdamas*). Patylėk, tėti, gerai?

TAIRONAS (*įsipila viskio*). Viskas nuėjo šuniui ant uodegos! Nevykėlis, girtuoklis, liurbis, žuvęs žmogus! (*Išgeria*)

Džėmis, nujausdamas tėvo buvimą, ima neramiai judėti, bandydamas atsikratyti mieguisto sustingimo. Pagaliau, atmerkęs akis, mirksėdamas žiūri į Taironą, kuris rūščiu veidu instinktyviai atsitraukia per žingsnį atgal

DŽEIMIS (*staiga pirštu rodydamas į tėvą, dramatiškai, su patosu deklamuoja*).

„Stai Klarensas, klastuolis, išdavikas,
Mane nudūręs Tiuksberio laukuos
Draskykite jį, Furijos, draskykit.“¹⁵

(*Paskui pasipiktinęs*) Po velnių, ko taip įsispoksojai? (*Sardoniskai deklamuoja Rosečio dvielį*)

„Pažvelk į mano veidą. Esu „Galėjęs būti“;
Vadina dar „Vėlu“, „Lik sveikas“, „Jau niekada.“¹⁶

TAIRONAS. Labai gerai šitą žinau, ir, dievaži, man bjauru į tai žiūrėt.

EDMUNDAS. Tėti! Liaukis!

¹⁵ V. Šekspyras, Ričardas III, I veiksmas, IV scena (*Vertė A. Churginas*).

¹⁶ Vertė A. Danielius.

DZEIMIS (*su pašaipa*). Nori, tėti, duosiu tau genialią idėją? Pastatyk šį sezoną „Varpus“. Ten yra nuostabus vaidmuo kaip tik tau, jį ir be grimo suvaidinsi — tai šykštuolis senis Gasparas!

Taironas nusigręžia, stengdamasis nuslopinti pyktį

EDMUNDAS. Užsičiaupk, Džeimi!

DZEIMIS (*tyčiodamasis*). Galvą dedu, kad Edvinas Butas vaidino šimtąsyk blogiau už dresiruotą ruonį. Ruoniai protingi ir sąžiningi. Jie neblefuoja, postringaudami apie vaidybos meną. Jie prisipažįsta, jog tėra eiliniai komediantai, kasdien užsidirbantys sau žuvelę.

TAIRONAS (*įgeltas piktai užsipuola Džeimį*). Dyka-duoni tu!

EDMUNDAS. Tėti! Nekelk triukšmo, ar nori, kad mama nuliptų žemyn? O tu, Džeimi, miegok sau toliau! Gana, jau ir taip užtektinai gerklę prisilaidei.

Taironas nusigręžia

DZEIMIS (*besipinančiu liežuviu*). Gerai jau, gerai, mažyli. Nenoriu ginčytis. Perdaug miegas lenkia. (*Užsimerkęs panarina galvą*)

Taironas prieina prie stalo ir atsisėda, pasukęs krėslą taip, kad nematytų Džeimio. Jį irgi iš karto apima miegas

TAIRONAS (*pavargęs*). Duok Dieve, kad ji atsigultų; tada ir aš galėsiu eit miegot. (*Mieguistai*) Pavargau kaip šuo. Negaliu kaip kadaise visą naktį be miego iškarksot. Senstu — darausi senas ir niekam tikęs. (*Nusižiovauja taip, kad net žandikauliai subraška*) Akys pačios limpa. Gal kiek nusnūsiu. O ir tau, Edmundai, ne pro šalį būtų pasnausti. Ir laikas nepastebimai praeis, kol ji... (*Nutyla. Jo akys užsimerkia, smakras atvėpsta, ir jis ima šnopšti pro burną*)

Edmundas sėdi visas įsitempęs. Kąžką išgirdęs, staiga nervingai palinksta į priekį, įdėmiai žvelgdamas per svetainę į prieškambarį. Paskui pašoka lyg sugautas, nežinodamas, ką daryti. Akimirka atrodo, kad nori pasislėpti prieškambaryje. Bet galiausiai vėl atsisėda ir laukia, nu-

sukęs akis į šalį, mėšlungiškai suspaudęs ranktūrius. Staiga svetainėje užsidega visos penkios sietyno lempu-
tės, įjungtos iš sieninio jungiklio, ir netrukus tenai pasi-
girsta pianino garsai: kažkas nemokėsiškai, neišlavintais
pirštais, su pertrūkiais skambina vieno iš paprastesnių
Šopeno valsų pradžią. Skambina taip, lyg jį pirmą kartą
mokytųsi nevikri mokinukė. Taironui visi miegai išlaksto.
Jis dabar visiškai išblaivėja, o jo veide atsispindi siaubas.
Džėmis staigiu judesiu atlošia galvą ir atsimerkia. Aki-
mirką jie sustingę klausosi. Grojimas nutrūksta taip ūmai,
kaip ir prasidėjo. Tarpdury pasirodo MERI. Ant naktinių
marškinių užsimetusi žydrą chalotą, basom kojom įsispy-
rusi į dailias šlepetes su pomponais. Ji išsiblaškiusi kaip
niekada. Jos akys atrodo didžiulės ir blizga lyg juodi
brangakmeniai. Siurpiausia tai, kad jos veidas dabar at-
rodo stebėtina jaunas, visos metų žymės tarsi būtų išny-
kę. Su drovia sustingusia šypsena suakmenėjęs veidas
primena marmurinę kaukę, simbolizuojančią mergaitišką
tyrumą. Jos žili plaukai supinti į dvi kasytes, kabančias
ant krūtinės. Ant rankos užsimetusi, vilkdama žemę, lyg
būtų ją pamiršusi, ji nerūpestingai nešasi senamadišką
balto atlaso vestuvinę suknelę, papuoštą Briuselio nėri-
niais. Dvejodama ji sustoja tarpdury ir žvalgoji po kam-
barį, suglumusi raukydama kaktą, tarsi žmogus, kuris ėjo
į kambarį kažko pasiimti, bet pakeliui užmiršo ko. Jie
nenuleidžia nuo jos akių. Iš visko matyt, kad Meri suvo-
kia juos tiktai kaip kitus daiktus kambaryje,— kaip bal-
dus ar langus. Ji automatiškai priima jų buvimą lyg sa-
vaime suprantamą ir įprastinį reiškinį, bet yra pernelyg
pasinėrusi į savo pasaulį, kad juos pastebėtų

DŽEIMIS (sudrumsčia tą įtampos kupiną tylą. Sardo-
niškai, su kartėliu, norėdamas nuslėpti savo tikruosius
jausmus). Pamišimo scena. Įeina Ofelija!

Tėvas ir brolis įsiutę puola prie jo. Edmundas pralenkia
tėvą ir atgaltą ranką trenkia Džeimiui per burną

TAIRONAS (drebančiu nuo sunkiai tramdomo įniršio
balsu). Gerai, Edmundai, taip ir reikia. Bjaurybė niekšas!
Saipytis iš savo motinos!

DZEIMIS (*neįsiseidžia, tik kažką murma, jausdamasis kaltas*). Teisingai, maži. Sito ir nusipelniau. Bet tu gi žinai, aš taip tikėjau... (*Užsidengia rankom veidą ir pratrūksta raudoti*)

TAIRONAS. Kaip Dievą myliu, rytoj pat išvysiu tave po šimts velnių. (*Bet Džeimio raudojimas atvėsina jo pyktį, jis atsigręžia ir, tapšnodamas sūnų per petį, maldauja*) Džeimi, susimildamas, nustok!

Čia prabyla Meri, ir jie, iš siaubo žado netekę, žvelgia į ją. Meri visiškai neatkreipė jokio dėmesio į ką tik įvykusį incidentą. Jai tai buvo tik įprastinės kambario atmosferos dalis, tarsi kažkoks fonas, netrukdantis jai įsigilinti į savo mintis

MERI (*kalbasi pati su savim, o ne su jais*). Aš dabar taip blogai skambinu. Baisiai trūksta praktikos. Tai klius man nuo sesers Terezos. Ji sakys: negražu, tėvas išleidžia šitiek pinigų papildomoms pamokoms. Ir ji teisi,— iš tiesų negražu, juk tėvas toks geras, toks dosnus ir taip manimi didžiuojas. Nuo šiol kiekvieną dieną praktikuosiuos. Bet tik va rankoms kažkas pasidarė. Siaubas, pirštai visai nelankstūs... (*Pakelia rankas ir išsigandusi, suglumusi apžiūrinėja*) Sėnariai visi ištinę. Kokios jos bjaurios. Reikės nueiti į ligoninę ir pasirodyt seseriai Martai. (*Švelniai šypsodamasi, meiliai ir su pasitikėjimu*) Ji senučiukė ir truputį kuoktelėjus, bet vistiek aš ją myliu. Savo vaistinėleje ji turi vaistų nuo visų ligų. Duos kokio nors tepalo rankoms, lieps pasimelsti Švenčiausiajai Mergelei, ir rankos kaip mat pagis. (*Užmiršusi rankas, įeina į kambarį, vilkdama žemę vestuvinę suknelę. Vėl suraukusi kaktą, išsiblaškiusi apsidairo į šalis*) Ir ko gi aš čia atėjau? Niekaip neprisimenu. Siaubas, kokia pasidariau išsiblaškiusi. Amžinai užsisvajoju ir viską pamirštu.

TAIRONAS (*pristopintu balsu*). Ką ji ten nešiojasi, Edmundai?

EDMUNDAS (*niūriai*). Regis, vestuvinę suknelę.

TAIRONAS. Jėzau švenčiausias! (*Atsistojęs užtveria jai kelią; sielvartingai*). Meri! Nejaugi tau dar negana?.. (*Susitvardęs švelniai įtikinėja*) Duokš, brangioji, aš paim-

siu tą suknelę. Velkasi ji žeme, tik susipurvins. Dar už-
minsi ir suplėšysi. O paskui pati gailėsies.

*Meri atiduoda jam suknelę, žvelgdama į jį kažkokiu negy-
vu, nieko neregintiū žvilgsniu, kuriame neatsispindi nei
prielankumas, nei priešiškumas*

MERI (susidrovėjusi, mandagiai, lyg gerai išauklėta
jauna mergina, besikreipianti į pagyvenusį vyriškį, kuris
paima iš jos nešulį). Ačiū, jūs labai malonus. (Sutrikusi
ir susidomėjusi apžiūrinėja vestuvinę suknelę) Vestuvinė
suknelė. Kokia graži! (Jos veidu perbėga neaiškaus neri-
mo šešėlis) A, prisimenu. Aš ją radau palėpėje, dėžėj įkiš-
tą. Tik nežinau, kam man jos prireikė. Aš juk būsiu vie-
nuolė — žinoma, jei tik surasiu... (Vėl suraukusi kaktą,
apsidairo po kambarį) Ir ko gi aš ieškau? Žinau, jog kaž-
ką pamečiau. (Pasitraukia nuo Tairono, kuris dabar jai at-
rodo tik kaip kltūtis jos kelyje)

TAIRONAS (beviltiškai maldaudamas). Meril

*Bet jo kreipimasis nepasiekia jos sąmonės. Atrodo, kad ji
nė negirdi jo. Netekęs vilties, jis nutyla ir užsidaro savy.
Dabar, kai visas girtumas, kuriuo dangstėsi, jam išgara-
vo, jis atrodo visiškai blaivus ir nusikamavęs. Nugrimz-
ta į krėslą, laikydamas rankose vestuvinę suknelę, ir, pats
to nesuvokdamas, laiko ją negrabiai, bet atsargiai ir švel-
niai*

DZEIMIS (nuėmęs nuo veido rankas, nepakeldamas
akių; ūmai išblaivėjęs; niūriai). Beviltiška, tėti. (Dekla-
muoja ištrauką iš Švinturno „Atsisveikinimo“; ir dekla-
muoja gerai, paprastai, bet liūdnai ir su kartėliu)

„Tad skirkimės dabar; ji nežinos;
Ir eikime prie jūros mėlynos,
Kaip vėjai tie; pagalba gal arti?
Nebus pagalbos, nei šviesios dienos,
Pasaulis šis kaip ašara karti.
Juk neįrodysim teisybės tos,
Ji nežinos.“¹⁷

¹⁷ Vertė A. Danielius.

MERI (*dairydamasi į šalis*). Kažką baisiai svarbaus pamečiau. Bet nejaugi taip ir neatsiras? (*Pradedu sukli ratas už Džeimio krėslo*)

DŽEIMIS (*atsigręžęs pažvelgia jai į veidą. Nesusilauko ir savo ruožtu maldaujančiai kreipiasi į ją*). Mama!

Matyt, ji negirdi

(*Netekęs vilties, nusigręžia*) Velnio! Beviltiška. Nieko nebus. (*Vėl deklamuoja ištrauką iš „Atsisveikinimo“ su dar didesniu kartėliu*)

„Tad eikim, dainos, ten; ji negirdės;
Be baimės eikim, kur nėra vilties,
Ne metas dainai, jau geriau patylim,
Nes jau negrįš praėję dienos ir nežavės širdies,
Nemyli mus ji taip, kaip mes ją mylim.
Nors mūsų žodžiai angelų balsais aidės,
Ji negirdės.“¹⁸

MERI (*apsižvalgydama*). Kažką baisiai reikalingo. Prisimenu, kol tai turėjau, niekada manęs nekankino nei vienatvė, nei baimė. Negali būti, kad pamečiau ir jau neberasiu. Jeigu šitaip galvot, tai belieka tik numirt. Nes tada nebeliktų nė menkiausios vilties. (*Tarsi lunatikė ji apeina Džeimio krėslą, paskui išeina priekin į kairiąją pusę, praslinkdama pro Edmundą*)

EDMUNDAS (*impulsyviai atsigręžia ir čiumpa ją už rankos. Maldaujančiu tonu, lyg įskaudintas ir besiblaškantis mažas berniukas*). Mama! Tai ne peršalimas! Man džioval

MERI (*akimirka atrodo, kad jo žodžiai pasiekė jos sąmonę. Ji sudreba, ir jos veidą iškreipia siaubas. Įsiutusi ji sušunka, tarsi įsakydama sau*). Nel (*Ir tuoj pat vėl kažkur nutolsta. Svelniai, bet nė į vieną nesikreipdama, murma*) Nelieskit manęs, nesistenkite sulaikyti. Nevalia, juk aš rengiuosi tapt vienuole.

Edmundas paleidžia jos ranką. Ji žengia į kairę link sofos, stovinčios po langais, ir atsisėda ant krašto veidu į

¹⁸ Vertė A. Danielius.

salę, susidėjusi sterblėje rankas, nutaisiusi perdėtai kuklios mokinukės miną

DZEIMIS (*meta į Edmundą keistą žvilgsnį, kupiną gailėsčio ir kartu pavydo, pikto džiaugsmo*). Kvaily tu nelemtas. Juk matai, kad beviltiška. (*Vėl deklamuoja ištrauką iš Svinburno eilėraščio*)

„Tad eikime iš čia; ji nematys.
Ne, dar dainuokim, ji nesikratys,
O prisimins, kas buvo, ką girdėjęs,
Gal atsidus, gal krūptels kiek petys,
Bet mes ne čia, seniai jau mes išėjom.
Nors mūsų pagailės bet koks svetys,
Ji nematys.“¹⁹

TAIRONAS (*bandydamas nusikratyti nevilties sukeltą sustingimą*). Na ir kvailiai mes, kad kreipiam dėmesį. Juk tai vis tie prakeikti nuodai. Bet kad ji būtų šitaip giliai nugrimzdusi į užsimiršimą, aš pirmąkart matau. (*Šiurkščiai*) Duok šen butelį, Džeimi. Ir nustok deklamuoti tas nelemtas nykias eiles. Kad savo namuose jų negirdėčiau!

Džeimis pastumia jam butelį. Taironas prisipila, rūpestingai tebelaikydamas kitoje rankoje ir ant kelių vestuvinę suknelę; paskui grąžina butelį. Dabar įsipila Džeimis ir perduoda butelį Edmundui, kuris irgi sau prisipila. Taironas pakelia stiklą, ir sūnūs automatiškai paseka jo pavyzdžiu. Bet, jiems dar nė gerti nepradėjus, prabyla Meri, ir jie lėtai nuleidžia stiklus ant stalo, užmiršę išgerti

MERI (*Įsmeigusi svajingą žvilgsnį į tolį, kalbasi su savim. Jos veidas stebėtinai jaunatviškas ir škaistus, o lūpose žaidžia drovi, patikli, entuziastinga šypsena*). Na, štai ir pasišnekėjau su motina Elizabeta. Ji tokia maloni, tokia gera. Kaip tikra šventoji. Aš ją labai myliu. Gal tai ir nuodėmė, bet aš ją myliu labiau už savo tikrą motiną. Nes ji iškart viską supranta, nespėjus tau ir burnos pravert. Jos giedros mėlynos akys tiesiog įžvelgia, kas dedasi tavo širdy. Nieko nuo jos nenuslėpsi. Ir neapgausi jos, net jeigu tau ir užtektų niekšiškumo. (*Aikštingai kresteli*

¹⁹ Vertė A. Danielius.

galvą; lyg įžeista mergytė) Visgi šį sykį, man regis, ji nebuvo tokia supratinga. Pasakiau jai, kad noriu tapti vienuole. Paaškinau, jog neabejoju savo pašaukimu, jog meldžiausi Švenčiausiajai Mergelei, prašydama sustiprinti mano tikėjimą ir neatstumti manęs. Papasakoju ir apie tai, kaip išvydau regėjimą, besimelsdama Lurdo Dievo motinos šventykloje, salelėje vidury ežero. Aš gi tada aiškių aiškiausiai mačiau, kaip Švenčiausioji Mergelė man nusišypsojo ir palaimino mane, pritardama mano pašaukimui. Tačiau motina Elizabeta pasakė, kad mano įsitikinimas dar nėra pakankamai stiprus, kad aš turiu įrodyti, jog tai nėra gryna fantazija. Jeigu jau visai neabejojanti savo pašaukimu, tai, anot jos, nepabūgsiu ir išbandymo. Baigusi mokslus, sako ji man, važiuok namo ir pagyvenk taip, kaip visos merginos. Lankykis pobūviuose, šok, džiaukis gyvenimu. Ir jeigu, sako, po metų kitų nepakeisi savo nusistatymo, tai atvažiuok čia, pas mane, ir tada mes pasišnekėsime. (*Kresteli galvą. Pasipiktinusi*) Nė nesapnavau, kad vyriausioji motinėle duos man šitokį patarimą! Buvau iš tikrųjų sukręsta. Pasakiau, jog, žinoma, darysiu, kaip ji pataria, bet juk savaime aišku, kad tai tuščias laiko galšinimas. Išėjusi iš jos, pasijutau visai iš vėžių išmušta, tad nuslinkau į šventyklą ir pasimeldžiau Švenčiausiajai Mergelei. Ir vėl atgavau dvasios ramybę, nes žinojau, kad Švenčiausioji Mergelė išgirdo mano maldą ir visuomet mane mylės, ir pasirūpins, kad nieko blogo man neatsitiktų, kol aš neprarasiu tikėjimo ja. (*Ji nutyla; jos veide atsispindi vis didėjantis nerimas. Persibraukia ranka per kaktą, tartum nuimdama nematomus voratinklius. Išsiblaškiusi*) Tai buvo žiemą, paskutiniaisiais mokslo metais. O paskui pavasarį kažkas man pasidarė. A, prisimenu. Aš įsimylėjau Džeimsą Taironą ir kurį laiką buvau labai laiminga. (*Liūdnei susimąsčiusi žvelgia į vieną tašką*)

Taironas sukruta kėdėje. Edmundas ir Džeimis sėdi nejudėdami

UZDANGA

1940 m., rugsėjo 20 d.